

У нумары:

Анталогія прыгожай славеснасці

Праект 50-томнай бібліятэкі твораў беларускіх і рускіх пісьменнікаў набывае рэальныя абрысы.

Стар. 5

Чытацкім вокам

Агляд чэрвеньскіх нумароў часопісаў «Полымя», «Нёман», «Маладосць».

Стар. 6

За вянкамі не бачна санетаў

Паэты асвойваюць разнастайныя жанры і вершаваныя формы, але...

Стар. 7

Васіль Гарбацэвіч, настаўнік і драматург

Пра слыннага ў 1920-я вясковага настаўніка распавядае ягоная дачка.

Стар. 13

Таямнічая назва сталіцы

Яшчэ адна гіпотэза пра карані дарагога нам слова і — слухная прапанова.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 6720 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 8710 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4500 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6820 руб.
Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Усе кветкі ліпеня

Сёння ўвечары адбудзецца ўрачыстае адкрыццё XVII Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску-2008".

Многім з нас добра знаёмы прыпеў гэтай жыццярэадаснай песні. Які ўжо год яна гучыць фестывальным лейтматывам на сцэне Летняга амфітэатра. Пра што спявае унісон выканаўцаў? Пра сяброўства, любоў да жыцця, мірнае неба і смех дзяцей. Пра тое, што ўсе кветкі ліпеня, сабраныя разам, кропелькамі сонца ўпрыгожаць наш вялікі агульны дом... Вось такі вобраз — узнёслы і немудрагелісты, па-летняму яркі і цёплы — выноўваецца з вядомай песні, якая зноў будзе гучаць у святочным Віцебску. Апроч таго, яна дала назву аднаму са знакавых сёлетніх канцэртаў. А над горадам узнялося шматквэцце 35-і дзяржаўных сцягоў краін-удзельніц фестывалю.

Хаця яго афіцыйнае адкрыццё адбудзецца сёння, а заключны гала-канцэрт замоўлены на наступную пятніцу, рэальны тэрмін правядзення "Славянскага базару ў Віцебску-2008" даўжэйшы: з 10 па 19 ліпеня. Учора тут адбыўся юбілейны вечар класіка беларускай песні XX — XXI стагоддзяў Ігара Лучанка "Не спакойнае сэрца". У жніўні кампазітару спаўняецца 70, і стракатае суквецце песенных мелодый у інтэрпрэтацыі вядомых айчынных і расійскіх музыкантаў напоўніла атмасферу Летняга амфітэатра водарам святочнай непаўторнасці. Усім удзельнікам вечарыны і не пералічыць: на афішы значыліся Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Віктара Бабарыкіна, ансамблі "Песняры", "Бяседа", "Беларусы", хор нашага Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы, Дзяржаўны ансамбль танца Беларусі, дзіцячыя калектывы, салісты Вікторыя Алешка, Аляксандра Гайдук, Уладзімір Громаў, Тарыел Майсурадзе, Якаў Навуменка, Ядвіга Паплаўская і Аляксандр Ціхановіч, Анатоль Ярмоленка. А яшчэ гоці: Іосіф Кабзон, Аляксандра Пахмутава, Мікалай Дабранраваў (Расія), Канстанцін Масковіч (Малдова) ды многія іншыя.

А ўначы віцебскай публіцы быў прапанаваны інтэрнацыянальны праект

"Еўрафэст" прадстаўляе "Зоркі "Еўрабачання"».

Малюнічым, разнастайным і маштабным будзе сённяшні канцэрт, якім распачнецца міжнароднае свята мастацтваў. Апроч лепшых беларускіх артыстаў, у ім удзельнічаюць выканаўцы з Арменіі, Венесуэлы, Грэцыі, Егіпта, Кітая, Латвіі, Літвы, Расіі, Украіны, Францыі, ЮАР ды іншых краін.

У рэчышчы традыцый "Славянскага базару" — удзел у цырымоніі яго адкрыцця Прэзідэнта Беларусі і ўручэнне прэміяў новым лаўрэатам прэміі Саюзнай дзяржавы: знаным дзеячам беларускага мастацтва Уладзіміру Гасцюхіну і Міхаілу Фінбергу ды расійскаму рэжысёру Сяргею Арцыбашаву. Рыхтуюцца таксама традыцыйныя фестывальныя дні Беларусі, Расіі, Украіны, горада Масквы. А праграма дня Саюзнай дзяржавы атрымала ту самую паэтычна-песенную назву — "Усе кветкі ліпеня", і гэта будзе адна з нямногіх праграм, у якой не выкарыстоўваюцца фанэграмы: правядзе яе Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам М. Фінберга, з удзелам нашых салістаў і шанёўных гасцей — Тамары Гвердцытэлі, Іосіфа Кабзона, Давіда Галашчокіна, Максіма Дунаеўскага, маладзёжных гуртоў...

Падчас падрыхтоўкі фестывалю яго арганізатары падкрэслівалі, што не трэба зводзіць "Славянскі базар" да тэрыторыі амфітэатра, бо ў гэтыя ліпенскія дні вялікай творчай пляцоўкай будзе, можна сказаць, увесь горад на Дзвіне. Кірмаш рамёстваў, кінапраграма і сусветны джаз, разнастайныя "Тэатральныя сустрэчы", шыкоўныя канцэрты ў зале абласной філармоніі. А яшчэ з 10 па 18 ліпеня пройдзе першы маладзёжны фестываль электроннай музыкі "360 Open air: Музыка супраць СНДу". На зварот арганізатараў, падтрыманых адзінаццацю культурна-адукацыйнымі арганізацыямі Віцебскага гарвыканкама, адгукнуліся 25 дзі-дзюў з пяці краін: Беларусі, ЗША, Іспаніі, Расіі, Украіны.

Сёлета адных толькі ўдзельніцаў "Славянскага базару ў Віцебску" будзе каля 6 тысяч. А колькі збірэ ён гасцей! Ды што б ні казала статыстыка, аўдыторыя канцэртаў, якія адбудуцца на самай масавай пляцоўцы, — не ўлічыць, бо тысячы глядачоў ва ўсім свеце спрычыняцца да відэапрагляду праз тэлебачанне. Асабліва цікава, як заўсёды, выключыць трансляцыі канкурсанцкіх выступленняў. Ужо заўтра пачынаюць спаборнічаць і юныя выканаўцы (ад Беларусі выступаюць Раман Волазнеў ды Аліна Молаш), і ўдзельнікі паўфіналу Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск-2008": сярод 25 прадстаўнікоў розных краін і наш Віталь Гардзей — артыст прадзіосерскага цэнтру "Спамаш". А журы ўзначальвае вядомы французскі кампазітар, аўтар мюзіклаў "Сабор Парыжскай Божай Маці", "Маленькі прынец" Рыкарда Качыантэ.

Калі вы хацелі патрапіць у Віцебск, але не атрымалася, сачыце за тэлепраграмамі: каляровы экран адлюструе многія фарбы фестывальнага суквецця.

Лана ІВАНОВА

Перанёс бы яго ў Парыж...

На старажытнай глыбоцкай зямлі да ХХІ ст. захавалася шмат помнікаў архітэктуры, сярод якіх адметнае месца займаюць культавыя пабудовы. Вось іх геаграфія — адпаведна старшынству: цэрквы ХVIII ст. у вёсках Мамаі і Вялец, касцёл францысканцаў 1740 г. у в. Удзела, Успенская царква 1748 г. са званіцай 1774 г. у в. Кавалі, Свята-Пакроўская царква 1760 г. у в. Залессе, касцёл Ганны 1792 г. у в. Мосар, царква Ушэсця 1863 г. у в. Парэчка, царква Святой Параскевы 1880 г. у в. Пліса, царква Параскевы 1887 г. у в. Чарневічы, царква Іаана Праддзечы канца ХІХ ст. у в. Бабруйшчына, касцёл Іаана канца ХІХ ст. у в. Прошкава, касцёл ХІХ ст. у в. Дзеркаўшчына, Мікалаеўская царква пачатку ХХ ст. у в. Забор'е, касцёл Маці Божай 1907 г. і Петрапаўлаўская царква 1909 г. у в. Празарокі, касцёл Багародзіцы Міласцівай 1910 г. у в. Задарожжа, Міхайлаўская царква 1916 г. у в. Верхняя. У горадзе Глыбокім — гэта касцёл кармелітаў 1639 — 1654 гг., Троіцкі касцёл ХVIII ст.

І вось гэты спіс папоўніўся: у Глыбокім завершана рэстаўрацыя сабора Раства Багародзіцы, які быў узведзены яшчэ ў ХVII ст. Храм мае цяпер першасны выгляд, той самы, пра які некалі Напалеон усклікнуў: "Калі б магчыма было, я перанёс бы яго ў Парыж". Мясцовыя жыхары спадзяюцца, што ў хуткім часе будзе адрэстаўраваны і напярэбураны двухпавярховы будынак, які прылягае да царквы. Цікава, што раней у гэтым будынку знаходзіўся манастыр, адукацыйны цэнтр, у якім выкладалі бацькі вядомага на ўвесь свет авіяканструктара П. Сухога. Дарэчы, у Глыбокім і нарадзіўся авіяканструктар, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы П. Сухі.

У старажытным гораде Глыбокае, які ў пісьмовых крыніцах упершыню ўзгадваецца ў 1514 г., як бачым, па праве вярнуўся храм ХVII ст. Узноўлена царква Раства Багародзіцы красамоўна апавядае і нашчадкам у ХХІ ст., што на працягу сваёй гісторыі беларускі народ стварыў высокаразвітую і арыгінальную архітэктуру. І менавіта такія яе помнікі найлепшым чынам адлюстроўваюць асаблівасці і найважнейшыя архітэктурна-мастацкія плыні і дасягненні эпохі, што ў сваю чаргу сведчыць пра практычную мудрасць і мастацкае майстэрства доўгідаў Беларусі.

Канстанцін КАРНЯЛЮК

Ведай нашых!

У Салігорску прайшоў другі абласны конкурс на лепшы вакальны або інструментальны ансамбль сярод вучняў дзіцячых музычных школ і школ мастацтваў. Чатыры ансамблі з Маладзечна занялі прызавыя месцы, яшчэ два адзначаны граматамі за паспяховае выступленне. Усе гэтыя перамогі — на рахунку дзіцячых музычных школ Маладзечна.

У склад журы ўваходзілі прадстаўнікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў. Усяго ў мерапрыемстве бралі ўдзел 47 калектываў. А лепшымі ўсё ж сталі маладзечанцы.

Алена ЦІШЭЎСКАЯ

Грамадзянін свету? Патрыёт Расіі?

Міхаіл Шамякін, сусветна вядомы рускі мастак, які стала жыве ў Францыі, другі раз наведваў Мінск. Упершыню ён апынуўся ў нашай сталіцы яшчэ школьнікам, у 1954-м, калі бацьку, вайскоўца, перавялі з Германіі служыць ва Уручча. Летась пабываў на

"Славянскім базары ў Віцебску". Пра мэту свайго сёлетняга візіту ў Беларусь наш госць распавёў на пачатку сустрэчы, якая адбылася ў Палацы мастацтва, сабрала шырокае кола творцаў, у тым ліку моладзі, і доўжылася каля дзвюх гадзін.

"Па-першае, я быў запрошаны сюды для таго, каб абмеркаваць магчымасць стварэння ў Мінску Інстытута (не навучальнай установы, а свайго роду лабараторыі) філасофіі і псіхалогіі творчасці, які мы цяпер адкрываем па гарадах Сібіры, у Балгарыі, у Пецярбургу. Па-другое, калі мы сустрэліся з вашым Прэзідэнтам, якому я выказаў свае сімпатыі — лічу, гэта адметны чалавек, вельмі цікавы, — і ён убачыў мой срэбны выраб, тое, чым я займаюся ў галіне ювелірных мастацтваў, то сказаў, што вельмі хацеў бы адкрыць і ў Беларусі такую ювелірную майстэрню, падрыхтаваўшы з маёй дапамогай спецыялістаў, здатных ствараць рэчы, якія так яму спадабаліся. Абмяркоўваецца і пытанне наконт маёй выстаўкі ў Мінску (яна цяпер "блускае" па гарадах Расіі): варта яе да вас прывезці. Там, дарэчы, прадстаўлены і мае эскізы да балетаў — я шмат супрацоўнічаю апошнім часам з Марыінскім тэатрам, зрабіў сцэнаграфію пяці спектакляў, а цяпер працую над операй С. Сланімскага "Кароль Лір"

для Самарскага тэатра. Праектаў у стасунках з Беларуссю шмат — паглядзім, што з гэтага атрымаецца", — распавёў М. Шамякін.

Адказваючы на пытанні беларускіх калег, наш госць падумачыў, чаму менавіта для Самары стварыў помнік свайму сябру Уладзіміру Высоцкаму: некалі тамтэйшы губернатар арганізаваў выступленне

артыста на мясцовым стадыёне, і гэта быў адзіны, таму й незабыўны, выпадак, калі Высоцкаму давалося спяваць перад шматтысячнай аўдыторыяй. Другі помнік, заказаны мастаку для Самары, прысвячаецца ахвярам тэрарызму — трагедыі ў Беслане, буйных тэрактаў у Еўропе. Ён зроблены, але пакуль не адкрыты, бо шмат скульптурных работ

Свята з новай кнігай

У сталічным ДOME дружбы прайшло святкаванне 60-годдзя з дня нараджэння паэта Анатоля Аўруціна. Удзельнікаў вечарыны прыемна кранула прысутнасць намесніка старшыні выканкама Міжнароднага таварыства пісьменніцкіх саюзаў Івана Сабілы — даўні сябар юбіляра прыехаў павіншаваць яго з Масквы. Ён вырас з Анатолем Аўруціным на адным завулку:

— Я ведаю Анатоля Юрэвіча з дня яго нараджэння. І наўрад ці ў зале знойдзецца чалавек, знаёмы з ім больш. Мы жылі ў раёне Мінскай таварнай станцыі. Бацькі нашы былі чыгуначнікамі. Мы ў сваім дзяцінстве мелі магчымасць займацца тым, чым жадае душа. Гэта прывяло да таго, што ў нашых душах валадарылі пераважна пачуцці...

Дырэктар РВУ "Літаратура і Мастацтва" Алесь Карлюкевіч Мастваміў, што ў рэдакцыйна-выдавецкай установе спецыяльна да юбілею Анатоля Аўруціна выйшаў зборнік яго вершаў "Свет вечерний", у які ўвайшлі новыя і некаторыя ранейшыя творы паэта.

— Сапраўдная паэзія — заўсёды выпрабаванне эмоцый. Выпрабаванне, праз якое паэт праходзіць разам з чытачом. Хацелася, каб і надалей у сваіх новых кнігах вы дастойна праходзілі праз гэтыя выпрабаванні, — пажадаў юбіляру Алесь Карлюкевіч.

Гучалі вершы Аўруціна, а таксама песні на яго словы. У гэты дзень паэт атрымаў шмат віншаванняў. Памятныя медалі, ганаровыя дыпломы і граматы ўручалі прадстаўнікі Савета міністраў Рэспублікі Беларусь, Міністэрства інфармацыі і Міністэрства культуры, Саюза пісьменнікаў Беларусі, Саюза пісьменнікаў Расіі...

Сяргей МАКАРЭВІЧ

На здымку: юбіляра віншуе першы сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі В. Праўдзін.

Фота Кастуся Дробава

Год адліку — 1908-ы

Чытачы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ў межах праекта "Кропка адліку" змаглі наведаць імпрэзу "Патаемны жар Марыны Цвятаявай".

Вечар паэзіі быў прысвечаны выхаду яе першага зборніка "Вечаровы альбом" (1910). Дакладней, напісанню першага верша "Лясное царства", якім распачыналася кніга. Датаваны ён — "Таруса, лета 1908". Менавіта гэтую дату лічаць нараджэннем вялікага Паэта (Цвятаява не любіла, калі яе называлі паэткай).

Галоўным госцем вечара стаў Генадзь Міхайлавіч Шарый — архітэктар, які са студэнцкіх гадоў захапляўся вершамі Марыны Цвятаявай і стаў адным з самых адданых прыхільнікаў яе творчасці. Ён быў асабіста знаёмы з сястрой паэта Ганнай Іванаўнай Цвятаявай і дачкой — Арыядай Сяргеёўнай Эфрон.

Госці вечара змаглі пабачыць асабістыя рэчы паэта, рэдкія кнігі з аўтографамі Г.І. Цвятаявай і А.С. Эфрон, лісты з калекцыі Генадзя Міхайлавіча, а таксама серыю партрэтаў паэтаў-сучаснікаў Цвятаявай, напісаных ім. Для гледачоў была падрыхтавана літаратурна-музычная кампазіцыя з вершаў і дзённікавых запісаў. Пасля чаго Генадзь Шарый падзяліўся з залай сваімі ўспамінамі пра знаёмства і сустрэчы з сваякамі і сябрамі класіка рускай літаратуры, адказаў на пытанні самых цікаўных аматараў паэзіі.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

М. Шамякіна ў Расіі пацярпела ад вандалізму, калі бронзу распілоўвалі ды вывозілі ў невядомым напрамку, і таму гэтая шматфігурная кампазіцыя чакае ўзвядзення адмысловага шклянога будынка, дзе яна размесціцца разам з экспазіцыяй новага Музея трагедыі чалавецтва.

Наш госць успамінаў, як падпрацоўваў у Эрмітажы, разрабаючы надворны снег; як дзеля таго, каб не трапіць пад арышт "за туняядство", ён, вольны мастак, мусіў распісаць лозунгамі кумачовыя палотны "нагляднай агітацыі" для прыгараднай школы; як яго цкавалі за іншадумства, "лекавалі" псіхатропнымі сродкамі і ўрэшце выкілі з СССР. Ён параўноўваў два помнікі Пятру I — свой і Зураба Цэрэтэлі. Разважаў пра свабоду, усёдазволенасць, адказнасць і мараль у мастацтве, пра традыцыі, школу прафесіяналізму і права на эксперымент. Пра ролю творчых саюзаў і дзяржавы ў падтрымцы мастакоў...

Магчыма, мінскія сустрэчы М. Шамякіна паспрыяюць не толькі стварэнню інстытута-лабараторыі ды ювелірнай майстэрні, але і далучэнню беларускай моладзі да майстар-класаў, якія ладзіць гэты мастак для студэнтаў іншых краін. А магчыма — і перспектыўным выставачным праектам нашых творцаў, з чымі работамі ён толькі пачынае знаёміцца.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: Міхаіл Шамякін і першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца.

Фота аўтара

Шукаць і бараніць сваё

На Мядзельшчыне пабачыў свет першы нумар газеты творчай інтэлігенцыі рэгіёна "Беражніца". Як зазначае ў сваім артыкуле выдавец Юрась Малахоўскі, канцэпцыя газеты палягае ў тым, каб "аб'яднаць усе творчыя сілы" Мядзельшчыны. "Кожны патэнцыяльны аўтар — гаворыць выдавец, — зможа на яе старонках выказаць свае думкі, прадставіць чытачам свае творы, падыскутаваць на хвалюючыя тэмы, падзяліцца інфармацыяй..." Планаўецца, што выданне будзе мець народна-культуралагічны, зарыентаваны на духоўныя патрэбы творчай інтэлігенцыі напрамак. У першым нумары змешчаны крытычныя, краязнаўчыя артыкулы, інфармацыйна-асветніцкія матэрыялы і, канечне, уласна мастацкія творы. Са сваімі вершамі чытачоў знаёмяць Мікола Шабовіч, Аркадзь Нафрановіч, Рагнеда Малахоўскі, Святлана Папкова, Ала Кот, Аляксандра Сяменя. "Шукаць сваё... каб бараніць сваё..." — такі красамоўны дэвіз упрыгожвае першую старонку выдання. Што ж, пажадаем "Беражніцы", каб яна знайшла свайго чытача.

Іван ПЛЁСАЎ

Кожнае сяльцо мае сваё слаўцо!

Пра народныя абрады сёння шмат кажуць ды пішуць у розных выданнях. Гэта, зразумела, толькі цешыць: нашаму народу ёсць пра што расказаць, ёсць што прадэманстраваць! Бо народныя традыцыі — таксама гісторыя. Адметная, непаўторная, хваляючая. Гэта нашыя родныя карані, без якіх немагчыма сёння пражыць чалавеку, які памятае, як вобразна кажуць, сваё сапраўднае імя...

Відавочна, таму і адбыўся выязны семінар клубных работнікаў Добрушкага раёна ва Усоха-Будскім сельскім Доме культуры. Цікавае мерапрыемства адкрыла дырэктар раённага Дома культуры Вольга Зіневіч, якая адзначыла, што такія семінары ладзяцца рэгулярна. Потым выступіла вядучы метадыст па фальклору Гомельскага абласнога цэнтру народнай творчасці Людміла Мельнікава. Яна цікава распавяла пра рэдкія свята, якія ладзяцца на Гомельшчыне і якія заўсёды прыцягваюць увагу беларускіх

ды расійскіх фалькларыстаў. Дырэктар Баршчоўскага СДК Людміла Крыўко прысвяціла свой даклад святам, што арганізуюцца сталымі вясковымі жанчынамі. Напрыклад, "Ваджэнне русалкі" праводзіцца на трэці дзень Тройцы (Сёмухі), аднак не кожны год,

а тады, калі ў прыродзе доўгі час пануе засуха. Своеасаблівае вясковае "мерапрыемства" скіравана на тое, каб прайшоў дожджык, каб быў добры ўраджай у полі і на агародзе. Як вядома, песні, замовы ды свята малітвы таксама маюць асаблівы ўплыў на наваколь-

ны асяродак, назапашваюць станоўчую энергетыку.

Удзельнікі семінара пачулі і пра старажытны абрад "Ваджэнне сулы", сутнасць якога растлумачыла дырэктар Пераростаўскага СДК Валянціна Чыкізова. На жаль, апошнім часам у гэтых вясковых мясцінах ён амаль не праводзіцца.

Пра мясцовыя абрады таксама расказала і Валянціна Аверчанка, дырэктар Усоха-Будскага сельскага Дома культуры. Як яна падкрэсліла, ваджэнне русалкі — гэта своеасаблівы сімвал канца вясны і пачатку лета. Потым адбыўся прагляд абрада "На грамной нядзелі русалкі сядзелі", які цікава выканалі мясцовыя жанчыны і вучні мясцовай школы.

Ганна АТРОШЧАНКА

На здымку: Валянціна Аверчанка не толькі старанна дырэктар мясцовага Дома культуры, але і выдатны гарманіст.

Фота аўтара

Паэтэса — ганаровы грамадзянін горада

Сесія Полацкага гарсавета прыняла рашэнне прысвоіць паэтэсе, члену Саюза пісьменнікаў Беларусі Надзеі Салодкай званне ганаровага грамадзяніна горада Полацка.

Надзея Стэфанаўна вядома на Полаччыне не толькі як цудоўная паэтэса, аўтар шасці зборнікаў, але і як нястомны грамадскі дзеяч. Калі кіраўніцтва горада пры адзінадушнай падтрымцы палачан задумала пабудаваць помнік слаўтаму князю Усяславу, менавіта паэтэсе даверылі напісаць тэкст звароту да нашчадкаў, каб заклалі яго ў пастамент.

Вершы Надзеі Салодкай гучаць па Беларускім радыё, на ўсіх урачыстасцях, якія адбываюцца ў горадзе. Вершы-замалёўкі, вершы-роздумы, спавядальныя апаведы пра ўлюбёнасць у сваю родную зямлю кранаюць сэрца і розум чытача любога ўзросту.

На многія вершы Надзеі Стэфанаўны напісана музыка, і яны сталі вядомымі песнямі. Так, песня "Горад над Дзвіной" на музыку І. Капланава прызначана гімнам Полацка. Дарэчы, гэтым кампазітарам напісана больш паўсотні песень на словы Н. Салодкай.

Тамара ГУСАЧЭНКА, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі"

Праект, разлічаны на год

Распачаўся сумесны праект Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры з Домам-інтэрнатам для дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця.

На працягу года супрацоўнікі музея будуць наведваць Дом-інтэрнат, чытаць дзецям беларускія казкі, вершы беларускіх паэтаў, апавяданні пісьменнікаў і знаёміць з навінкамі сучаснай літаратуры. Гэта павінна падштурхнуць дзяцей да ўласнай творчасці. Плануецца правесці конкурс, на якім адбярэць лепшае і праз год у сценах музея адбудзецца выстаўка дзіцячай творчасці.

Першая імпрэза, якая абвясціла аб пачатку гэтага сумеснага праекта, адбылася ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Сама імпрэза пачалася інтэрактыўнай гульні "Фэсцік". Дзеянне было прапанавана стварыць "сапраўдны ансамбль народнай музыкі". А для гэтага спачатку іх пазнаёмілі з музычнымі народнымі інструментамі. Гасці даведаліся, што такое бубен, трашчотка, дудачка, званочкі, брусочки, цымбалы. А затым гэтыя інструменты былі раздадзены ў дзіцячыя рукі і пад гучанне фанаграмы "Лявоніхі" стварылася своеасаблівае музычнае суправаджэнне...

Пад канец імпрэзы ўсе яе удзельнікі закружыліся ў карагодзе. А самым заключным яе акордам сталася ўручэнне дзецям падарункаў. Аб гэтым пакапацілася фірма "Мальвіна".

Анатоль КУДАСЕВІЧ

У гасцях у Пушкіных

Па-свойму унікальнае месца знаходзіцца на беларускай зямлі ў вёсцы Цялуша пад Бабруйскім. У ваколіцы вёскі ў прыгожым цясністым парку пахавана ўнучка вялікага рускага паэта Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна разам з мужам. З пакалення ў пакаленне перадаецца памяць аб гэтай цудоўнай жанчыне з роду Пушкіных, якая прыехала на Беларусь разам з мужам Варанцовым-Вельямінавым у яго родавы памешчыцкі маёнтак і пражыла тут больш за два дзесяцігоддзі.

Штогод у дзень нараджэння вялікага рускага паэта ў цэнтры вёскі ладзяць вялікае пушкінскае свята.

Сёлета бібліятэкі Бабруйскага раёна прадставілі тут кніжныя выставы, прысвечаныя паэту, дзе былі таксама змешчаны і разнастайныя друкаваныя матэрыялы аб унучцы Пушкіна Н. А. Варанцовай-Вельямінавай. Прычым асобныя з іх падрыхтаваны ў Бабруйскай гарадской бібліятэцы, якая носіць імя вялікага паэта і ў стварэнні якой прыняла ўдзел сямья Варанцовых-Вельямінавых.

Хочацца падзякаваць спецыялістам Бабруйскага раённага аддзела культуры за выдатны канцэрт, які яны прапанавалі публіцы. На ім былі прадстаўлены лепшыя калектывы з Дамоў творчасці, іх цудоўны

талент у спевах, у танцах вылікаў захапленне і радасць спаткання з пушкінскай лірай.

На свяце паэзіі прысутнічаў і выступіў таксама беларускі паэт Мікола Аўрамчык, ураджэнец гэтых мясцін. Шырока была прадстаўлена творчасць паэтаў Беларускага літаратурнага саюза "Полоцкая ветвь" у складзе Наталлі Няtleўскай, Леаніда Чабатарова, Ніны Пінчук, Святааны Кузінай і іншых. Парадавала ўсіх таксама паэтэса Валянціна Паліканіна.

Пранікнёныя вершы прагучалі вучніца цялушскай школы Таццяна Капусціна, а таксама юнакі, члены літаратурных суполак з Бабруйска Максім Бельскі і Максім Макараў. Свае творы прысвяцілі святу і мясцовыя барды.

Зоя ЯНОВІЧ

Добра працаваць — ніколі не сумаваць!

Вольга Зіневіч — дырэктар Добрушкага раённага Дома культуры. Яна — цікавы суразмоўца, шчырая, абаяльная, заўсёды з густам апранутая жанчына. Прытым — сапраўдны прафесіянал. І не дзіўна! Бо працоўны стаж на культурнай ніве ў яе складае цэлых 36 гадоў. Такой вернасці любімай справе, як гаворыцца ў такіх выпадках, можна нават крышачку і пазаздросціць.

Калектыв у Вольгі Васільеўны дружны, працавіты. Лічыце самі: пры РДК сёння плённа працуюць 16 гурткоў, з якіх 7 дзіцячых. Добра вядомы на Добрушскай зямлі харавы калектыв "Зараначка". А вось народны ансамбль "Свята", дзе таксама спявае дырэктар, ужо 15 гадоў радуе Гомельшчыну і Браншчыну сваімі вясёлымі песнямі.

Да прыкладу, не так даўно гэты ансамбль завітаў з цікавай канцэртнай праграмай у Клімаўскі раён, да суседзяў на Браншчыну. Выступаў народны калектыв "Свята" і ў Новазыбке, і перад гамяльчанамі ды шмат яшчэ дзе. І ўсюды дабрушан прымаюць цёпла, з захапленнем.

Добра зарэкамендаваў сябе таксама клуб кветкаводаў, якім кіруе былая настаўніца Валянціна Бондарава. Валянціна Антонаў-

на — сапраўдны энтузіяст, добразычлівы чалавек: штогод бясплатна забяспечвае насеннем многіх вяскоўцаў. Дарэчы, жыве яна ў вёсцы Жгунь, але пастаянна наведваецца ў Добруш на пасяджэнні ды розныя мерапрыемствы.

Як прызналася Вольга Зіневіч, сёння калектыву раённага Дома культуры шмат увагі надае адраджэнню забытых народных святаў і абрадаў. Здаўна вядома: аснова культурнага і духоўнага падмурка — беларускія абрады і этнас, родная мова, старажытныя песні, паданні... Таму і вырашылі тут зноўку адраджаць "Спасайскі кірмаш", які раней ладзілі 19 жніўня ў вёсцы Агародна. Упершыню свята мяркуюць арганізаваць ужо сёлета ў Добрушы. І таксама ў жніўні. Там будуць гучаць гармонік і песні, будзе традыцыйны сапраўдны мёд, разнастайныя цікавыя выставы ды шмат чаго іншага. Карацей, успомнім дзяцінства, свае карані!

Ганна АТРОШЧАНКА

На фота: дырэктар Добрушкага РДК Вольга Зіневіч.

Фота аўтара

З баладамі да маладзечанцаў

Неаднойчы даводзілася бачыць Людмілу Рублеўскую на свяце паэзіі ў вёсцы Ракуцёўшчына, што на Маладзечаншчыне, чуць яе вершы пра сяброўства і каханне, любоў да роднай зямлі. Яе нязмушаная лірыка нікога не пакідала абьякавым, кранала душу сваёй цеплынёй і чалавечай годнасцю.

Помніцца і тая вечарына ў маладзечанскай цэнтральнай бібліятэцы імя Максіма Багдановіча, прысвечаная памяці Пятро Бітэля. Людміла Рублеўская на той вечарыне таксама чытала свае вершы. Тады яна і сказала самае галоўнае пра лёс П. Бітэля, пра тое, што ён, нягледзячы на катаржанства ў сталінскіх лагерах, на ўсё сваё жыццё застаўся беларусам.

Неяк у нашча маладзечанскага краяўца і выдаўца Міхася Казлоўскага, які не адзін год сябруе з мужам паэткі Віктарам Шніпам, спытаў: "Калі яна, Людміла Рублеўская, паспявае ўсё рабіць? Сям'я, двое дзяцей, амаль штогод то зборнік паэзіі, то кніжку прозы выдае, а яшчэ ж і ў рэспубліканскай газеце працуе?"

Міхась Казлоўскі, доўга не думачы, адказаў каротка: "Таленавітая яна вельмі".

На гэты раз паэтка, прэзіяк і драматург Людміла Рублеўская зноў прыехала ў гасці да прыхільнікаў сваёй творчасці ў маладзечанскую цэнтральную бібліятэку імя Максіма Багдановіча. І не адна, а са сваім мужам.

— Пра гэтую літаратурную сям'ю ведаюць амаль усе, хто чытае нашу беларускую паэзію і прозу, — сказаў вядучы вечарыны Міхась Казлоўскі і дадаў, што Людміла Іванаўна яшчэ плённа працуе ў жанры дэтэктыўнага рамана. Яе раманы "Апошні пярсцёнак імператара" карыстаецца папулярнасцю сярод чытачоў. Сёлета з'явіўся яе зборнік вершаў і эсэ "Шыпышына для Пані".

Міхась Казлоўскі каротка ахарактарызаваў і творчасць паэта Віктара Шніпа, дадаўшы тое, што зборнік

яго вершаў "Балада камянёў" яскрава сведчыць пра тое, што беларуская мова жыве, адраджаецца, што наша зямля багатая на таленты.

Затым выступіла і сама Людміла Іванаўна. Яна расказала пра сябе, пра тое, што нарадзілася ў Мінску ў звычайнай сям'і. Спачатку пачала пісаць на рускай мове, але пасля вучобы ў Літаратурным інстытуце ў Маскве пшла на роднай мове, бо, як прызналася яна, нельга адначасова сядзець на двух крэслах. Падзялялася Людміла Іванаўна з чытачамі і сваімі творчымі планами. Раман яна працуе над гістарычным раманам. І вядома ж, не абшлось ў гэты вечар без вершаў, якія прагучалі паэтка.

Віктар Шніп распавёў чытачам пра сваю працу над новай кнігай "Балады пра нашых землякоў". У паэты ўжо сабралася каля шасцідзесяці балад. Яны блізкія па тэме, некаторыя з іх ужо друкаваліся ў часопісах і газетах. Некаторыя Віктар Анагольвіч прагучаў. Сярод іх "Балада Міколы Ермаловіча", "Балада Канстанцыі Буйло", "Балада Генадзя Кахановіча", "Балада Язэпа Лёсіка", "Балада Браніслава Тарашкевіча", "Балада Пятро Бітэля", "Балада Міхася Чарота"...

Пасля Л. Рублеўскай і В. Шніпа адказалі на пытанні прыхільнікаў сваёй творчасці, а ўдзельнікі літаратурнага аб'яднання "Агмень" Алег Шчукін і Таццяна Атрошчанка прагучалі свае вершы.

Многія ў гэты вечар змаглі набыць кнігі шанюўных гасцей з аўтаграфамі.

Янка ГАЛУБОВІЧ

У імкненні да першачысціні

«Голас сумлення» — так назваў член Саюза пісьменнікаў Беларусі Федар Палачанін сваю новую, адзінаццатую, кнігу, якая пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь».

Аўтар жыве на Віцебшчыне, працуе намеснікам загадчыка аддзела адукацыі ў Докшыцкім раёне і не па чутках ведае, як няпроста выхоўваць маладую змену, здольную ўвабраць лепшыя рысы нацыянальнага характару, традыцыі вялікіх продкаў і спалучыць іх з патрабаваннямі імклівага часу. Менавіта з гэтай прычыны кніга Ф. Палачаніна прысвечана выхаванню падрастаючага пакалення на праваслаўных традыцыях беларускага народа. Як піша аўтар ва ўступе да сваёй кнігі, «Дзе б ні жыў чалавек — у горадзе ці вёсцы, якую б пасаду ні займаў, якога б узросту ні быў — яго душа імкнецца да першачысціні».

У наш час праваслаўная культура шырока ўкараняецца ў свецкія ўстановы адукацыі рэспублікі, бо ў праваслаўі — духоўныя вытокі беларусаў, пачатак нашай дзяржаўнасці, культуры, пісьменства. Віцебшчына з'яўляецца своеасаблівай эксперыментальнай пляцоўкай для выканання праграм па духоўна-маральным выхаванні, якая распрацавана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўным педагагічным універсітэтам імя М. Танка і рэспубліканскім Духоўным цэнтрам імя Еўфрасініі Полацкай. Таму новая кніга віцебскага пісьменніка — гэта свечасовы «падручнік», які абавязкова зацікавіць намеснікаў дырэктараў па вучэбна-выхаваўчай рабоце, класных кіраўнікоў, выкладчыкаў рэлігіязнаўства, а таксама работнікаў устаноў культуры.

Кнігу распачынае ранішнік «На шляху да храма». Асноўны змест ранішніка складаюць адказы на пытанні, што хваляюць маладога чалавека, які толькі ўступае ў жыццё: Чаму мы называемся праваслаўнымі хрысціянамі? Што такое Дабрадзейны Велікодны Агонь? Як паводзіць сябе ў храме? і іншыя.

У кнізе прадстаўлены распрацоўкі дзвюх канферэнцый — «Зямныя анёлы і нябесныя чалавекі» ды «Светачы зямлі беларускай», вуснага часопіса «Святлыя іконы», а таксама віктарыны «Мы на шляху да Бога». У кнізе таксама тры п'есы, кожная з якіх па-свойму звяртаецца да тэмы сям'і і яе вечных каштоўнасцей: любові і павагі, агульных намаганняў у выхаванні дзяцей, адказнасці за лёс дарагіх людзей. Варта ўвагі размешчаныя ў кнізе калерывыя ілюстрацыі абразоў, у якіх уваасоблены біблейскія падзеі. Яны ствараюць асаблівы настрой даверу і дапамагаюць чытачу адгукнуцца сэрцам на духоўны змест кнігі.

Трэба адзначыць незвычайнасць асобы самога Ф. Палачаніна, які стаў пісьменнікам, маючы за плячыма ўжо больш як сорак гадоў. Па словах аўтара, яго літаратурная творчасць заўсёды была накіравана супраць зла і несправядлівасці, крыўды і здрады, фанабэрыстасці і маральнай разбэшчанасці — усяго таго, што перашкаджае людзям быць шчаслівымі.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА, Валянціна АЛЕЙНІКАВА

Як зазначыў кіраўнік Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі Міхаіл Фінберг, сёлетняе свята мастацтваў «Музы Нясвіжа-2008», якое ладзілася ў гэтым старажытным горадзе, — асаблівае. Бо прысвячалася яно падзеі міжнароднага маштабу — 600-годдзю Белавежскай пушчы, што неўзабаве будзе адзначацца славянскай і агульнаеўрапейскай супольнасцю. Для Беларусі пушча — не проста запаведныя мясціны. Яна заўсёды была і будзе сімвалам велічнасці і багацця айчынай гісторыі, што лучыць народы і краіны, што сцвярджае ідэалы годнасці і прыгажосці, адзінства прыроды і чалавека.

Шэсць стагоддзяў беларускай музыкі

гукавага дыяпазону. Развіццё беларускага квартэта ў другой палове XX стагоддзя ўвасобіла характэрныя рысы нацыянальнага музычна-стылявога працэсу. Абнаўленне ўсіх параметраў кампазітарскай творчасці — на вобразна-змястоўным і музыка-канструктыўным узроўнях — абумовіла трансфармацыю жанравых увасабленняў і іх праяўленне ў межах асноўных тэндэнцый другой паловы мінулага стагоддзя.

Засваенне сусветнага музычнага вопыту і распаўсюдка ўласных нацыянальных пазіцый — працэс, які ахоплівае ўсё XX стагоддзе — набытае ў другой яго палове кюльмінацыйныя рысы і знаходзіць адлюстраванне ва ўсіх жанравых сферах, сярод якіх камерна-інструментальная музыка і струнны квартэт займаюць адно з цэнтральных месцаў. А спалучэнне ў квартэце традыцыйналізму і «адкрытасці» для навацый, «класічнай» строгасці і адвольных эксперыментальных свядчых пра персפעктыўнасць жанру і магчымасці яго далейшага развіцця...

У апошні час усё больш пільную ўвагу навукоўцаў прывабліваюць розныя з'явы стараабрадніцкай культуры: літаратурная дзейнасць, мастацкая творчасць, абрадавыя, вусныя і пісьмовыя музычныя традыцыі. Асабліва цікавае музыкантаў-медывістаў канцэнтруецца на пеўчых помніках стараабрадніцкай культуры, шырай — на рэгіянальных кніжных традыцыях старавераў, гісторыі стараабрадніцкіх цэнтраў XVIII — XIX стагоддзяў як заключным этапе ў развіцці шматвяковага глыбіннага пласта прафесійнай музычнай культуры. Мяркуюцца, што гісторыя і культура старавераў ў Беларусі бяруць пачатак з часу перасялення старавераў у другой палове XVII стагоддзя з расійскіх губерняў (Маскоўскай, Кастрамскай, Калужскай, Наўгародскай ды іншых, а таксама з Памор'я, Маларосіі, з берагоў Дона і г.д.) на беларускія тэрыторыі ў

выніку шматлікіх уціскаў і ганенняў з боку расійскага царызму. У сваім дакладзе «Пеўчыя рукапісы веткаўскіх старавераў Беларусі» старшы выкладчык кафедры тэорыі музыкі і музычнай адукацыі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Наталля Дожына акрэсліла веткаўскую рукапісную традыцыю... Асабліваці саставаў песнапенняў у веткаўскіх богаслужэбных кнігах — у параўнанні са старажытнарускімі кодэксамі, кнігамі іншых стараабрадніцкіх сагласаў ды рэгіянальных тэрытарыяльных збораў — абумоўлены перш за ўсё лакальным характарам пеўча-выканальніцкай практыкі веткаўскіх старавераў. Гэта знайшло адлюстраванне ў рэпертуары, музычным змесце напеваў. Музыкальныя рукапісныя помнікі старавераў з'яўляюцца не толькі сведкамі высокамастацкага густу веткаўскіх кніжнікаў, але і звязваюць, у першую чаргу, пра ўзровень пеўчай культуры старажытнай Веткі.

Навуковы супрацоўнік праблемнай навукова-даследчай лабараторыі музыкі БДАМ Святлена Немагай агучыла тэму «Шляхі фарміравання беларускага музычнага рамантызму. Да пастаноўкі праблемы». Святлена Мікалаеўна адзначыла, што перыяд фарміравання беларускага музычнага рамантызму, які ахоплівае першую палову XIX стагоддзя, дагэтуль застаецца малавывучаным і нераскрытым. Прычынамі гэтага з'яўляецца недастатковая выяўленасць музычных помнікаў гэтай эпохі, а таксама малая ўвага да сацыялістычных і ўласна музычных працэсаў, якія адбываліся ў айчынай культуры. Тым не менш, дадзены перыяд надзвычай важны ў працэсе ўзнікнення, развіцця і замацавання рамантычных ідэй, цікавы па разнастайнасці культурных, стылістычных і жанравых праяў, а таму патрабуе спецыяльнага комплекснага даследавання.

«М. Фінберг — заснавальнік сучаснай нацыянальнай джазавай

культуры» — такую тэму абрала аспірантка БДУ культуры і мастацтваў Іна Рабушкіна.

Старшы выкладчык кафедры народна-інструментальнага мастацтва БДУ культуры і мастацтваў Вікторыя Старыкава засяродзіла ўвагу прысутных на «Мастацтве беларускіх дыржораў у фондах гуказапісаў Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыекампаніі Рэспублікі Беларусь». У прыватнасці, Вікторыя Вячаславаўна зазначыла, што фарміруючы свае ўяўленні пра выканаўцаў мінулыя шчыны ці чытаючы ўспаміны пра іх, часам сутыкаецца з процілеглымі канстатацыямі і ацэнкам. Зараз для знаёмства з выканальніцкай творчасцю дыржораў, якіх па розных прычынах немагчыма пачуць, выкарыстоўваюцца гуказапісы. Актыўнае ўкараненне гукавых дакументаў у музычную навуку магчыма толькі пры ўмове іх сістэматызацыі — стварэнні каталогаў, якія дапамогуць выканаўцам арыентавацца ў фондах гуказапісаў і якія будуць пастаянна папаўняцца.

Прааналізаваўшы каталог грамзапісаў беларускіх дыржораў і фонды Нацыянальнай тэлерадыекампаніі, можна зрабіць вывад, што аркестрава-дыржорскае выканальніцтва прадстаўлена дастаткова ярка і шырока. Фіксацыя творчасці выканаўцаў, калектываў і дыржораў з'яўляецца не толькі вызначаным момантам выканання якога-небудзь твора, а таксама важным дакументам. І хоць прааналізаваныя фонды і не ў поўным аб'ёме раскрываюць дадзены беларускай дыржорскай школы, гэты матэрыял адлюстроўвае гісторыю развіцця беларускага мастацтва і з'яўляецца культурнай каштоўнасцю. Але на дадзены момант не забяспечаны належныя ўмовы захоўвання — многія плёнкі размагнічваюцца, псуюцца ад ненадзвычайна тэмпературнага рэжыму. Пытанне ж пра перавод на лічбавыя носьбіты не выступае першасным для кіраўніцтва Балтэлерадыекампаніі. Усё гэта пагражае знішчэннем каласальнага пласта культуры Беларусі: многія запісы твораў беларускай музыкі з'яўляюцца ўнікальнымі ў сувязі са стратай іх партытур.

Звяртае на сябе ўвагу той факт, што на сучасным этапе, калі ва ўсім свеце створаны даволі маштабныя каталогі грамзапісаў класічнай і сучаснай музыкі ў выкананні знакамітых дыржораў, запісы, якія прадстаўляюць майстэрства беларускага аркестрава-дыржорскага выканання, не сістэматызаваны, не трымаюцца ў недаступны шырокаму слухачу. Таму адна з асноўных задач — стварэнне каталога беларускіх дыржораў для далейшага выкарыстання яго ў навуковай працы і вучэбна-педагагічным працэсе.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

На коласазнаўчай ніве

Даўно і з вялікай увагай чытаю ўсё, што надрукавана, друкуецца з напісанага Браніславам Зубкоўскім. Вопытны педагог, журналіст (некалькі гадоў жыцця прысвяціў пухавіцкай "раёнцы" ў якасці загадчыка аддзела), адміністратар (працаваў дырэктарам школ у Блужы і Светлым Бары), ён многія гады настойліва і напружана працуе ў беларускай літаратуры. Кнігі, сотні публікацый у часопісах "Польмя", "Маладосць", "Беларусь", "Нёман", "Беларуская думка", "Народная асвета", "Бязрозка", "Вясёлка",

"Качели", у газетах "Літаратура і мастацтва", "Мінская праўда", "Звязда", "Чырвоная змена", "Пухавіцкія навіны", выступленні ў перыядыцы Расіі, Украіны — плён, дасягнуць якога можна было толькі праз штодзённае, сур'ёзнае карпенне за пісьмовым сталом. І піша ж ён, Браніслаў Аляксандравіч, з веданнем справы, піша пра тое, да чаго сам спрычыніўся, што адкрыў у практычнай рабоце настаўніка, што вывучыў, даследаваў праз многія сустрэчы з людзьмі, у вандроўках па роднай Пухавічыне.

Багаты жыццёвы вопыт, увага да беларускай літаратуры, педагогічныя клопаты выкрышталізавалі ў творчай рабоце Браніслава Зубкоўскага наступныя тэматычныя абсягі. Літаратурна-мастацкая крытыка (перш-наперш — у межах цікавасці да дзіцячай літаратуры), краязнаўчая публіцыстыка на коласазнаўчую тэму, дзіцячая проза (ізноў жа — на матэрыяле жыцця Якуба Коласа), публіцыстыка, прысвечаная настаўніцтву, педагогічным праблемам, выхаванню падлеткаў. Многа гэта ці мала? Як на мой суб'ектыўны погляд, дык у межах гэтай прасторы — унікальны свет літаратара, працаўніка надзвычай удумлівага, высокаадукаванага, дасведчанага, начытанага.

пра настаўнікаў, дырэктараў школ Пухавічыны. Між іншым, сабраныя разам, гэтыя матэрыялы маглі б склаці асобную кнігу.

...У Беларусі, ды і ўвогуле на пост-савецкай прасторы добра вядома імя воіна-інтэрнацыяналіста Героя Савецкага Саюза Мікалая Чэпіка. Яму ў ліку першых афганцаў пасмяротна было прысвоена высокае званне. Мікалай Чэпік — вучань Блужскай сярэдняй школы Пухавіцкага раёна. Браніслаў Аляксандравіч якраз у той час, калі здарылася біда, калі земляку прысвоілі героіскае званне, працаваў у Блужы. Прыклаў шмат намаганняў, каб стварыць музей у гонар земляка. Ездзіў у Літву, дзе знаходзілася вучэбная вайсковая частка Мікалая Чэпіка. Прыняў удзел у стварэнні і выданні асобнай кнігай фотанарыса пра героя-дэсантніка. А затым разам з журналістам і краязнаўцам Анатолем Ярохіным (ён таксама звязаны з Пухавічынай, яшчэ ў 1960-я працаваў сакратаром Пухавіцкага райкама камсамола, быў адказным сакратаром раённай газеты) напісаў дакументальную аповесць "Героямі не нараджаюцца". Выдадзеная ў 1986 годзе, яна не згубіла сваёй актуальнасці і зараз. І, магчыма, яе трэба было б катораму з нашых выдавецтваў узяць для новага пакалення юных чытачоў. Тым болей, што работа па ўшанаванні памяці пра Мікалая Чэпіка працягваецца і зараз. З дапамогай фонду "Памяць Афгана", які ўзначальвае воін-інтэрнацыяналіст ардэнаносец Аляксандр Мятла, рэканструюючы музей у Блужскай школе. За апошнія гады праведзены цэлы шэраг мерапрыемстваў, звязаны з памяццю пра героя-дэсантніка.

...Вядомым фактам гісторыі беларускай літаратуры з'яўляецца тое, што ў 1930—1950-я гады Якуб Колас летаваў з сям'ёю ў пухавіцкіх вёсках, на хутарах — у Тальцы, Вусці, Загібельцы, Балачанцы, Падбярэжжы, Беразыньці. Паходы паэта па баравікі, рыжыкі, падасінавікі і падбярэзавікі, ды іншыя дары прыроды ў лясах каля згаданых паселішчаў набылі леген-

дарную славу, абраслі міфамі і быліямі. А галоўнае — тое, што на Пухавічыне Колас шмат пісаў. Браніслаў Аляксандравіч Зубкоўскі, пачынаючы з 1960-х гадоў, абышоў згаданыя паселішчы, мясціны, дзе некалі стаялі хаты, што прымалі паэта, сустрэўся са многімі сведкамі жыцця Якуба Коласа на Пухавічыне. Як плён такой пошукавай, краязнаўчай работы — дзесяткі выступленняў у перыядычным друку, а таксама кніга "Чаму Загібелька лепш Парыжа". Браніслаў Аляксандравіч у асвеенні коласазнаўчай тэматыкі выбраў два шляхі. Першы — падрыхтоўка і публікацыя гісторыка-дакументальных матэрыялаў. Другі — мастацкія нарысы і апавяданні пра Якуба Коласа на Пухавічыне, адрававаныя дзеям. І калі першы шлях — справа, да якой спрычыніліся многія, то ў апавяданнях пра паэта Браніславу Зубкоўскаму няма роўных! Не дзіўна, што лананічны, часам усёго толькі на 3-4 старонкі машынапісу, яго мастацкія доследы жыцця, характару Коласа, яго рысаў у стасунках з дзецьмі друкуюцца не толькі ў газетах і часопісах Беларусі, але і перакладаюцца на рускую і ўкраінскую мовы. А таксама неаднойчы гучалі па радыё. Настаўнік і пісьменнік, не паруючы гісторыка-краязнаўчай асновы вядомага яму матэрыялу, здолеў знайсці адзіна правільную інтанацыю ў размове з юным чытачом. І не дзіўна, што з кнігай "Чаму Загібелька лепш Парыжа" Браніслаў Зубкоўскі правёў літаральна дзесяткі сустрэч у школах Мар'інай Горкі, Пухавіцкага раёна, у публічных бібліятэках Пухавічыны. Велічыня постаці Коласа, шматбагаж-насць яго таленту патрабуюць яшчэ і майстэрства ў пераказе эпізодаў яго жыцця. Такім майстэрствам, здаецца, і валодае мар'інагорскі літаратар.

Руліліваць і стараннацца, з якой Браніслаў Зубкоўскі, маючы за плячыма сем дзесяткаў пражытых гадоў, працуе і зараз, не можа не радаваць. Па-ранейшаму друкуюцца яго рэцэнзіі, часам — на лепшыя творы, якія яшчэ толькі ў часопісах выходзяць. Як прыклад — цыкл з трох рэцэнзій, якія напісаны летась услед за публікацыяй у "Маладосці" аповесцей Алеся Нававыча, Алеся Бадака, Раісы Баравіковай. Такая апераўтынасць, калі і грунтоўнасць, сур'ёзнасць разгляду рэцэнзуюмых твораў не губляюцца, па-добраму ўражвае, здзіўляе. Відавочна, што і як крытык, і як дзіцячы пісьменнік, і як краязнаўца Браніслаў Зубкоўскі знаходзіцца ў росквіце творчых сіл. Ведаючы яго зацікаўленасць новымі тэмамі, увагу да гісторыі такіх паселішчаў, як Блонь, Турын, Омельна, спадзяюся ўбачыць новыя кнігі пісьменніка пра Пухавічыну, пра мясціны, наўздзіў багатыя на гістарычную памяць.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рыхтуецца выданне 50-томнай бібліятэкі твораў рускіх і беларускіх пісьменнікаў на рускай мове. У ёй надзвычай грунтоўна і шырока мяркуецца прадставіць лепшыя творы расійскіх і беларускіх літаратараў. Сярод 50 будучых фаліянтаў 25 тамоў прысвячаюцца беларускім аўтарам, 25 тамоў — рускім.

Пасля развалу Саюза гэта першы праект на абсягах СНД і першы вопыт Саюзнай дзяржавы па друкаванні супольных выданняў. Для нас гэта яшчэ адна спроба выйсці да расійскага чытача з беларускай кнігай. Праект акрамя ўсяго можа адкрыць новыя магчымасці культурнага супрацоўніцтва ў сферы кнігавыдання. Нездарма ім зацікавіліся ўжо і ў Выканкаме СНД — магчыма, нешта падобнае будзе рыхтавацца для краін Садружнасці.

Анталогія прыгожай славеснасці

Вырашана, што падрыхтоўка праекта да выдання і паліграфічнае выкананне будзе ажыццяўляцца ў нашай краіне. Праца разлічана на два гады: выдаць усе кнігі мяркуецца цягам бліжэйшых 2008-2009 гадоў. А рэалізатарам праекта выступіць выдавецтва "Мастацкая літаратура". Аб'ём кожнага выдання плануецца каля 30 аркушаў, з беларускага боку — 16 тамоў прозы і 9 — паэзіі.

Як паведаміў карэспандэнту "ЛіМ" дырэктар выдавецтва "Мастацкая літаратура" Уладзіслаў Мачульскі, з ініцыятывай аб стварэнні такой "энцыклапедыі" яшчэ ў красавіку 2006 года да Прэзідэнта нашай краіны звярнуўся старшыня Міжнароднай супольнасці пісьменніцкіх саюзаў Сяргей Міхалкоў. Аляксандр Лукашэнка падтрымаў гэтую ініцыятыву і рэкамендаваў распрацаваць неабходныя дакументы. На сённяшні дзень матэрыялы падрыхтаваны і перададзены ў Выканаўчы камітэт Саюзнай дзяржавы. Прапановы будуць разглядацца ў жніўні — пры зацвярджэнні Саюзнага бюджэту.

Для падрыхтоўкі выдання і з нашага боку, і з расійскага створаны рэдкалегіі, у якія ўвайшлі службовыя асобы дзярж-устаноў і вядомыя літаратары. Прыкладам, у складзе беларускай рэдкалегіі міністр інфармацыі У. Русакевіч, міністр культуры У. Матвейчук, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Чаргінец, старшыні ўсіх абласных арганізацый і сакратары СПБ, прадстаўнік Пасольства Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь і іншыя. Аналагічная рэдкалегія ўтвараецца і з расійскага боку. Да працы ў рэдкалегіі спрычынены адзін з ініцыятараў выдання Сяргей Міхалкоў, расійскія пісьменнікі, а таксама — саветнік Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Беларусі ў Расіі.

Бясспрэчна, у такую адмысловую бібліятэку будуць адбірацца лепшыя творы аўтараў. Каб некалі сістэматызаваць працу, ствараць асобнікі мяркуецца ў алфавітным парадку. Але дакладна вызначанай нумарацыі тамоў чытач не знойдзе: не будзе традыцыйных першага тома, другога ці трэцяга, выходзіць у свет кнігі будуць па меры гатоўнасці. Наклад новага выдання — 15 тысяч асобнікаў, 10 тысяч будуць перададзены бязвыплатна ў публічныя бібліятэкі Расіі, 5 тысяч асобнікаў — у кнігасховішчы Беларусі. Наклад, шчыра кажучы, невялікі. Але выданне плануецца ў рамках тых сродкаў, якія можа выдаткаваць бюджэт Саюзнай дзяржавы. Праект каштуе звыш 54 мільянаў расійскіх рублёў. Кнігі будуць уласнасцю выканкама Саюзнай дзяржавы і размовы аб продажы іх у розніцу пакуль не вядуцца.

Цяпер ад рэдакцый літаратурных часопісаў паступаюць прапановы аб уключэнні твораў розных аўтараў у беларускі 25-томнік. Вырашана, што ў ім знойдуць сваё ўвасабленне шэ-дэўры нашых класікаў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Багата будзе прадстаўлена і сучасная беларуская літаратура.

Калі бюджэт будзе прыняты ў тым выглядзе, які чакаецца, першая кніга можа быць здадзена ў друк ужо ў снежні. Але літаратура развіваецца досыць хутка, і нават за гэтыя два гады, верагодна, з'явіцца творы, вартыя надрукавання ў такім зборы. "Таму мы хочам, каб праца не заканчвалася, і, магчыма, гэтыя пяцьдзесят тамоў будуць толькі пачаткам..." — зазначыў Уладзіслаў Мачульскі.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота аўтара

Па-зямляцку шчыра

2008 год аб'яўлены ЮНЕСКА годам В. Дуніна-Марцінкевіча — паэта, драматурга, тэатральнага дзеяча.

Літаратурны вечар пад назвай "Ён першы сеяў зярняткі..." прайшоў у Магілёве ў Палацы культуры вобласці і быў прысвечаны 200-й гадавіне дня нараджэння выдатнага класіка беларускай літаратуры Віцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Правёў яго клуб "Натхненне" пры падтрымцы Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны і цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя К. Маркса.

Мерапрыемства праходзіла ў зале, якая была аформлена ў стылі XIX стагоддзя: беларускія ручнікі, нацыянальнае адзенне, беларуская народная музыка. Была прадстаўлена кніжная выстава "Больш за ўсё я бацькоўскаму краю адданы...", дзе дэманстравалася літаратура аб

жыцці і творчасці беларускага дударя. Мультымедычная прэзентацыя жыцця і творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча на вялікім экране пазнаёміла гледачоў з яго радаводам, з мясцінамі, дзе праходзіў жыццёвы шлях вялікага майстра.

З горадам Магілёвам цесна звязаны лёс В. Дуніна-Марцінкевіча.

Будучы пісьменнік і драматург выхоўваўся ў сям'і свайго дзядзькі Станіслава Богуша-Странцэвіча, тама з дзяцінства і юнацтва добра запомніў рэаліі жыцця горада XIX стагоддзя. Па нейкіх прычынах пакінуўшы Пецярбургскі ўніверсітэт, В. Дунін-Марцінкевіч звязаў сваё жыццё з Мінскай губерняй, але героем яго твораў стала і тагачасная Магілёўшчына. У вершаванай аповесці "Гапон" даецца надзвычай каларытнае апісанне Магілёва:

У горадзе Магілёве,
Пры шырокім пры Дняпрэ,
Гудзіць — кабы шэрыні ў грэве,
Кіпіць — як бы у катле.
Там вуліцаю пан гоніць,
Каляска стралою ляціць,
"А хварысь, паdzi!" — крычыць.
Тут сустра́неіш калымажку,
Вот конікі! глядзі крутом
Гладкі — ляціць уразмашку;
Гэта пэўна эканом.

Трэба адзначыць, што падчас вечара гледачы мелі магчымасць даведацца пра старадаўні Магілёў часоў жыцця В. Дуніна-Марцінкевіча. Аб гэтым раскажаў кандыдат гістарычных навук Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта харчавання Ігар Пушкін.

У праграме вечара былі прадстаўлены

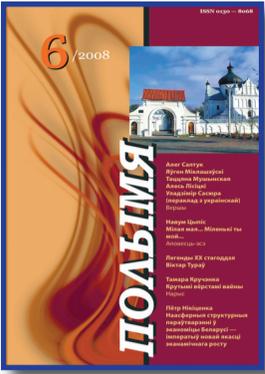
драматычная сцэнка "Неспадзяванка для майстрыні", маналог Марысы з фарс-вадэвіля "Пінская шляхта", маналог Юліі "Ой, думкі, ой, мары дзіцячага веку" з оперы "Дылія", маналог Адэлі "О, салодкія, залатыя сны маладога ўяўлення!" з фарс-вадэвіля "Залёты", успаміны Ядвігіна Ш. Усе нумары выконвалі артысты народнага тэатра Палаца культуры вобласці пад кіраўніцтвам А. Кусковай.

Прагучала песня на словы В. Дуніна-Марцінкевіча (музыка Э. Зарыцкага) "Партрэт Стэфы" ў выкананні студэнткі МДУ імя А.Куляшова Яўтэніі Крэпавай.

Вучні ДШМ № 2 імя М. Салдатава ўразілі публіку іграй на цымбалах.

Такія творцы, як В. Дунін-Марцінкевіч, шануюцца ў кожным народзе. А падзеі, мясціны, звязаныя з іх жыццём і творчасцю становяцца дарагімі і бліжэйшымі кожнаму жыхару нашай краіны, а асабліва нам, яго землякам.

Ірына ЦІНЯКОВА,
галоўны бібліятэкар Магілёўскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя К.Маркса

У разгары літаратурнай дыскусіі, у запале спрэчак <...> мы бадай што ніколі не ўспамінаем пра "трэцюю сілу" ў літаратуры, пра тую сілу, якая мае права прэтэндаваць на першае месца, пра чытача мастацкай літаратуры. Калі ж часамі хто дзе і ўспомніць пра чытача, дык толькі мімаходам, такім тонам, што "писатель пописывает", "читатель почитывает" ... і ўсё.

Тодар Глыбоцкі

Чытацкім вокам

ПОЛЫМЯ № 6

Аповесць-эсэ Навума Цыпіса "Міленькі ты мой... мілая мая..." зачароўвае, інтрыгуе і... падманвае чытача сваёй назвай. Яна пачынаецца, як паэма — узніслае, урачыстае, шчымыліва-шчырае прызнанне ў каханні да адзінай жанчыны. Чытаеш гэта з захапленнем, як прызнанне табе асабіста, але пакрысе пачынаеш здзіўляцца: няўжо ў аўтара хоціць такіх слоў на цэлую аповесць? Неўзабаве прыходзіць разгадка, перарываючы бессюжэтную лірычную пльнь занадта рэзка і недалікатна: "Напэўна, усё дзіўнае і шчаслівае ў гэтым жыцці адбываецца са мною таму, што ў маім свеце ёсць ты, і таму, што я цябе кахаю", — і адразу пачатак новага раздзела: "Пастанова ЦВК і СНК СССР ад 1935 года аб крымінальнай адказнасці дзяцей...". Элегічны настрой знікае, аднак, прынамсі, робіцца зразумелым, што пісьменнік не збіраецца ўвесць твор прысвячаць прызнанням у каханні. Па сутнасці, гэта толькі фон аповесці, палатно, на якім расцвітаюць шматлікія ўспаміны з дзяцінства, юнацтва і маладосці. Успаміны не заўсёды радасныя, хаця амаль заўсёды — з адценнем горкай іроніі (такія ўспаміны пра навучанне бальным танцам у школе і звязаныя з ім падлеткавыя перажыванні).

Лірычная пльнь будзе вяртацца ў аповед пастаянна — то шляхам асацыяцыі, то шляхам параўнання, то зваротам, то заклікам... Праўда, асноўная частка аповесці ўсё-ткі прысвечана іншаму — менавіта ўспамінам пра самыя яркія і балючыя жыццёвыя моманты; тут няма ні сістэматычнасці, ні падаўнасці, гэта не жыццёвы падрахунак і не спроба асэнсаваць свой лёс. Аўтар прадастаўляе аповесць як расповед пра сваё каханне, але пры чым жа тут тады гісторыі са школьнага дзяцінства, згадкі пра сяброў, што загінулі на вайне, літаратурныя сустрэчы ў Таронта, пра якія піша аўтар, і шматлікія гістарычныя экскурсы? Магчыма, тлумачэнне ў тым, што герою важна распавесці сваёй каханай нешта самае патаемнае, самае важнае, самае запамінальнае, нават незагойнае, каб раскрыць перад ёй не свой жыццёвы паводле фактаў і падзей, але біяграфію душы па яе радасцях і ранах. Менавіта з гэтым звязана і хаатычнасць эпідозаў — герой кіраваўся не прынцыпамі лагічнага выкладу, але толькі прынцыпамі эмацыянальнай памяці.

Праўда, часам складаецца ўражанне, што пльнь успамінаў занадта захапляе героя і робіцца для яго больш сэнсоўнай, чым гэта задумвалася напачатку, больш самастойнай, і тады вяртанне да лірычнай пльні выглядае крыху ненатуральна: часам яна — мэта аповеда і яе сэнсаўтваральная частка, часам жа — усёго толькі элемент кампазіцыі. Выглядае так, нібы пісьменнік і сам для сябе не вызначыў задуму твора: ці то гэта інтымны ліст, у якім робіцца спроба "перадаць каханне словамі" (хаця аўтар і прызнаецца, што гэта немагчыма), ці то гэта нагода паразважаць на разнастайныя тэмы ("толькі мае развагі са шматлікімі сумненнямі і для мяне самога").

Там жа, калі аўтар пераходзіць да філасофска-маралістычных разважанняў пра залішняю разнастайнасць у інтымных стасунках, яго словы гучаць хаця і

праўдзіва, але слаба: пра рэчы, якія зрабіліся агульнымі месцамі, у наш час трэба альбо ўвогуле маўчаць, каб пазбегнуць прафанацыі, альбо пісаць так моцна, каб гэта не змагло пакінуць аб'якавым нікога — незалежна ад узросту, роду заняткаў і светапогляду.

Крыху незразумелым застаецца і тое, чаму аўтар абраў радкі менавіта з гэтай песні ў якасці назвы, тым больш, яны неаднаразова згадваюцца цягам аповесці ў розных кантэкстах. Каму з нас невядомы драматычны працяг гэтых пяшчотных радкоў: герой пакахаў дзяўчыну на чужыне, аднак у яго ёсць жонка. Раз-пораз перарываючы свае прызнанні ў каханні гэтымі радкамі, аўтар нібы намякае, што і ў адносінах паміж героем і яго каханай прасочваецца такі ж сюжэт, аднак тэма гэтая так і застаецца без раскрыцця і працягу. Ёсць два варыянты: альбо аўтар сапраўды хацеў да апошняга трымаць інтрыгу, даючы чытачу спадзеўку (як высветліцца, усё-ткі марнуо) на яе раскрыццё, альбо не надаваў абсалютнага значэння зместу песні, выкарыстоўваючы толькі першыя радкі.

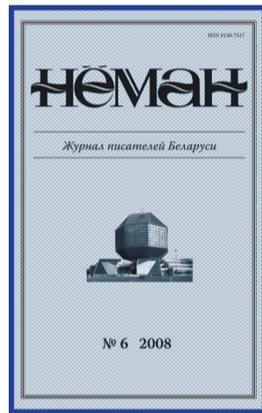
Сумнеўнай падаецца слушнасць крыху зняважлівага стаўлення пісьменніка да чытача: "Садзіся да стала і пішы, кажу я сабе. Толькі не трэба таго, што хоча чытач. Выканай сваё жаданне — дай выказацца твайму сэрцу. Яно ўсё ў шнарах — яму ёсць што сказаць". Аднак калі пісьменнік звяртаецца да чытача — а робіць ён гэта самім фактам надрукавання твора, — то і лічыцца з чытачом непазбежна мусіць. Інакш з якой прычыны разлічвае на яго ўвагу? А нават калі і ўнікаюць такія падступныя, непрыемныя для чытача думкі, то ў іх, мабыць, лепш гэтак самаму чытачу не прызнавацца, а то ён і пакрыўдзіцца можа. Як, дарэчы, некаторых жанчын можа пакрыўдзіць ідэал жаночай прыгажосці, апісаны Н. Цыпісам: ён свярдае, што менавіта такія вось і такія — самыя прыгожыя. Аднак вядома, што жанчынны стандарты не прызнаюць іх ідэал прыгажосці ствараецца згодна з уласным адбіткам у лостэрку.

Аповесць-эсэ Навума Цыпіса "Міленькі ты мой... мілая мая..." — гэта, з аднаго боку, адпачынак для душы, паколькі дае магчымаць атрымаць асалоду ад няспешлівага, гарманічнага пісьменніцкага стылю, з другога ж, — гэта дыялог з сумленнем кожнага чалавека, паколькі заклікае адшукаць пад друкам паўсядзённых бяспрэчных ісцін хаця б самую маленькую праўду пра сябе.

Акрамя гэтай аповесці, у нумары змешчаны апавяданні А. Ждана, А. Мімрык, а таксама вершы А. Салтука, Я. Міклашэўскага, Т. Мушынскай, А. Лісіцкага і У. Сасюрны ў пераказе М. Мятліцкага.

У раздзеле "Крытыка і літаратурнаразнаўства" прадстаўленыя даклады В. Максімовіча, В. Жураўлёва і З. Мельнікавай, якія былі агучаны на Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі

"Віндэнт Дунін-Марцінкевіч у еўрапейскім кантэксце", што праходзіла 5-6 лютага ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, артыкулы В. Гардзея, рэцэнзіі А. Марціновіча, В. Граноўскай, А. Карлюкевіча. Асаблівай увагі варта ўспаміны М. Аўрамчыка пра "паэта і кінадраматурга" (паводле назвы артыкула) А. Вялюгіна.

"НЁМАН" № 6

Чэрвеньскі нумар "Нёмана" прапаноўвае закончэне рамана Васіля Ткачова "Паміж ноччу і днём", пачатак якога быў надрукаваны ў папярэднім.

Найперш хацелася б адзначыць, што да жанру рамана твор В.Ткачова мае даволі ўмоўнае дачыненне: гэта шэраг разрозненых эпідозаў, цікавых, аднак амаль не звязаных ані агульнай сюжэтай лініяй, ані агульным сэнсавым напаўненнем. Вонкава лёсы герояў нібыта і перакрываюцца, аднак з гэтага не выбудуваецца цэласнай апавядальнай канцэпцыі. Адзінокі стары Хамянок і яго значна маладзейшы сябра алкаголік Валодзька, якія былі галоўнымі героямі на пачатку твора, пакрысе знікаюць і з'яўляюцца толькі ў самым канцы — як апраўданне аўтара перад героямі (абвясціў галоўнымі і пакінуў без увагі) і чытачамі (назваў твор раманам, ды пазбавіў яго ўсялякай кампазіцыйнай цэласнасці). Сапраўды, як гісторыя Кацярыны Іванаўны, якой давялося перасяляцца ў дом састарэлых, бо яе ўнуку спатрэбілася кватэра пад офіс турыстычнай фірмы, звязана з інтрыгамі ў Саюзе пісьменнікаў і мастаком Антонам Жыгалам, які вырашыў старшыней гэтага саюза стаць? Зразумела, аўтар выбудувае своеасаблівы ланцужок, у якім усе героі так ці інакш паміж сабой звязаныя. Аднак сувязь гэтая ў большасці выпадкаў выглядае штучна. Герояў у творы шмат, а вось героя акурат і няма. Праўда, ёсць час (канец 1980 — пачатак 1990-х гадоў) — адзінае, што аб'ядноўвае ўсе гісторыі ў адно цэлае.

В. Ткачоў закранае шэраг актуальных праблем сацыяльнага і культурнага жыцця. Напрыклад, і па сённяшні дзень супярэчлівым застаецца пытанне аб разнастайванні рэпертуару беларускіх тэатраў: "Цяжка сказаць, які прыходзіць на сцэну

п'есы, але часам ставяць такую шэрасць, што з глузду з'ехаць можна. Ні розуму, як кажуць, ні сэрцу". У творы шмат адметных — іранічных і трагічных — эпізодаў, чытаецца ён лёгка і цікава, але ў любым выпадку — не як раман, але як нізка займальных навел, калі паміж героямі ёсць умоўная сувязь (нехта з некім калісьці сустракаўся ці быў знаёмы). Калі б аўтар аб'яднаў свае творы паводле такога прынцыпу, то віртуальная наяўнасць агульнага сюжэта была б менавіта станоўчым момантам, калі ж называць твор В. Ткачова раманам, то якраз гэта з'яўляецца адным з галоўных недахопаў.

З твораў Дэбютантаў варта адзначыць напісанае з цудоўным адчуваннем гумару апавяданне Я. Кухты "Запасной вариант" — своеасаблівае разнавіднасць паляўнічай паказкі. Дэбютантамі выступілі і празаікі І. Шатыронак, С. Маркевіч. Агульным у іх апавяданнях з'яўляецца пэўная "дыскрымінацыя" мастацкага кампаненту: у І. Шатыронак занадта непасрэдна дэзіннікаваць, у С. Маркевіча — публіцыстычнасць. Паэзія прадстаўлена вершамі А. Аўруціна, Г. Кісялёва, М. Шаўчонак, Г. Самойлы, крытыка і літаратурнаразнаўства — артыкуламі В. Локун, Л. Алейнік, І. Фамянкавай і І. Сямёнавай.

МАЛАДОСЦЬ № 6

Далёка не кожны пагаджаецца з раздзяленнем паэзіі на жаночую і мужчынскую, аргументуючы гэта тым, што творчасць — катэгорыя абсалютная і штучнаму дыферэнцыраванню не падлягае. Зразумела, пэўная доля ісціны ў гэтым ёсць, як нельга адмаўляць і таго, што нейкія агульныя светапоглядныя арыенціры ў жаночым і мужчынскім светах усё-ткі існуюць. Надзвычай яскрава ілюструюць гэта і вершы маладых паэтаў Марыі Дзвінскай і Ігара Канановіча, змешчаныя ў чэрвеньскім нумары "Маладосці". Вершы гэтых аўтараў абсалютна розныя па ўсіх параметрах і прыкметах. Лірычная герайна М. Дзвінскай паўтарае не раз агучаную нефеміністычную думку аб тым, што жанчына можа добра пісаць толькі пра каханне — такое яе жыццёвае пакліканне. Усе вершы паэтки — зварот да каханага чалавека, выказ-

ванне сябе праз адчуванне сваёй прысутнасці ў яго лёсе, якое — адзіная ўмова шчасця. Карыстаючыся шматлікімі паэтычнымі штаткамі, якія абавязкова можна знайсці ў вершах кожнай васьмікласніцы, лірычная герайна М. Дзвінскай свярдае:

Без яго — хоць у прорву
гатовя я,
А за ім — аж за далаглад!

Верагодна, далаглад выступае тут сінонімам таго самага "краю свету", на які ўсе каханкі планеты аб'ядаюць адно за адным у выпадку неабходнасці (ды і без такога) выпраўляцца. Аднак калі ў М. Дзвінскай далаглад — гэта мяжа рэальнага і нерэальнага свету:

Мае слязу, уздых,
маўклівае чаканне
Нясе яе аджуржана пльнь
За далаглад
як шчырае прызнанне.

альбо проста метафара недасяжнай далечыні:

Я праводжу паглядам чарговы
Ваяўнічай надзеі цягнік.
Я спазнілася. Ён амаль знік
У шырні далагладу барвовай —
то ў І. Канановіча далаглад набывае больш сімвалічны сэнс, гэта не традыцыйнае ўжыванне метафары, але спроба ўжыцца ў падтэкставасць, расчытаць толькі лёгкім ценем бачную дадзеннасць:

Пакінуць назіжджы
мясцовы лаг?
Чакаць, пакуль на дурня
перахрысцяць?
Найгоршы з перавалаў —
Далаглад:
Уздоўж хрыбта ігу —
шукано выйсця...

Зрэшты, лірычна-аўтабіяграфічны герой І. Канановіча таксама не саромеецца прызнанняў у каханні. Толькі ў яго гэты матыў атрымлівае, так бы мовіць, іншую аранжыроўку: гэта не нагода знайсці сябе ў шматлікіх праяў кахання, але, наадварот, спроба вызначыць сутнасць кахання праз сваю ў ім паразу:

Фартуна, натуральна,
не ў гуморы,
А скончыла, між тым,
эксперымент,
Які за тры гады мяне зняволіў.
Які за тры гады мяне спаліў.

Не волю пагарыў,
а волю — Болю,
І ў апраўданне
прохі пасталіў...

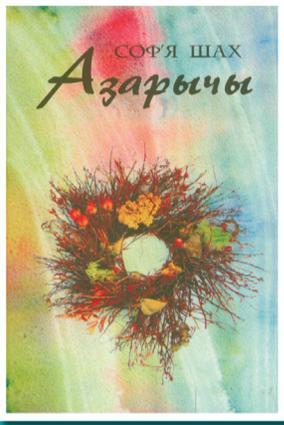
Аднак цікавасць выклікаюць творы М. Дзвінскай і І. Канановіча зусім не з пункта гледжання рознасці мужчынскай і жаночай псіхалогіі. Яно зразумела, што паэты ў душы застаюцца маладымі да самай глыбокай старасці (што ўжо казаць пра сарака-ці пяці-дзясяцігадовых аўтараў), аднак у № 6 "Маладосці" гэта адзіны сапраўды малады паэты. Бо ўсё-ткі ні М. Шабовіча, ні Э. Граковіча, ні Г. Чарказяна, ні З. Марозава, вершы якіх прадстаўляюць асноўны паэтычны змест нумара, аб'ектыўна да катэгорыі маладых аўтараў не залічыць.

Даследаваннем пераўвасаблення верша ў песню з'яўляюцца эпідоды Т. Мушынскай, называючы ў беларускамоўнай абалонцы містыкай — апавяданне М. Захаранкі "І тады ўдарыў бом", цёплым дзіцячым успамінам у іранічным дарослым асэнсаванні — апавяданне А. Бутэвіча "Паляванне на каршуна". У якасці працягу аналізу мастацкай канцэпцыі часопіса, распачатым у мінулым нумары артыкулам К. Сяржант "На "празаічных" кірмашы", — артыкул Г. Серэхан "Паэтычны сувет (Па старонках "Маладосці" 2007 года)".

З часу напісання працыванага ў эпіграфе артыкула Тодар Глыбоцкага (ён жа Аляксандр Дайліговіч) Тварам да чытача прайшло восемдзесят гадоў, аднак пытанне аб страце чытацкай аўдыторыі па-ранейшаму застаецца актуальным. Заканмернасць развіцця сацыякультурных працэсаў ці... віна пісьменнікаў і крытыкаў?

За вянкамі не бачна санетаў

(класічная вершаваная форма і яе сучасныя мадыфікацыі)

У сучаснай беларускай паэзіі, якая паспяхова асвойвае мно-гія жанры і вершаваныя формы, у тым ліку і мінімалісцкія па сродках выражэння, даволі часта з'яўляюцца апошнім ча-сам так званыя вянкi санетаў і нават вянкi вянкаў санетаў, творы важкія сваёй структурнай разгорнутасцю, абсяжнасцю тэкставай прасторы. Магчыма, гэтае імкненне да спалучэння асобных вершаваных твораў у значна шырэйшую тэкставую агульнасць – адна з праяў эпічнага вектара развіцця нашай літаратуры? Дарэчы, у паэзіі, гэты напрамак, які прадстаўляе ў асноўным паэма, апошнім часам распрацоўваецца не вельмі актыўна. Нешта не заўважаецца сёння паэм, якія маглі б стаць мастацкімі падзеямі.

Вянок санетаў (вянок вянкаў) — жанр, вядома, не тоесны паэме. Для гэтых паэтычных жанраў характэрна розная ступень канцэптуальнай і структурнай цэласнасці. Кожны з іх ствараецца паводле ўласных законаў, у адпаведнасці з уласцівымі ім спосабамі мастацкага выражэння. Што ж дае ўсяму твору, як ідэйна-мастацкаму адзінству, аб'яднанне-нанізванне адна-го за адным асобных санетаў, ці заўсё-ды ў гэтым выпадку дасягаецца тая сама цэласнасць, завершанасць, гарма-нічная суладнасць усіх кампанентаў? Пытанні, над якімі варта задумацца.

Ні Петрарка, ні Шэкспір не пакіну-лі ніводнага вянка санетаў, хоць такой цвёрдай вершаванай формай як санет карысталіся віртуозна. І наш Максім Багдановіч, аўтар слаўтых санетаў, ён жа даследчык тэорыі санета, такіх шматасатаўных санетных твораў не пісаў. Між тым спалучэнне санетаў у вянкi вядома, па сведчанні "Паэтычна-га слоўніка" В. Рагойшы, з XIII стагод-дзя.

Вянок вянкаў санетаў сапраўды складаная жанравая форма. І гэта скла-данасць, на маю думку, заключаецца не толькі ва ўзаемаспалучальнасці рад-коў і адмысловай сістэме іх рыфмоўкі. Значна больш складаным уяўляецца "дапасаванне" да гэтай разгалінаванай структуры адпаведнага ёй, суладнага ёй зместу. Спецыфіка санета якраз у тым, што строгія патрабаванні тут вы-соўваюцца не толькі да вершаванай формы, але і да яе змястоўнасці.

Санет — гэта не любыя чатырна-цаць радкоў, спалучаных адпаведнай рыфмоўкай. Разам з чаргаваннем метрычных адзінак і клаўзульных сугалоссяў у ім павінна адбывацца развіццё думкі, яе вобразная гра-дацыя. Санет як жанр уяўляе сабой своеасаблівую паэтычную формулу, прадстаўленую ў вобразнай форме. У гэтым яго змястоўная адметнасць.

М. Багдановіч, як прыхільнік метафарычных аналогій, мадэль санета ўба-чыў у арэху-спарышы. Сцвярджаў думкі ў санетных катрэнах павінна ўраўнаважвацца яе падсумаваннем, высновамі ў тэрцэтах.

Выразнасць, сканцэнтраванасць, ды-намічнасць думкі ў санеце вымагае ад аўтара пазбягаць шматслоўнасці. Пры самым строгім падыходзе да змястоў-на-фармальнай цэльнасці санета не да-пускаецца нават паўтор аднаго і таго ж слова.

Сучасныя аўтары, вядома, не заўсё-ды прытрымліваюцца канонаў паэты-кі класічнага санета. Ды ў гэтым няма і патрэбы. Кожны час уносіць нешта сваё нават у класічныя мастацкія фор-мы.

І ўсё ж паколькі гэтыя каноны існую-ць, як і само паняцце цвёрдай (гэта значыць, устойлівай) вершаванай фор-мы, то можна меркаваць, што адыход ад класічных узораў мае свае межы, ён не можа быць бясконцым. У іншым выпадку траціцца ўсялякі сэнс у кары-станні традыцыйнай тэрміналогіі.

Соф'я Шах выдала ў мінулым годзе кнігу "Азарычы", у анатацыі да якой гаворыцца, што гэта "чарговы, сёмы вянок санетаў". Такія колькасныя паказчыкі самі па сабе не могуць не

ўражваць. І паколькі перад намі аў-тар, спрактыкаваны ў стварэнні са-нетаў, пры тым такіх вялікіх санет-ных спалучэнняў, пра якія ішла га-ворка вышэй, то ёсць магчымасць на канкрэтных прыкладах пераканацца ў тым, наколькі трывалай застаецца сувязь сучаснай санетыстыкі з кла-січнай традыцыяй, і што новага ўно-сяць у развіццё гэтай адметнай вер-шаванай формы сучасныя творцы. Тым больш, што ў анатацыі С. Шах называецца прыхільніцай менавіта класічнага жанру.

Пачнём, аднак, з агульнага абрысу тэматыкі зборніка, паколькі ёю ў дадзеным выпадку ў значнай ступені прад-вызначаецца своеасаблівасць і жанру, і мастацкай формы. Кніга С. Шах мае ўспамінальны характар. Яе асноўная тэма засяроджана ў крузе згадак, рэф-лексій, асацыяцый, звязаных з родным мястэчкам Азарычы, дзіцячымі ўра-жаннямі, якія пераасэнсоўваюцца і як бы зноў перажываюцца ў сталым уз-росце. У той жа анатацыі пазначаюцца жанравыя прыкметы твора — "прані-кнёны спеў", "усхваляваная споведзь", "роздам аб часе". Пры ўсёй відавочнай трафарэтнасці дадзеных азначэнняў, імі ўвогуле дакладна характарызуюцца вызначальныя адзнакі аўтарскага сты-лю — песеннасць, спавядальнасць і ме-дытатывнасць.

Якім жа чынам гэтыя тры якасці, уласцівыя наогул для лірыкі, выяўля-юцца ў дадзеным выпадку менавіта ў санеце як спецыфічнай вершаванай форме?

Сапраўды, песеннасць у многім вы-значае стылістычную афарбоўку са-нетаў С. Шах, на песеннасці як вы-яўленні лірычнага пачуцця яна робіць асаблівы акцэнт. Вось, напрыклад, што заяўляе аўтар, звяртаючыся да роднага мястэчка ў адным з санетаў:

*Не дзіва, што са мноства гоных слоў
знайсці такія, каб не насцярожылі,
а вашу значнасць існасна ўпрыгожылі,
мне цяжка і між гэтакіх радкоў.*

*А ўрэшце я не стану іх шукаць,
я стану проста, як магу, спяваць, —
няхай санеты і не будуць песнямі.*

Так, санет і песня таксама адрозныя жанравыя разнавіднасці. Ды галоўнае ў тым, каб санеты, ці творы, якія прэ-тэндуюць на гэтакі назоў, былі не чым іншым, як санетами. Як можна заўва-жыць і з працытаванага ўрыўка, для С. Шах характэрны даволі спецыфічны сінтаксіс (аўтарскі сінтаксіс заўжды адлюстроўвае адметнасць мыслення паэты). Можна, ён якраз і з'яўляецца адным з пабуджальных стымуляў да стварэння такіх шырока разгалінава-ных вершаваных структур? Цытаваць радкі з санетаў С. Шах даволі складана менавіта па прычыне цяжасці, пlyn-насці як сінтаксічнай будовы выказ-вання, так і самой думкі аўтара. Плын-ня ўспамінаў, што перацягвае з санета ў санет, з вянка санетаў у вянок, цяж-ка паддаецца якой-небудзь выразнай структураванасці. Складваецца ўво-гуле даволі парадаксальная сітуацыя. Непаспешлівае, спакойнае цячэнне думак, згадак, прыпамінаў, іх нанізван-не на бясконцую ніць, як быццам, са-

праўды адпавядае абсяжнай, ліра-эпіч-най жанравай форме. Аднак, якой? — вось у чым пытанне. Санет усё-такі, мабыць, не зусім той жанр, які мог бы гарманічна супадаць з падобны-мі мэтамі. З-за жанравай нявызначна-насці сваіх мемуарных тэкстаў аўтар, хутчэй за ўсё і імкнецца ўціснуць іх у вузкую (строгаю) санетную форму, кампенсуючы абмежаванасць плошчы аднаго санета магчымасцю шматлікіх спалучэнняў-нарошчванняў.

Зразумела, што пры гэтым непаз-бежныя пэўныя выдаткі. Яны выклі-каюцца ці не ў першую чаргу якраз складанасцю пастаўленай адпачатку задачы: спалучыць не цалкам праяс-неныя і для самога аўтара думкі і ад-чуванні з гранічна выразнай, упарад-каванай мастацкай формай. У выніку часцей за ўсё атрымоўваецца так, што санет як асобны і паўнацэнны твор страчвае, па сутнасці, свае жанравыя прыкметы, сваё індывідуальнае абліч-ча. Успрымаецца чымсьці фрагментар-ным, не маючым ні пачатку, ні канца. Мне могуць запярэчыць: ці не ў гэтым і сутнасць такой разгорнутай формы як вянок вянкаў санетаў, што тут утвараецца цэласнасць іншага ўзроўню, а паасобныя санеты страчваюць пры гэтым сваё аўтаномнае значэнне? На гэта адкажу: новаму цэласнасць яны, несумненна, утвараюць, аднак жа са-нетами не павінны пераставаць быць.

Ад санета, як класічнай формы, па-трабуецца перш за ўсё выразнасць і лаканічнасць думкі. Ніякімі тлумачэн-нямі спецыфікай новай структурнай арганізацыі не апраўдаць расцягван-ня і абязрэджвання думкі. Тым больш шматслоўя, якое, на жаль, і расхі-ствае, размывае найбольш санетную форму ў кнізе С. Шах.

Вось, напрыклад, некалькі катрэнаў, выбраных, можна сказаць, наўгад:

*Зачаравацца палявою цішаю?
Вось менавіта цішай палявой?
Вось іменна там стоячы адной
перад прасторай,
перад маляўнічаю?..*

*З яе раскошаю — ды з чараўнічаю,
з яе цяплатнасцю —
ды з нутраной,
з яе свабодай нейкай патайнай
і больш таго,
ну проста таямнічаю...*

Вось менавіта гэта (іменна гэта!) і мелася мной на ўвазе — слова ліш-няе, слова неабавязковае, якое ўпарта прасочваецца, каб запоўніць прагалы вершаванай формы. Гэтыя бясконцыя "перад-перад" "ды-ды" і да т. п. на-зольна лезуць у санетны радок. Для та-го, каб ужыць сінонім ("патайнай-та-ямнічаю"), запатрабаваўся цэлы радок для яго абгрунтавання ("і больш таго, ну проста...").

У многіх выпадках, сапраўды, скла-дваецца ўражанне, што аўтар нібыта адмаўляецца шукаць адзіна патрэбныя словы, якія б "існасна ўпрыгожылі" не толькі роднае мястэчка, але і яе твор. А часам у такой шматслоўнай плын-і страчваецца і ніць, якой павінны спа-лучацца асобныя сказы, выразы. Хто, да прыкладу, выступае суб'ектам дзе-яння, абазначанага першым сказам у

вышэй працытаваным санеце — "За-чаравацца палявою цішаю?" Як быц-цам можна зрабіць адзіна слушную выснову — ну, вядома ж, сама аўтар. Гэтану пацвярджэннем трэці радок: "Вось іменна там стоячы адной..." Ды, не. Аказваецца, усё не так проста. Звернемся да папярэдняга санета, да яго тэрцэтаў, каб пераканацца ў гэ-тым.

*Я слухала вады гулівы бег.
Куды яна свой кіравала спех,
так хуткасцю
палонячы тадышняю?..*

*А можа быць, во гэтак і яна
спяшалася, імкнулася, як я,
зачаравацца палявою цішаю?*

І паколькі ў наступным санеце дадзены апошні радок у той жа запытальнай форме зноў паўтараецца, то і ўзнікаюць сумненні, пра каго далей вядзецца гаворка — раку або чалавека?

Спеўнасць, вядома, пераважае ме-дытатывнасць у санетах С. Шах. Каб доўжыць гэты спеў і выкарыстоўваю-цца не заўжды санетныя сродкі.

*А салаўям, а палка-трапяткім,
а гэзек у хмызняку,
а гэзек у голлейку
ужо ж і воля-волецка для пошчаку
аб нечым патаемным, векавым.*

Гучанне тут гарманічнае, размеранае, на песенны лад. Паддаецца яго ўздзімнаму, хвалепадобнаму накатван-ню. А пасля ўжо, калі апрача слыху "ўключаецца" зрокавая ўвага, ды яшчэ падключаецца аналітычная развага, то штосьці як бы пачынае перашкаджаць цэласнаму ўспрымання гэтых радкоў. Так, пачуццё тут, якое трымаецца на гэтым распеве-закалыхванні, выяўле-на выразна. Яно звязана менавіта з гэткай голасам паэтэсы, неаддзельна ад якраз такога стылёвага афармлэн-ня. І разам з тым гэта чатырохкро-паўторанае "а" падаецца быццам бы і лішнім, неабавязковым. Ва ўсякім разе такі тып паўтору ўяўляецца больш ста-соўным да іншай стыльвай сістэмы. Ён быў бы, да прыкладу, дарэчы як правая стылістыка сказа. Сказавасць, мабыць, і з'яўляецца, разам з песеннасцю, ад-ной з дамінантных стылёвых прыкмет "Азарычаў".

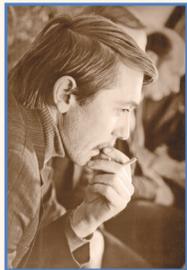
Ды на самым пачатку кнігі аўтар як-раз і задэкароўвае прыхільнасць да такой апавядальнай манеры, спалуча-ючы яе з той жа самай песеннасцю:

*Азарычы мае вы светлавеснія,
Пачаць пра вас
вось гэты спеўны сказ
Мяне патхніў, напэўна,
ужо сам час, —
Усе яго дзянёчкі хуткаспешныя.
(выдзелена мной. — Я. Г.)*

Зачын сапраўды эпічны, у добрых даўніх традыцыях. У такім напрамку і разгортаецца далей — непаспешліва, падрабязна — гэты спеўны сказ-апо-вед пра свет дзяцінства, жыццё ў не-вялікім гарадку з яго адметным ладам жыцця, пра родных і блізкіх. Нашы старажытныя мястэчкі — гэта сапраў-ды своеасаблівы свет, паглыбіўшыся ў які, літаратура можа адкрыць вельмі многае. Варта толькі знайсці адэкват-ную форму мастацкага ўвасаблення гэтага незвычайнага свету. С. Шах шу-кае такую форму, спрабуючы спалу-чыць эпічную сказавасць з лірызмам і песеннасцю. Пошукі ўвогуле цікавыя. Ды ўсё-ткі не раз пры чытанні кнігі ўзнікае пытанне: пры чым тут санет-ная форма? Яна тут яўна перашкаджае ўвасабленню аўтарскай задумы.

Дзіўная рэч! Пры такой лірычна-спавядальнай шматслоўнасці ў многіх выпадках аўтару не хапае слоў. Ужо ў другім па ліку санеце ўзнікае гэтае "прабуксоўванне": "якіх забыць... якіх згадаць... якіх... якіх..." Словы не зна-ходзяцца, і даводзіцца паўтараць адны і тыя ж ("Але... Але... чым глыбей..."; "і ўлонне нават, нават светлагорскае..."; "а дзе дык і залішне ўжо мацнеючы, ўжо не шкадуючы злых маразоў..." і г. д.), звяртацца да абсяжных пералікаў (што толькі не трапляе ў такія пералі-кі: гарады, імёны, прылады працы, на-звы вуліц, свят і г. д.), займацца мета-фарычнай словатворчасцю (асабліва прыхільнасць пры гэтым выяўляецца да азначэнняў: Азарычы светлазімныя, праяснальны, светлавеснія, снежназім-ныя, галубіныя, ясналетнія, светлаіс-ныя, жывапісныя і г. д.).

Так, вельмі ж яны спецыфічныя, гэтыя "распевы", які іх характарызуе на заканчэнне сама аўтар, сапраўды "шахсоф'іны". Ды чамусьці на тытуль-ным аркушы ім даецца жанравая азна-чэнне — санеты.

Мікола
Пракаповіч

ШЛЯХ

Светлай памяці
Уладзіміра Калеснікі

Мы шлях выбіралі самі,
акрыленыя яшчэ...
У вочы ўзіралася Памяць:
— Усё чалавечае з вамі?
І мы не хавалі вачэй.

Быў шлях той на ўсіх адзіны —
ад родных сівых муроў...
Гукала Пагоню сябрына,
вянчаліся мы з Айчынай
ля чыстых купальскіх кастроў.

Рамантыкі і паэты —
забыліся мы на час,
і сплочвалі поўніцай свету
за веру, што будзе гэтак:
пачуе Айчына нас.

...Валошкі ў прыбітым жыце —
нямая туга ў вачах, —
куды мы прыйшлі, скажыце,
і колькі высокіх жыццяў
запатрабуе Шлях?

СПОВЕДЗЬ

Як хораша, як весела ў натоўпе
хавацца ад сябе і ад жуды,
пабрэхваць часам
на таго, хто
адбіўся ад вірлівай чарады.

Самотніку,
і мне карцела часам
згубіцца ў той напорыстай хадзе,
але хрумсцелі пад тупым абцасам
сцягі маіх няспраўджаных надзей.

І заставайся непарушна-цвёрдым
манументальны карак важака,
калі ў адчай горкім, прынародна,
вылазіў я са скуры, як з мяшка.

Таварышы ўзіраліся сур'эзна
ў мяне з-пад кіраўнічае рукі,
і клацалі папераджальна-грозна
суседзяў згаладалыя клыккі.

Спакушаная абяцаным раем,
раз'ятраная пахамі крыві
няслася за сваёй здабычай зграя,
звужаліся, звужаліся кругі...

Я вырвайся,
я выбрайся на строму,
палалі за маёй спіной масты...
Стары гасцінец...
горкі шлях дадому...
Бацькоўскі край —
мяне пазнаеш ты?

Пасля надзей —
спустошанасць і боль,
Пасля надзей, якім ужо не збыцца.
Прыціхне свет, ахутаны журбой,
А на далонях камячком — сініца.
Я да цябе прывыкну спакваля,
Усеагульнай мудрасці ахвяра.
З нябёсаў шэрым пёркам жураўля
Да ног ціхутка ападае мара.

Ты ўсё не верыш,
ты яшчэ дрыжыш,
Мая зямная, добрая сініца.
Зіму перачакаем. Будзем жыць
І журавель у небе будзе сніцца.

Пад сэрцам у цябе
заб'ецца вечнасць...

Жыцця пачатак...
і жыцця канец? —
у далікатных пальчыках трапечы
безаабаронна-кволя дзьмухавец.

І вусны твае гоцяцца пляшчотай,
і ты смяешся сонцу і вясне,
і кружыцца
над намі бесклапотна
твой лёгкі смех,
як дзьмухаўцовы снег...

МОВА

Міколу Купрэву

Мова мая — боль мой...
Слухаю, як вяскоўцы,
гамонячы між сабою,
ніжуць на словы слоўцы.
Яшчэ ты жывеш у хатах...
Але прызджаюць дзеці —
і туліцца вінавата
мова ў хлявы ды ў клеці.
Забутую песню ў святы
не разгайдае вечар,
не наталяцца хаты
радасцю ад сустрэчы.
Зведаўшы столькі гора,
яны не заўважаць згубы.
...І папыліць у горад
між кумпякоў і бульбы, —
мазолістых рук набыткаў, —
у торбах, у сумках модных
каторы ўжо раз забытая
мова мая — боль мой.

Мы нават маўчым
на розных мовах...
І толькі твая падушка
памятае эсперанта каханья.

ГАНЧАР

Белая гліна, чырвоная гліна...
Песцяцца ў пальцах гады, —
І вырастае над кругам імкліва
Свет, як усход, малады.

Светла ўздымаецца бусел кругамі,
Цёмна віруе Гарынь,
А над ракой, над зямлёй,
над бусламі
Горача горан гарыць.

І расхінаецца ў сонечным гуле
Бездань нямая віроў, —
Ева
збянтэжана грудзі атуліць
Хваляю валасоў.

Белая гліна, чырвоная гліна...
Час, як між пальцаў вада.
Слова праклюнецца
з вуснай маўклівых, —
Здзіўлена гляне
Адам.

І разальцеца паводкай вясновай
Тайна ў блакітных вачах.
Першае Слова,
галоўнае Слова...
І — усміхнецца Ганчар.

Алена
БАБУРЭВІЧ

Як Вам адзякаваць і чым?
Сабрайшы словы
з усяго Сусвету,
Не растлумачыць,
што ў жыцці
Каханне значыць для паэта.

Як я змагу без Вас ісці
Па вуліцы шырокай лёсу?
Як я змагу сябе знайсці
Паміж радкоў
жыццёвай прозы?
Мяне няма.
Ёсць толькі Вы...

Зноў прытаміўся, заціхае люты
І маразамі болей не кране.
Жывіце,
перамогшы ўсе пакуты,
Са мной ці без мяне.

І сустракайце залатыя промні,
Што веснавое сонца падае.
Тварыце,
часу не губляйце болей,
Са мной ці без мяне.

Сваім жыццём
зрабіце свет прыгожым.
Зайсёды верце:
шчасце не міне.
Жывіце —
памажы Вам Божа! —
Са мной ці без мяне.

Пасля...
Усё інакшым здасца,
І рукі адкрыцаць,
крануўшыся плячэй,
Адстогнуць вусны,
змогуць прывітацца,
Самота мутнай змейкай
выпаўзе з вачэй.

Пасля...
Не ўсё істотным будзе,
А невыказны боль
калісьці страціць сэнс,
Разыдзецца. Мае адныюць грудзі,
Сівое сэрца адхварэе пакрысе.
Пасля...

Чырвоная-сіні
паласаты тыгр,
разлэгшыся ў паўнеба,

Ляніва заглянуў клубок
згарэўшых
хваравітых промняў.
З'яднаны стогн
усіх званіц
панёс у свет малебен,
Сустрэўшы
новы вечар пляскам
воблачных далоняў.

Я ведаю цябе
На памяць.
Твой кожны ўдых —
Нібы радок —
Нясу праз час,
Праз злую замець
Туды,
Дзе памяці выток.

Снежань амаль без снегу.
Студзень амаль
без марозу.
Прырода адчувае
няўпэўненасць...
Што ж гаварыць
пра мяне?..

ТЫ ВЕРНЕШСЯ

Адшумяць дажджы —
Ты вернешся.
Адвітуць сады —
Ты вернешся.
Прыляцяць буслы —
Сустрэнемся.
Прыйдучь маразы —
Сустрэнемся.

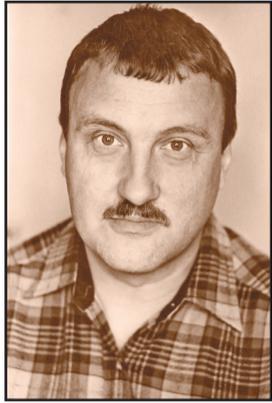
Нашы спрэчкі ўсе
Забудуцца.
Крыўды пакрысе
Забудуцца.
У праўдзівасць слоў
Паверыцца.
У каханне зноў
Паверыцца.

Пазаву цябе —
Ты вернешся.

Фота Кастуся Дробава

Пілатонія

Саргей РУБЛЕŪСКІ

Апавяданне

ад бацькі, ды ў вясковай паддзёвачцы выглядаў зусім пасвойску, тым больш са сваім мадзяцкім галеннем — не пад карэньчыкі, а верхавым, якое Джос узяў завядзенку рабіць з мінулай вясны.

Назаўтра ў дадатак на госці прыехала Вераніка, улюбёная пляменніца мастака, выпускніца ўніверсітэта замежных моў. І не менш заўзята, чым Джос, пачала прасіцца на сумесныя аглядзіны з дзяцінства знаёмых ваколці. І зноў Міколу давалося ўзяць з сабою бутэльку віна.

Вераніка хуценька знайшла цяплейшую вопратку, не стала хіба што гумовікаў, але яна гатова была ісці і ў сваіх шнураваных боціках — не бяды, абы ў такой прыемнай кампаніі.

Мастак не звяртаў увагі на прысутнасць сябра і пляменніцы, да першай канаўкі, калі Джос па-шляхецку падаў паненцы руку.

Вераніка была надзвычай пераканаўчай красуняй. Чаго варта толькі пухляны вусенкі! У меру шырочанькія, усмешлівыя. Толькі такімі і можна абяцаць шчасце. Прытым іхняя вабная пухлянасць не прападала ў вытанчэнні пры любой усмешцы, нават самай шырокай.

А вочкі! Дзве вёрткія рыбкі з ледзь прыкметным узвышэннем угору мілых куточкаў-хвосцікаў. У іхнія сінечы і патануў звыклы да марскіх падарожжаў жыхар Міжземнамор'я. Цяпер ён падаваў ужо Вераніцы руку калі кожнай каложыны, нават калі яе абыходзілі збоку. І прытым вёў, здавалася, бясконцы рэй па-англійску, базазе Вераніка яго цудоўна разумела.

Па сцяжыне да рэчкі, калі давалося пераадоляваць даволі шырокую ручаіну, Джос узяў Вераніку, нібы малую дзяўчынку, у абдоймы і так перанёс цераз плынь, базазе халявы ботаў дазвалялі. Але адразу не апусціў на зямлю, а міжволі запныўся на колькі імгненняў. Гарэзніца ўсміхнулася і абяруч тарганула яго за вусы, развінаючы іх ушыркі, нібы заслону для шырокай усмешкі.

Сябра мастака канчаткова патануў у сінечы неверагодных вачэй.

...Джос Лацы шчыльней прыхінуўся да шыбіны, каб больш дакладна распазнаць, які пейзаж — можа, той самы, убачаны падчас прагуляны з Веранікай — бярэцца маляваць Мікола Пятруль. Гэта, шчыра кажучы, не мела вялікага значэння — галоўнае, што ўсё адно, як зазвычай, — сакавіцкі, з незабыўнай каляровай гамай. І Джосу, нібы чалавеку, стомленаму гразкай дарогай, захацелася прысесці на якую скрынку, узяць бутэльку распачатага віна ды выпіць глыток з горла, які калісьці на радзіме Міколы...

Джос прысеў на пустую скрынку і зрабіў яшчэ адзін глык чырвонай бадзёрасці. Але не паспеў ён забыцца ў салодкай разморанасці, як са двара паклікаў Мікола. Джос успомніў, што яны дамовіліся сёння пасля сеанса жывапісу паехаць на традыцыйную рыбалку ў бухту, якая знаходзілася непадалёк ад дома — можа, кіламетраў за дваццаць.

Сябры налаўчыліся лавіць пілатонію. Рыба часта аб'ядноўвае людзей у самым шчырым сяброўстве і нават веры.

Пілатонія была дзіўным стварэннем: камлюкаватая, з маладзичковым шырокім хвостом, вялізнымі вачыма з савінай жаўцізнай у зрэнках. А расфарбоўка тулава! Шыза-срэбная, з

цёмна-зялёнымі крапінамі ў ружовай аблямоўцы. А зверху замест плаўніка — чатыры выгнутыя, як дубцы, касціны. Прытым расфарбаваныя куды мудрэй, чым веснавыя вербалозы на радзіме Міколы. Аднойчы мастак параўнаў гэты "грэбень" з мадзяцкай прычоскай "іракез", якую носіць разбэрсаны ў сваім прэтэнцыёзным выяўленні маладзёны. Сябры кожны раз не маглі суняць свайго здзіўлення: пры такой дзівоснай прыгажосці рыба яшчэ мела і непаўторны смак. Як ні згатуў — хоць наспех пасмаж, хоць адвары на пары ці пасалі ды высушы на спякотным сонцы...

Пілатонія добра лавілася з глыбіні на свежыя шыйкі крэветак. А яшчэ на ёмкі кручок зацягтыя рыбаловы чаплялі лапчак чырвонай тканіны, усё адно як сцяжок.

...Мікола і Джос надзвычай любілі барукацца з нястомнымі рыбінамі, якія іншым разам пры даволі моцна заціснутым фракцыёне размотвалі ўсю лёску са шпулі. Як заведзена, рыбаловы ўстаўлялі камлі таўшчэзных вудзілянаў у скураныя гнёзды на адмысловых шырокіх дзятках і "выкачвалі" на паверхню ўпірыстую пілатонію. І гэтым разам яны вывудзілі колькі важкіх прыгожых рыбін, хоць клёў пачаўся толькі пад вечар.

Пасля рыбалкі сябры звычайна гатавалі рыбу, Джос ездзіў да суседа Марыё, які прыходзіў за сабою колькі бутэлек белага віна, бо меў адпаведныя вінаграднікі, і на ўсю ноч расчыналася сяброўская пагулянка. Але на гэты раз усё "абламаўся": як толькі рыбакі вярнуліся дадому, ім паведамілі, што прыйшла тэрміновая тэлеграма на імя Міколы — у аўтаварыю патрапіў ягоны брат Андрэй, бацька Веранікі. Мастак пачаў збірацца на ранішні авіярэйс.

Якраз жа Вераніка і пасылала гэтую тэлеграму — у дачынных вачах бывае поўна не толькі сінечы, але і страху. На шчасце, наступствы аварыі аказаліся не такімі цяжкімі, як уяўлялася. У брата былі зламыяныя дзве скабіны ды падтрэсены мазгі. Але ж, вядома, Мікола і грамулькі не шкадаваў, што спешна паляцеў дадому — брату ж і слоўца роднае як выратавальны глыток.

...Успаміны пра шчаслівую паездку да Джоса ажылі ў душы мастака чулівымі згадкамі, калі ў Малыя Дольцы прыехаў пазнаёміцца з Петрулем новы прыхільнік ягонай творчасці з Нідэрландаў. Па падказцы сябра, вядома, Галадзец прывёз ад яго і пару бутэлек улюбёнага Міколам маладзёга чырвонага віна, а ў асобным пакунку — колькі філейных танюткіх скрылкоў высушанай на сонцы пілатоніі. А яшчэ — злёгка прасоленыя і таксама высушаныя пухлякі "культвай" рыбіны. На іх пругкай, срэбнай, нібы шэрань, паверхні была выразна бачная, і гэта нагадвала восеньскую кляновую лісцінку, жжаўцелая капілярная сетка. Джос добра ведаў, што Мікола любіць амаль да вугельнай чарнаты смажыць такія пухлякі на адкрытым полі, а потым смакаваць іх са светлым півам. Але цяпер, перадаючы пакунак, ён думаў не столькі пра гэта, колькі пра тое, што Мікола ўзахвоціцца на чарговую сумесную рыбалку і не будзе надоўга адкладваць свой прыезд.

Мастак на гэты раз і не думаў аддаваць пухлякі агню ды піўной пагуляны, а па-

клаў іх на паліцы, дзе месціліся розныя дробныя згадкі пра светлы бераг Міжземнага мора. Але назаўтра ўбачыў, што яны не вельмі тут да месца, і да яго раптам прыйшла нечаканая думка. Мікола ўзяў шаршатку, асцярожка пракалоў лубяны пухлякі і абяруч, бо ён быў вялікі, не тое што ў нашай рыбы, пачаў выпіскаць адтуль паветра. А як толькі пазначылася бруйка, пачаў лавіць яе ротам ды прагна ўдыхаць. Мікола адчуў водар аліўкавага гаю, рыбалоўных сетак і вінаграднай, свежазрэзанай лазы... Здавалася, усё Міжземнамор'е пратачылася праз такую маленькую, ледзь прыкметную дзірачку. І мастак у чарговы раз пашкадаваў, што Беларусь не абмывае якое ласкавае, як котка, цёплае мора. Што ў нас няма свежай, багатай ёдам ды іншымі карыснымі рэчывамі рыбы, а толькі свежамарожаная, зацвярдзелая, як бетонныя пліты. Што мы не маем магчымасці дыхаць свежым марскім паветрам... Што праз усю гэтую нястачы беларусы ніколі не былі надта ахвочымі рабіць якія геапалітычныя высілкі, пашыраць свае межы і наогул мець земшараўскае адчуванне прасторы... А яшчэ — мець чыстыя оперныя галасы...

Удзень мастак з галадцем, не раўнуючы як сваім часам з Джосам, хадыў па наваколлі і выслухоўваў захапленні прыгажосцю тутэйшых краявідаў ды жывапіснай творчасцю.

Назола так прытаміў, што Мікола, між іншым, скінуў 200 еўра з упадабанай госцем карціны — традыцыйнага веснавага пейзажу з птушкамі на балоце. Узрадаваны аматар жывапісу яшчэ больш зайшоўся ў ліслівай пахвальбе, але мастак яго ўжо не слухаў.

Ён згадаў Джоса Лацы, іх няшпешныя размовы падчас вечаровых вандровак у гарах і, вядома, рыбалку — і ў нас, на шчупакавай Касплі, і на моры, калі цешыліся пілатоніяй. Успаміны гэтыя ўспылі ўсё адно як насуперак надакучлівай балатні неўтаймоўнага госця. А, можа, і без даў прычыны — з яшчэ празрыстай глыбіні памяці, нібы пухлякі пілатоніі.

І тут Мікола задумаўся: як жа яму магло так падацца, што паветра ў сярэдзіне рыбіны настаяла на водарах Міжземнамор'я. Гэта ж не ветравы павей... Гэта ж "нацэджанае" праз жабры, пакрысе, можна сказаць, па кіслароднай малекуле, вышчамленай з марскіх глыбінь...

Увечары апошняй электрычкай прыехала Вераніка: прыслаў змаркаваны брат, каб прывезла ад Міколы даўно абяцаны і расхвалены раман Абея Пасэ. У яго заставалася пара тыдняў да выхаду пасля немачы на работу, дык і закарцела пачытаць што-небудзь ухваленае.

Калі хата сцішылася, галадзец лёг спаць, Мікола з пляменніцай, познія птушачкі, сядзелі на кухні ды ціха размаўлялі пра дамяшніе. Тады мастак і папрасіў Вераніку "пакаштаваць" паветра з праколатага шаршаткай яшчэ аднаго пухляра пілатоніі.

Вераніцы хапіла і аднаго ўдыху-глытка, каб пераканацца, што паветра пахне ёдам і рыбным тлушчам. Так ёй падалося. І Мікола раптам пакрыўдзіўся на пляменніцу, як маленькі хлопчык, у якога адабралі цацку. Ён больш не хацеў размаўляць з ёю, наліў сабе чарачку гарэлкі і сышоў у дальні пакой, дзе стаяў мальберт і пахла фарбамі. Перад тым як выпіць, мастак выпіснуў у рот з распачатага пухляра рэшткі паветра і зноў, як і ў першы раз, ахмялеў — галава закружылася ад паху марскіх водарасцяў... Мусіць, так, як у Джоса Лацы ў свой час — ад Веранікі. І ён даволі хутка заснуў пад гаманкі шлоха алівы, нават не крануўшы вуснамі палкай гарэлцы.

карціны, замоўленыя праз каталог адным ягоным знаёмым. З'явілася магчымасць вось так падтрымаць сябра-мастака.

Сакавік, любімая пара Петруля, ужо добра ўвабраўся ў сілу, напоўніў прастору поклічным пурчэннем вады і абуджальнай свежасцю паветра. Мікола любіў дні ранняй вясны за няпэўнасці, калі прырода яшчэ ў не надта пераканаўчым зруху да буяння і росквіту і здаецца, асабліва ў змрочныя, ветраныя дні, што яшчэ можа звярнуцца назад — у здранцвенне й заміранне. Мастак разумее, што справа па сутнасці не ў прыродзе, а ў ягонай душы, якая пакрысе, нясмела адхланьваецца ад зімовай немачы. Гэтай парой ён любіў гадынамі аглядаць узлескі, у гушчыні хмызнякоў якіх, у кашлатых кронах некаторых дрэў ледзь прыкметнай бурачковай чырванню ды свежай парудзеласцю займаўся раслінавы світанак. Дубцы хмызоў чырванелі дзень да дня і раптам гублялі гэты адметны колер, нібы мастак закручваў шпобік з упадабанай фарбай і браўся за другі — з зеленкаватым змесцівам.

І тады Мікола згадаў матчыну прыказку:

*Дубец красны б'ець напрасна.
Дубец белы б'ець за дзела.*

І шчаслівы ішоў з эцюдаў дахаты, з гонарам, што яго няма за што біць — рупна ж памалаваў натхнёнай парою.

Ён любіў сакавік усё адно як стварэнне свету. А што ж яно ёсць для мастака, гэтае разнавольенне фарбаў, рознакаляровасці, заснаванне найпершай радасці душы! І Мікола мусіў у палатне пераказаць такую немінучую, заўсёдную, нязводную нованароджанасць.

Мастак да апошняга часу так і не ведаў, адкуль бярэцца акварэльная бурачковасць узлескаў — ці то займаецца ёю тонкая кара стромкіх дубцоў-галайнаў, ці то свецяцца на сонцы драбкі сцягтых пупышак? Няхай сабе.

Эцюднік, тэрмас з зялёнай гарбатай, лёгкі падмацукан у рэчывым мяшкі... Штодзень ён мог блукаць па сваіх мясцінах і з радасцю заўважаць ледзь прыкметныя перамены. Ён раскрываў эцюднік у адных і тых жа куточках — каля Гараваткі, пад старым ясенем, на пакрычастым беразе Касплі — усё адно як хацеў засведчыць хаця б лёгкім дотыкам пэндзля, што і сёння быў тут і далучыўся да вялікай дзеі стварэння.

І вось на табе: гэтае далучэнне яму даводзіцца рабіць з Джосам Лацы. Стары сябра выпрасіў дазвол пайсці з ім, абяцаў не стаяць за спінай, нават дыханне затойваць. Хіба адмовіш. Мікола ведаў, што эцюднік і пэндзлі ў кампаніі з Джосам амаль што непатрэбныя, але ўсё адно міжволі ўзяў іх. Творчасць церпіць толькі адну спадарожніцу — адзіноту.

Але была і пацеха: іншаземец у гумавых калгасных ботах, якія засталіся Міколу ў спадчыну

Мікола Пятруль быў вытанчаным мастаком. Трошкі нагадваў Бялыніцкага-Бірулю — так далікатна аслабляў выяўленне на палатне колеру, на мяжы пазнакі — здавалася, яшчэ крышку і гэты прыўкрасны свет згасне, як свечка ў подыху ветру. Па сутнасці, усе ягоныя творы былі перасцярогай: жыццё — нібы плёначка, і мезенцам прадзіравіш. Праўда, на радзіме Міколу не надта шанавалі, нават званне ягога заслужанага дзеяча ў юбілей не далі. Але ён, каб не слухаць розныя плёткі, у чарговы раз з'ехаў на Міжземнае мора, да свайго пажылога сябра Джоса Лацы.

Джос меў галерэю ў Пантрабелі, але маленькую — праз яе немагчыма было ўзвысіць сваё імя ў мастацкім асяроддзі, а значыць, і зарабіць важкую капейку. Тым не менш Мікола лічыў за гонар выставіць тут свае карціны. Галерэя Лацы цудоўна асвятлялася праз адмысловыя шкляныя прагаліны ў даху. Іншым разам даводзілася нават зацямяняць іх — так зырка сыпала промні высокае ўзбярэжнае сонца. На вернісаж звычайна прыходзіла даволі шмат знаёмцаў, дружбакоў па рыбнай лоўлі, якія вельмі любілі бавіць вольны час у Джоса. Не сказаць, што яны былі вялікімі аматарамі жывапісу, але ж аматарамі выпіць — будзь здароў якімі. А саматужны галерэйшчык на пачатку не скупіўся, ягоны служба разпораз рыпеў дзвярыма склепа ды выносіў бярэмыцы бутэлек ці пузатыя графіны маладзёга чырвонага віна. Базазе сябра Петруля быў знакамітым у акрузе вінаробам, а гадны лязняк на сонечнае схілах ды ўсё неабходнае абсталяванне засталіся яму ў спадчыну ад заможнага дзеда, а спрыяльны клімат, сугрэўнае сонца — ад Госпада Бога, вядома. А яшчэ ў Джоса быў аліўкавы гаёк, а да яго — невялікая старажытная даўліня аленю, свежымі цуркамі якога так любіў Мікола запраўляць салаты ды паліваць гарачую патэльню для смажання рыбы. Калі маладзенька жонка Лоцы Моніка ад'язджала куды далёка па сваіх справах, а яна займалася дэманстраваннем адзення, мастак з задавальненнем браўся за кухарства. Гэта, дарэчы сказаць, вельмі ўхваляла кухарка Джудзі, якую тым часам адпускі дадому.

Дзіўна, але за ўвесь час знаходжання ў Пантрабелі (а гэтыя сонечныя дні, мусіць, збягаліся ўжо ў паўгоддзе) Мікола ніколі не перакінуў цераз плячо рэмень эцюдніка, які спецыяльна купіў яму Джос, не раскрыў яго на яком-небудзь маляўнічым схіле ці ўзбярэжжы. Па сутнасці, не выносіў яго за агароджу сялібы. А калі раптам карцела што напісаць, дык зашываўся ў глухі кут двара і там устанавіў на самаробнае прыстававанне адзін з назапашаных шчодрым Джосам падрамнікаў. І з-пад пэндзля зазвычай выпякала вірлівая сакавіцкая ручаіна... Снег раставаў на вачах...

Мікола не ведаў, што ў глухой, як яму здавалася, сцяне вялізнага дома Джоса было адно, няхай сабе вузенькае, шчыльна захінутае плюшчма, у адну высокую шыбіну акенца. Яно асвятляла невялічкую кладоўку, дзе гаспадар заўсёды меў на хапок колькі бутэлек звыклага віна. Дык варта было мастаку ў двары ўзяцца за жывапіс, як Джос асцярожненька, крачком, нібы баючыся, што ўбачыць Мікола ці, крыў Божа, пачуе перазовы неасцярожна таўхануты у цеснай каморцы бутэлек, падбіраўся да свайго "чароўнага шкельца". Ён заўсёды знаходзіў шчылінку паміж лісцямі і галінкамі плюшча ды пачынаў сачыць за работай майстра, рабіцца сведкай стварэння нязвыклага, але ўсё ж знаёмага свету, прытулка ягонага незабыўнага пачуцця.

...Той вясной Джос Лацы прыехаў да Міколы ў Малыя Дольцы, каб забраць новыя

Арт-пацеркі

Шэдэўр айчыннага дойлідства, рэдкасны ўзор калтывага збудавання абарончага тыпу з рысамі готыкі захаваўся ў вёсцы Мураванка, што ў Шчу-

чынскім раёне на Гродзеншчыне. У хуткім часе гэтая гісторыка-культурная каштоўнасць, царква-крэпасць Свята-Раства Маці Божай, пабудаваная ў 1524 г., будзе прэзентаваць на ўясенне ў Спіс сусветнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА. Пачынаецца падрыхтоўка дасье па гэтым архітэктурным помніку, якую запланавана завяршыць у 2010-м. Будучы праведзеныя грунтоўныя навуковыя даследаванні царквы, а пасля яе рэстаўрацыі мяркуецца размясціць у адным з памяшканняў музейную экспазіцыю.

Да 17 ліпеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі разгорнута выстаўка "Музыка Усходу". Увазе наведнікаў — больш як 180 экспанатаў: кнігі, часопісныя публікацыі, ноты, аўдыёдакументы, якія знаёмяць з многімі аспектамі музычнай культуры Вьетнама, Індыі, Карэі, Кітая, Японіі ды арабскіх краін. Тут ёсць, напрыклад, літаратура пра класічныя традыцыі іранскай музыкі, пра гукі музыкі індыйскай, пра асновы пекінскай оперы, аўдыёкалекцыя кітайскіх скрыпнічых твораў і шмат іншых матэрыялаў. Чытачоў прыемна здзівіць работа беларускай даследчыцы Алены Гарахавіч "Музычная культура Індыі". Патрапіць на выстаўку "Музыка Усходу" можа кожны ўладальнік чытацкага білета. Мала таго, ёсць магчымасць папрацаваць з яе экспанатамі ў чытальнай зале, праслухаць аўдыёмагнеты, зрабіць лічбавыя копіі музычных фрагментаў і тэкстаў.

Традыцыйны Міжнародны пленэр мастакоў-керамістаў "Арт-Жыжаль" праводзіцца ў Бабруйску з 10 па 31 ліпеня. Удзельнічаюць у ім больш як 20 майстроў з амаль дзсятка краін, да якіх далучыліся студэнты беларускіх навучальных устаноў

культуры і мастацтва. Апроч вывучэння і засваення самых розных прыёмаў і тэхналогій вырабы керамічных мастацкіх твораў, малады мастакі спрычыняцца да майстар-класаў, якія правядуць іх знамяцітыя старэйшыя калегі, педагогі. Плён "Арт-Жыжаль", як заўсёды, складзе выніковую выстаўку, якую мяркуецца паказаць у Бабруйску, Магілёве і Мінску. Паводле праваў "Арт-Жыжаль", кожны яго ўдзельнік падарыць выставачнай зале адну з новых работ. А самая лепшыя будучы побытыя для Магілёўскага абласнога мастацкага музея імя П. Масленікава і для Бабруйскага гарадскога краязнаўчага музея.

С. ВЕТКА
Фота аўтара

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы зноў пацвердзіў сваё званне Першага. Ён сочыць за найноўшымі тэатральнымі плынямі на прасторы не толькі СНД, але і Еўропы. І вось на яго сцэне пастаўлена п'еса папулярнага ў еўрапейскім асяроддзі драматурга Лаўры Руахонен "Вольга", гучныя прэм'еры якой прайшлі ў Літве, Балгарыі, Славеніі, Германіі, Францыі. А пастаноўка тэатра "Траверс" (Эдынбург) сталася лепшай прэм'ерай 2001 года ў Вялікабрытаніі.

Паказальна тое, што ініцыятарам спектакля на купалаўскай сцэне стала актрыса Марыя Захарэвіч. Менавіта яна папрасіла гродзенскага рэжысёра Алега Жугжыду заняцца пастаноўкай. Паводле яго слоў, гэтую прэм'еру планавалі сыграць да юбілею М. Захарэвіч, але не паспелі. Тым не менш, падымаецца адбылася і, нягледзячы на яе неадназначнасць, "Вольга" ўспрымаецца як яркая дапаўненне рэпертуарнага шэрага Купалаўскага тэатра.

Хаця галоўныя заслугі рэжысёра А. Жугжыды датычаць тэатра лячэнага, але і ў драматычным ён дасягнуў не меншых вышыняў, што і паказала гэтая прэм'ера.

Працавалася не без складанасцяў. Так, напрыклад, Леанід Дранько-Майсюк, які "прапісаўся" ўжо ў тэатры як перакладчык, працаваў з рускай версіяй п'есы "Вольга". Гэта, на маю думку, магло ўскладніць асэнсаванне і самога па сабе малазразумелага для нас фінскага менталітэту.

Ёсць у стракатасці сталічных афіш сціплая назва "Вольга". Тэатралы ведаюць: у галоўнай ролі тут — Марыя Захарэвіч. І прыходзяць на гэтую пастаноўку як на бенефіс народнай артысткі Беларусі. Прыма купалаўскай сцэны знайшла час, каб сустрэцца са мной, пагаварыць пра новы спектакль і доўгачаканую ролю.

— Марыя Георгіеўна, роля Вольгі складаная тым, што нібы суміяшае ў сабе ўсе чалавечыя якасці. Я назваў бы яе калейдаскопам характараў. Цяжка было працаваць над новым вобразам?

— Мне заўсёды цікава працаваць над складанымі ролямі. Ёсць пра што думаць, ёсць што асэнсоўваць, апраўдваць, абараняць. Вольга заўсёды жыла толькі розумам, цяжкай працай, выхоўвала дзяцей і ніколі не задумвалася над сваімі пачуццямі. Калі ж засталася ў адзіноце, то ёй было што аналізаваць. Сустрэўшы агрэсіўнага маладога чалавека з вельмі складаным лёсам, у якога няма радні, які таксама пражыў нялёгкае жыццё, яна не заўважае яго вонкавых заганаў, бо разгледзела ў ім яго сапраўднага, зняла з душы маску прыкравашку. А сапраўдны ён выяўляецца ў хвілінах роздуму, у тым, як ён хоча пазнаць жыццё... Рундзіс таксама стомлены адзінотай, як і галоўная гераіня. Нягледзячы на тое, што ў яго ёсць жанчынны, у якіх ён можа паесці, пераначаваць, гэта яго не задавальняе. Яму патрэбна Вольга. І калі ў канцы спектакля малады чалавек плача, то мне здаецца, што ў гэтых слязах усё: яго ачышчэнне, прасвятленне, другі погляд на сябе самога. Цяжка расставіцца з чалавекам, які стаў табе блізім.

— А што дала роля Вольгі вам?

— Пасля ролі Нэці ў спектаклі "Я не пакіну цябе" ў мяне не было ніякай працы ў тэатры. "Вольга" дала мне многае ў тым сэнсе, што мая душа жыве, што мне не хочацца быць спакойнай, сядзець склаўшы рукі і глядзець у акно. Мне зразумелыя ўсе тыя парыванні, якія ёсць у гераіні. Я хацела сказаць гэта ўсім жанчынам "ва ўзросце": нельга складваць крылы,

Сляды на снезе

П'еса закрэпае не надта частую ў сённяшнім тэатры тэму складанага пачуцця любові самотнай састарэлай дамы да маладога чалавека. Але гераіня — не шараговая бабулька, ёй удаецца змяніць уяўленне блюзнера Рундзіса пра каштоўнасці чалавечага жыцця.

Вольга і Рундзіс перажываюць звышнатуральную гісторыю кахання, якая нясе ў сабе пагрозу традыцыйнаму светапогляду грамадства. Адначасова разгортваецца і расповед пра тое, як хутка і незваротна змяняецца асяроддзе вакол нас. Некалькі калядных дзён з жыцця Вольгі Віктэрм і Якаба Рундзіса становяцца самай галоўнай у іх жыцці падзеяй. Сустрэча падаравала гэтым людзям пакуты і радасці немагчымага кахання і кароткае шчасце паразумнення перад непазбежным развітаннем.

Складаней за ўсё было ўтварыць сцэнічную прастору, пабудоваць дэкарацыю, каб адэкватна ўвасобіць сюжэтныя змены. Пры

ўсёй маёй павазе да мастака Барыса Герлавана, які ўжо стаў сапраўднай легендай тэатра, мне падаецца, што тут ён памыліўся...

Сама прастора спектакля, у якой умоўнае прарывае рэчаіснасць і робіцца галоўным чынікам дзеяння, была "паламаная" неабходнасцю складанай арганізацыі актёрскіх стасункаў. На жаль, прапанаваная "калядная" сцэнаграфія стала для мяне чымсьці адасобленым, што не толькі не дапамагала зразумець плынь падзей, а яшчэ і наводзіла на думку, нібы яна — з нейкай іншай гісторыі... Пра Дзеда Мароза.

Сам спектакль праз гэтыя "тэхнічныя" ўскладненні з цэласнага твора ператварыўся ў нізку арганічных і яркавых мезансцэн. Толькі ігра актёраў дапамагла мне вяртацца да думкі, што гляджу на развіццё аднаго і таго ж сюжэта.

Нават эпизодычная роля паштальёна (Дзмітрый Есяневіч) унесла ў спектакль яркі актэнт і змяніла

пахмурныя інтанацыі п'есы. Толькі адно гэта паказвае адказнасць А. Жугжыды да актёрскага падбору.

Раман Падаляка, што ўжо мусіць стаць медыя-тварам, надзвычайна эмацыйны і неўраўнаважаны актёр, як нельга пераканаўча ўвайшоў у ролю Рундзіса. Можна, яго эмацыйны ўсплёскі і нагадалі пра псіхалатэчнага героя "Маэстра" Марыі Ладо, але ён дакладна перадаў інфантылізм альфонса і цяжар сталення, што робіць з прыдуркаватага немаўляці мужчыну, які нясе адказнасць за свой выбар.

"Вольга" калі не па форме, дык па сутнасці стала сапраўды бенефіснай і выбітнай актёрскай работай Марыі Захарэвіч. Калі праз нейкі час я і пагляджу нанова гэтую пастаноўку, дык толькі з-за яе. Самы для мяне нечаканым было тое, што актрыса не толькі асвоіла і ўвасобіла, але і наблізіла да нашай рэчаіснасці саму атмасферу, туго няўлоўную рэч, што называюць духам нацыі.

Андрэй КЛЮЧНИКАЎ

Спектакль "Вольга", які з'явіўся ў рэпертуары купалаўцаў пры канцы мінулага сезона, сёння называюць адной з найбольш адметных і спрэчных тэатральных прэм'ер апошняга часу. З нагоды гэтай "каляднай меладыя ў 2-х дзях" — нашы сённяшнія публікацыі.

І ўзрост не мае значэння

нельга станавіцца "невідзімкамі", бо мы маем тых ж пачуцці, што і няўрымслівае моладзь.

— Ці магчыма ў жыцці тое, што вы прахываеце на сцэне?

— А чаму немагчыма? У жыцці ўсё магчыма. І тут нічога неверагоднага няма. Калі сустракаюцца два чалавекі, якія разумеюць адно аднаго, якім цікава быць побач, узрост не мае значэння. Вядома ж, гэта не дазваляе думаць пра сур'ёзныя адносіны, аднак у жыцці бывае яшчэ не такое. Галоўнае — душэўнае ўзаемаразуменне. Менавіта пра гэта гаварыла аўтар п'есы, бо брала сюжэт з жыцця.

— Ці ёсць для вас у гэтай ролі аўтабіяграфічныя моманты?

— З майго асабістага жыцця калі што і прагледжваецца, дык гэта толькі штрыхі да партрэта. Маё жыццё было больш драматычнае. Проста я магу зразумець, адчуць гераіню і не толькі ў адносінах з Рундзісам. У п'есе шмат іншых момантаў, якія хваляюць людзей. Напрыклад, прыязджае чалавек у свой родны дом за 100 кіламетраў, а дома няма. Дачка збыла. Мне, калі каля роднай хаты не стала дрэва, якім даражы, было балюча, не магла супакоіцца і забыць. А тут — дом, з якім звязана ўсё самае светлае: дзяцінства, юнацкія гады. Ці адносіны бацькоў і дзяцей. Дачка са сваім мужам, быццам імкнуцца зрабіць лепш для маці, хоча зашпінуць яе ў Дом састарэлых, а кватэру прадаць... Большай трагедыі для Вольгі няма. На жаль, кватэрныя праблемы ў нашым грамадстве сёння стаяць

на першым месцы. А раней жа пра гэта нават не думалі. Жылі з бацькамі, і нічога страшнага не адбывалася, наадварот, — аднасць была. Ці яшчэ тэма экалогіі. Як балюча заўважаць, што нядаўна тут рос прыгожы сасоннік, а цяпер яго няма, бо людзі, якія займаюцца бізнесам, нягледзячы ні на што, высякаюць прыроднае багацце, прыгажосць. А эпізод з танцавальным палацам! Вольга расказвае, які гэта быў архітэктурны цудоўны, як там збіраліся летнімі вечарамі тысячы пар патанцаваць. Калі паліцэйскі гаворыць, што будынак ўжо няма, разабралі, то для гераіні гэта таксама шок. Як можна палац, пабудаваны 300 гадоў таму, разбураць?

— Марыя Георгіеўна, а як нарадзілася ідэя паставіць гэтую п'есу і ці доўгі быў шлях "Вольгі" да купалаўскай сцэны?

— Шлях быў вельмі складаны і доўгі. За два гады да прэм'еры, як падарунак нябёсаў, у мяне з'явілася гэтая п'еса. Я ў тэатр прынёс адзін мастак. Твор няпросты для пастаноўкі і не ўсё рэжысёры, думаю, згадзілі б працаваць над ім. А той, хто б мог, напрыклад, маскоўскі рэжысёр Леанід Хейфец, былі занятыя. Калі я патэлефанавала Алегу Жугжыду ў Гродна і прапанавала прачытаць п'есу, ён пагадзіўся рабіць спектакль. Вельмі ўдзячная гэтаму цудоўнаму чалавеку, якога апанілі і палобілі ўсе ўдзельнікі нашай пастаноўкі. Ён прафесіянал, які сапраўды любіць актэраў.

— Шыкоўнае афармленне сцэны...

— Калі адкрываецца заслона і адразу чуецца шквал апладысмантаў, гэта значыць ацэньваюць задуму мастака. Барыс Герлаван робіць у кожным спектаклі неверагодныя цуды. А тут прыдумаў такую атмасферу, прыгажосць на сцэне, зімовую казку, што нельга гэта не ацаніць.

— У спектаклі вылучаюцца вакальныя партыі. Ведаю, што на беларускую мову вы пераклалі фінскую народную песню, якую і выконваеце. Мне яна вельмі падабаецца, асабліва апошні куплет: "Ляці-ляці ў далёкі край, мая песня-сляза, бясконцы сум мой перадай, аб чым баліць душа". Цікава, а ці былі эпізоды ў п'есе або знаходкі падчас рэпетыцый, якія не выйшлі на сцэну?

— Ніякіх эпізодаў у мяне не выкідалі, хоць першы акт даволі працягла. Шла гаворка пра тое, каб падкараціць, але не зрабілі гэтага, бо рвецца лінія паводзін гераіні. Аўтар, якая прыязджала на прэм'еру, была вельмі задаволеная, што ўсе яе думкі, выказаныя словамі персанажаў, засталіся.

— Кажуць, драматургу вельмі спадабалася ваша работа і што ў яе ёсць адмысловая роля для вас.

— Мне было прыемна гэта пачуць ад Лаўры Руахонен. А п'еса цяпер перакладаецца.

Зміцер АРЦЮХ

На здымку: Раман Падаляка і Марыя Захарэвіч у спектаклі "Вольга".

Фота Аляксандра Дзмітрыева

Некаторыя прыхільнікі творчасці мастачкі Алены Шлегель называюць яе творы "карцінамі-элегіямі". Сама ж яна вызначае свой стыль як куртуазны рамантызм. У творах Алены Шлегель законы рэчаіснасці страчваюць сваю сілу. "Паміж днём і ноччу, зімою і летам, рэальнасцю і сном, узлётам і падзеннем, пустатою і тварэннем"... Міфалагічныя сюжэты, казачныя персанажы, россып сімвалаў на палатне. Жывапіс мастачкі, з аднаго боку, зразумелы і просты нават для дзіцяці, з друга — складаны і няўлоўны для самых масцітых крытыкаў.

Між міфам і сном

— Мая мама часта ўспамінае, як у чатыры гады я завяла, што буду мастачкай, — расказвае Алена Шлегель. — Так і сталася. Пасля васьмага класа паступіла ў Мінскае мастацкае вучылішча імя А. Глебава, а потым — у Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут на спецыяльнасць "манументальна-дэкаратыўнае мастацтва". У маленстве Алена, як і ўсе дзеці, захаплялася казкамі і творамі з містычнымі сюжэтамі. Гэтая цікавасць застаецца з мастачкай і па сённяшні дзень. Яе карціны адлюстроўваюць прамежкавы стан між рэчаіснасцю і фантазіяй. Рэальнасць цікавіць мастачку толькі як пазытыўную старонку жыцця. Праблемныя, сацыяльна-побытавыя тэмы не прыцягваюць яе ўвагу.

кола — сімвалічныя кветкі, матылькі... Як нямые сведка такой куртуазнай сізны — партрэт нейкага мужчыны, упісаны ў маленькі авальны медальён. Дарэчы, у творчай калекцыі мастачкі — цэлая серыя твораў пад агульнай назвай "Медальёны".

А вось твор, які і называецца проста "Партрэт" — самая што ні на ёсць сапраўдная інтрыга. Чый партрэт? Дамы з зацэненымі вачамі? Казачніка Андэрсена, партрэт якога ўвасоблены ў выглядзе кулона на шыі гэтай дамы? Ці паважнай коткі ў яе на руках, якая адкрыта пазірае на гледача?

Аматары творчасці Алены Шлегель адзначаюць, што разглядаць творы мастачкі можна бясконца. Сёння ты ўбачыш цэласны сюжэт, заўтра заўважыш на

вінаградзіну, трымае галаву свайго ворага, якую адсекла, паводле падання, каб выратаваць свой гарод. Гісторыя гэтая, як ведаецца, гаспаткава крывавая, але жорсткасці на палатне абсалютна няма. Сюжэт майго твора не адлюстроўвае саму гісторыю, гэта хутчэй нейкі ўспамін пра Юдыф, сучасная інтэрпрэтацыя міфа. Героіна карціны можа быць звычайнай жанчынай, якая проста прымярае вобраз легендарнай Юдыф.

Дарэчы, гэта адна з упадобаных тэм мастачкі: Алена Шлегель напісала пяць зусім розных карцін пад назвай "Юдыф". Першую — 15 гадоў таму, апошняю — летась. У гэтым яшчэ адна асаблівасць яе творчасці: паводле слоў Алены, яна не раскідваецца тэмамі, час ад часу вяртаецца да сюжэтаў, якія адлюстравала на палатне раней. Такая адметнасць дае магчымасць паназіраць за эвалюцыяй творчасці мастачкі. Тэматыка твораў Алены Шлегель з цягам часу не змянілася, а вось што датычыць жывапіснай манеры... Раннія творы Алены былі досыць фармальныя, вобразы — абстрактныя, каларыт больш халодны. Цяпер мастачка падыйшла бліжэй да прадметнасці. Аднак таямнічасць, недагаворанасць сюжэтаў захавалася. Дасягаецца гэта пры дапамозе цёплых адценняў колераў, размытасцю ліній, ледзь акрэсленымі вобразамі, наяўнасцю значнай колькасці дэталей-сімвалаў. Дарэчы, сімвалы ў творчасці А. Шлегель адыгрываюць ці не галоўную ролю. Кубкі з чырвоным, як кроў, віном. Лёгка, як душа, матылькі. Ключ — адкрыццё (ці закрыццё?) нейкай таямніцы. Сэрца, ружы, фрукты, жывыя істоты (напрыклад, коткі, птушкі)... Гледачы маюць права на ўласныя вытлумачэнні гэтых мастацкіх вобразаў.

Калі разглядаеш творы Алены Шлегель, сюжэты якіх нібы завуаліраваны прызрытай шоўкавай тканінай, успамінаецца нештачкі няўлоўнае, дзіўнае, летуценнае... Нешта з дэлёкага дзіцтва... Калі ўяўленні пра жыццё былі зусім казачныя, а каларыя мрой карункавымі перапляценнямі засцілалі звычайную, штодзённую рэчаіснасць.

Настасся МАРОЗАВА

На здымках: Алена Шлегель і яе работы.

Фота Святланы Берасцен

Залатыя песні з Лютні

Шматлікім аматарам песеннага мастацтва вядомае імя Марыі Пахоменкі, але мала хто ведае, што лютністка — наша зямлячка. Нарадзілася яна ў невялікай вёсачцы Лютня, што за шэсць кіламетраў ад райцэнтра Краснаполле. Тут праходзіла яе дзяцінства. У адным са сваіх лістоў Марыя Леанідаўна ўспамінае: "Не ведаю як цяпер, а раней вёска Лютня славілася песнямі. Тут цудоўна спявалі літаральна ўсе". Ды інакш не магло і быць, бо вёска носіць назву музычнага інструмента.

Марыі падабаліся песні, якія спявалі вясковыя жанчыны, ідучы ў поле жыта жаць або на луг у час сенакоса. Працяглыя, напеўныя. Яны цудоўнымі хвалямі разліваліся за ваколіцай. І дзяўчынка сцішвалася, слухаючы іх, нібы зачараваная.

У Ленінградзе, куды пераехалі Пахоменкі, з цягам часу стараннямі Марыі былі створаны самадзейны вакальны квартэт, які потым стаў прафесійным. Упершыню мы пачулі ў выкананні Марыі Пахоменкі імкліваю, жыццядарасную песеньку "Качае, качае...". Затым была песня лютністкі кампазітара, будучага мужа Марыі, Аляксандра Колкера "Опять плывут куда-то корабли"...

...Марыя Пахоменка неаднойчы прадстаўляла савецкую краіну за мяжой. У Францыі і Італіі, Швецыі і Нарвегіі, Польшчы і Югаславіі, Балгарыі і ГДР. У 1964 годзе яна заваявала прэмію Усесаюзнага радыё. У 1966-м атрымала прэмію часопіса "Кругозор", у 1968 годзе — "Залатую пласцінку" ў французскім горадзе Канні. Знакавым стаўся для яе 1971 год, калі Марыя Пахоменка атрымала вышэйшы прыз фестывалю "Залаты Арфей" у Балгарыі.

Так сталася, што праз чвэрць стагоддзя пасля сваіх колішніх гастролёў у Мінску Марыя Пахоменка наведалася не толькі ў Беларусь, але і на родную Краснапольшчыну — у межах праграмы "Залатыя шлягер-97".

Мне як намесніку старшыні Краснапольскага райвыканкама давялося быць арганізатарам такога цудоўнага мастацкага мерапрыемства ў раёне. Даваўся кантактаваць з заслужанай артысткай Расіі Марыяй Пахоменкай і яе мужам Аляксандрам Колкерам. Зыходзячы з таго, што Краснапольшчына — яе малая радзіма, яе жыватворныя карані, яе крыніца творчасці, Марыя Леанідаўна дамагалася, каб гэты куток, ахоплены трагедыяй Чарнобыля, быў першым у яе фестывальнай праграме.

Пераехаўшы ў Ленінград, бацькі Марыі не надта прызвычаліся да вялікага горада, цягнулася да вясковага жыцця. І як вынік — вандроўкі з горада на Няве да Краснапольшчыны. Не было выключэння і для дачкі. Як расказвала мне Марыя Леанідаўна, яна ўсім сэрцам цягнулася да Бацькаўшчыны, прыязджаючы да бабулі і дзядулі. Тут яна давала волю душы і сэрцу. Вясковае жыццё — своеасаблівае, непаўторнае, да таго ж, у пасляваенны час. Людзі напаятагодныя, па імкненні душы ішлі на працу і вярталіся з яе са сваім надзейным спадарожнікам — песняй. Шчыра спяваць — гэтаму нельга навучыць людзей. Былі цяжкасці і складанасці на кожным кроку. Але ж на кожным кроку адчуваўся беражлівае стаўленне да роднай зямлі. З якой цеплынёй казала мне пра сваю вёсачку Марыя Леанідаўна, якая стала блізкай і яе любаму Сашу.

"А Лютня была заўсёды песенная вёска, — успамінае Марыя Пахоменка. — Спявалі ўсе: моладзь і бабулі. Весяліліся, хто як мог, паважалі народныя святы. Даспадобы было Купалле: не разбуральнае, а цікава-вясковае". Наведвалася ў родную Лютню тады ўжо гарадское дзяўчо. А вясковыя веселухі Купалле святкуюць. Вырашылі дзяўчаткі пацікавіцца ўраджаем агуркоў на суседскіх падворках. Разгубілася

Маня (як яе ласкава падчас нашай сустрэчы называў Саша Колкер), дык яе вясковая сяброўка і півуння Верка парала: пакаціць па градцы, дзе замуляе — там агурок. Вось так падпускалі крадла на святочную купальскую ноч суседзям.

Па дарозе ў Краснаполле Марыя Леанідаўна ўспамінала, як у пачатку шасцідзсятых яна прывезла ў Лютню з Ленінграда гадалую дачку. Лета прайшло цудоўна ў бабчыным доме. А калі вярнуліся ў Ленінград, дык мілы Саша не пазнаў родную дачку. З гарадской быліначкі "яна стала кроў з малаком". Менавіта з лютнянскім малаком. Жыве ў сэрцы Марыі Пахоменкі радасць і за вельмі падобную да яе ўнучку Машачку. Такі адкрыты твар з блакітнымі вачамі і бабульчына цуд-каса, вядомая на ўвесь свет.

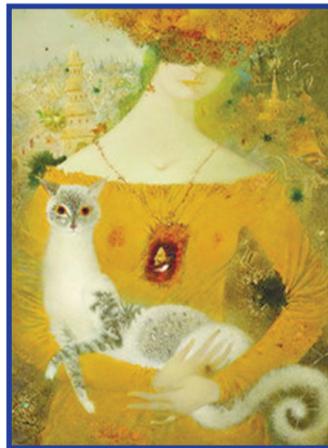
Пасля канцэртнай праграмы "Залаты шлягер-97" у неафіцыйнай абстаноўцы абмяркоўвалі поспех спявачкі на краснапольскай зямлі, і сама па сабе ўзнікла думка: а чаму б Аляксандру Колкеру не адзначыць радзіму цудоўнай спявачкі, жонкі і маці — песняў? Так, ёсць адна песня "Краснаполле, маё Краснаполле" на словы сьлыннага паэта Беларусі Аляксея Пысіна. Але чаму б не стварыць і новую?

І вось у раённай газеце прайшоў конкурс на лепшы верш для новай песні. Фестываль "Залаты шлягер-98" стаў своеасаблівай справай даччы Марыі Пахоменкі і Аляксандра Колкера: яны прывезлі ў Краснаполле новую песню пра наш край. Прычым, загадаў не было вядома, на чый яна верш. Бо пасля падвядзення вынікаў конкурсу кампазітару ў Піцер былі дасланыя вершы трох аўтараў: Яўгена Талкачова, Людмілы Пузанковай і Галіны Яўсеенкі. І перад выступленнем Марыі Пахоменкі на краснапольскую сцэну выйшаў Аляксандр Колкер і нагадаў пра сваё абяцанне напісаць песню пра жончыну радзіму: "Да мяне прыйшоў ліст. У ім тры вершы, якія напісалі мясцовыя паэты. Вершы сапраўды добрыя. Напісаныя ад душы, ад сэрца. Так могуць напісаць пра свой край людзі, якія жывуць на Краснапольшчыне". Кампазітар запрасіў на сцэну Галіну Яўсеенку, Людмілу Пузанкову і Яўгена Талкачова. І загучала для землякоў прэм'ера песні пра Краснаполле ў выкананні заслужанай артысткі Расіі Марыі Пахоменкі.

А потым песня "Краснаполле" вельмі ўзнёсла прагучала на гала-канцэрце "Залатая шлягера" ў Магілёве ў Палацы культуры "Хімвалакно". Гэта было значнай падзеяй у творчым жыцці Магілёўскай вобласці.

Новая песня ўдалася. Яна жыве на Краснапольшчыне і сёння, атрымаўшы прапіску на сцэне раённага Цэнтра культуры і адпачынку. Самадзейная спявачка Тамара Фядосенка стала здатнай яе выканаўцай. І цяпер, да 65-годдзя вызвалення Краснапольшчыны ад варожага навалы, складзена праграма выступлення народнага творчага калектыву ветэранаў "Дабрыня". І зноў Тамара Уладзіміраўна ўключыла песню "Краснаполле" ў свой рэпертуар.

Фёдар ГАНЧАРОЎ,
заслужаны журналіст Беларускага саюза журналістаў
г.п. Краснаполле

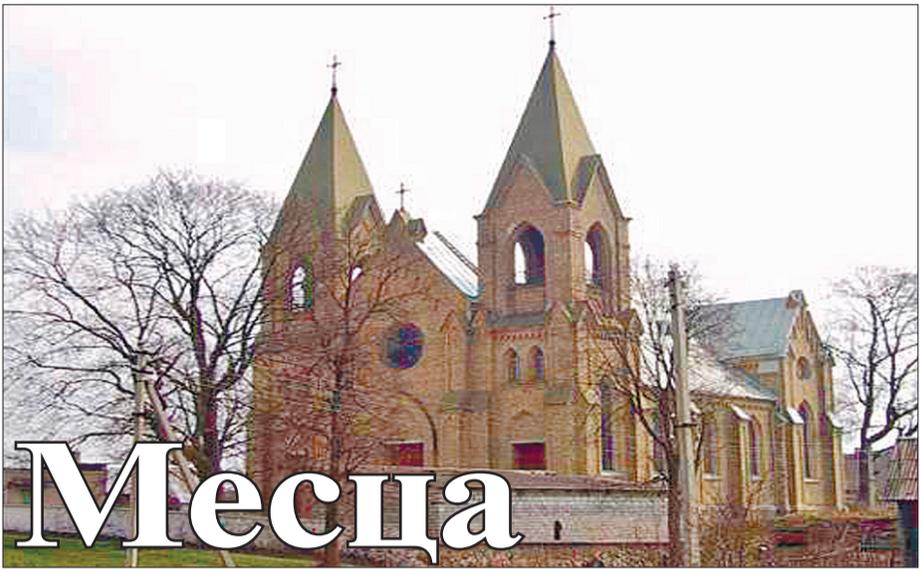
— Жыццё і так вельмі складанае, — разважае Алена. — І я не хачу, каб мая творчасць вымушала душу чалавека пакутаваць. Навошта? Дастаткова таго, што людзі пазнаюць праз тэлебачанне, газеты ды ўвогуле праз уласнае жыццё. Вельмі хочацца, каб гледачы, якія знаёмяцца з маймі творами, бачылі, што ёсць фантазія і сны, не жудасныя, а ўзнёслыя, светлыя, лёгкія.

У кожнага мастака творчы працэс — з'ява неадназначная, спантанная. Паводле слоў Алены Шлегель, сюжэты яе твораў нараджаюцца часам не ў галаве, а адразу на палатне. Спачатку з'яўляецца колеравая гама, якая адпавядае пэўнаму настрою, пачуццям. Паслухмяны мастакоўскі пэндаль быццам плыве ўслед за плямай, кропкай, нейкім дэкорам насустрач новай, невядомай ідэі. Такая творчая прэлюдыя была звязаная, напрыклад, з творами "Брудэршафт". Ён і Яна, скрыжаваныя рукі, кубкі з чырвоным віном. А най-

палатне маленькую лясвічку, пасляўтра — караблік, які плыве недзе далёка-далёка.

Вялікую ўвагу надае мастачка назвам сваіх твораў. Вось прыклад. Галоўны герой карціны "Калекцыя" — вядомы казачны персанаж Сіняя Барада, які, калі памятаецца, забіваў сваіх жонак. Алена Шлегель паказала яго як калекцыянера жаночых вобразаў, якія ўпісаны ў медальёны. Тут жа, між іх, мы бачым калекцыю матылькоў і вялікую колькасць вобразных сімвалаў. У цэнтры мастацкага палатна — калекцыянер, а не забойца. Ніякай лютасці, злосці, пачуцця страху. А вось калі б той самы твор называўся "Сіняя Барада", ён меў бы ўжо зусім іншы сэнс...

— У творы абавязкова павінна быць нейкая інтрыга, — упэўненая А. Шлегель. — Вось, напрыклад, работа "Юдыф". Левай рукой жанчына налівае ў кубак чырвонае віно, правай, быццам невялікую

Месца над Іслаччу

Іслач — адна з самых прыгожых рэчак у Беларусі. Пачынаецца, як і ўсе, з маленькай крынічкі і ўпадае ў Балтыйскае мора, а цячэ яна сярод узгорыстай мясцовасці, дзе так шмат бяроз, дубоў, арэшнікаў, сосен, елак і разнастайных траў. Сапраўды маляўнічае месца. Бываючы тут, нават дыхаеш не як інш.

На адным з берагоў рэчкі і размясцілася вёска Ракаў (Мінская вобласць, Валожынскі раён). Першыя ўспаміны пра яе датуюцца 1435 годам. Аднак праведзены ў 1996 годзе раскопкі сведчаць аб тым, што пачатак жыцця тут быў пакладзены на стагоддзе раней. У свой час Ракаў быў ва ўласнасці Завішаў, Сангушкаў, Салтыкова, Здзе-хоўскага, Салагубаў.

З 1645 да 1793 Ракаў з'яўляўся прыватнаўласніцкім горадам і цэнтрам Ракаўскага графства. У выніку падзелу Рэчы Паспалітай у 1793 вёска адышла да Расійскай Імперыі (на той час Ракавам кіраваў М. І. Салтыкоў, які атрымаў яго ў падарунак ад Кацярыны II). З 1791 года ў Ракаве развіваецца гандаль (працаваў рынак з вялікай рыначнай плошчай), ганчарства (усяго тут было 12—13 ганчарных майстэрняў), розныя рамёствы. Ракаўскія арфы славіліся не толькі ў Мінскім павеце, але і далёка за яго межамі. Наладжвае тут работу майстэрня па вырабце сельскагаспадарчых машын. Працуюць малатарня, тры вадзяныя млыны, кузня, два маслазаводы, скурзавод, смолзавод, хлебнакарня, рэстаран. Адкрываецца народнае вучылішча, царкоўнапрыходскія і рамесныя школы, пошта.

У далёкім 1897 у Ракаве жыло 3641 чалавек (цяпер тут афіцыйна жыве 2,5 тысячы чалавек). Пераважна гэта былі яўрэі (59,5 працэнта), што абумоўлівалася існаваннем мяжы яўрэйскай аселасці. У 1921 годзе згодна з Рыжскім мірным дагаворам Ракаў увайшоў у склад буржуазнай Польшчы. Зусім блізка ад Ракава, усяго за паўтара кіламетра праходзіла мяжа паміж Польшчай і Беларуссю. З 1939 года вёска адносілася да Вілейскай вобласці. Да 1960 года — Радашковіцкага раёна.

17 верасня 1939 года Ракаў стаў савецкім, а праз два гады, з пачаткам Вялікай Айчыннай вайны, у вёску ўвайшлі нямецкія акупанты. З першых дзён жудаснай вайны фашысты пачалі праводзіць палітыку генацыду. За прыналежнасць да яўрэяў або камуністаў, за любое непадпарадкаванне акупацыйнай уладзе, ракаўцаў адпраўлялі ў канцэнтрацыйныя лагеры, вывозілі ў Германію. Немцы вельмі жорстка ставіліся да яўрэяў. Усяго за перыяд вайны было спалена жывымі і расстраляна каля тысячы яўрэяў. На тэрыторыі Ракава быў размешчаны нямецкі гарнізон і паліцэйскі ўчастак. Аднак жыхары Ракава стаялі цвёрда. Многія з іх пайшлі на фронт. Ракаўскія партызаны мужна змагаліся з немцамі ў жорсткіх і кровапралітных баях. У абарончых баях за Ракаў больш за ўсіх праявіў сябе лейтэнант Калінін. Зусім блізка ад вёскі яго ўзвод разграміў велізарную калону аўтамашын праціўніка. За гэты сапраўды геройскі подзвіг Калінін быў узнагароджаны ордэнам Леніна.

Ад акупантаў вёску вызвалілі 5 ліпеня 1944 года. Гэта быў ужо не той Ракаў, што некалі. На месцах дамоў знаходзіліся вялізарныя гурбы попелу. Была спалена яўрэйская синагога, ад-

млыноў і малатарні не засталася і следу. Пра нялёгкае гады гісторыі Ракава сведчаць помнікі і абеліскі, размешчаныя на яго тэрыторыі.

У Ракаве жылі і займаліся творчасцю знакамітыя беларусы. Сярод іх Мар'ян Здзехоўскі (філосаф), Вінцэнт Бруа, Міхаіл Грушвіцкі (кампазітар). Працавалі тут і сучасныя пісьменнікі: Вячаслаў Рагойша, Язэп Янушкевіч. А таксама мастак Фелікс Янушкевіч і скульптар Валерый Янушкевіч. Жылі ў Ракаве, а дакладней у Паморшчыне (тады гэта было прадмесце Ракава, цяпер жа Паморшчына злілася з Ракавам і цяпер утвараюць адно цэлае), бацькі знакамітага песняра Янкі Купалы. Не раз Ракаў наведаў Уладзімір Караткевіч. Ён сябраваў з сям'ёй Рагойшаў і падоўгу любіў гутарыць з ракаўчанамі. Таксама ў Ракаў прыязджала Эліза Ажэшка.

Сённяшні Ракаў цяжка назваць вёскай. Дарэчы, у якой вёсцы можна ўбачыць царкву, касцёл, царкву хрысціяннаў евангельскай веры, яўрэйскія, каталіцкія і праваслаўныя могілкі, вялікі кірмаш, які праходзіць тут у нядзелю, пошту, школу?! У Ракаве адкрыты Прыватны музей ракаўскай керамікі. Ён заснаваны мастаком Феліксам Янушкевічам.

Тут працуе рымска-каталіцкая царква Маці Божай Ружанцовай і святога Дамініка. Касцёл мае вельмі доўгую і цікавую гісторыю. Асноўны камень у падмурку быў закладзены 18 мая 1904 года (гэты дзень лічыцца днём заснавання Ракаўскага касцёла.) Касцёл прайшоў усё: і Французскую вайну 1812 года, калі былі ўшчэнт спалены, а потым занава перабудаваны, і Вялікую Айчынную вайну, пасля якой толькі ён стаяў, не кранутым разбуральнай рукой фашызму. Пры савецкай уладзе касцёл быў зачынены, а ў ім знаходзілася зерняхсховішча Памаршчанскага спіртзавода. У 1990 годзе ў парафіі працаваў кс. Міхаіл. Дзякуючы яго настаяўсці, касцёл быў вернуты парафіянам. Зараз тут служыць кс. Дзмітрый, гэта чалавек з вялікай душой і адчыненым для ўсіх сэрцам.

З даўніх часоў у Ракаве існавалі дзве праваслаўныя царквы: Багаяўленская і Спаса-Праабражэнская. Цяпер дзейнічае Спаса-Праабражэнская царква. У ёй знаходзіцца сапраўдная каштоўнасць — Евангелле, выдадзенае ў далёкім 1690 годзе. Да царквы адносіцца капліца Узвіжання Крыжа Гасподняга.

У Ракаве знаходзіцца праваслаўныя і каталіцкія могілкі. На адных з іх — каталіцкіх — пахаваны выдатны кампазітар М. Грушвіцкі, а на праваслаўных — народны артыст Украіны В. Кабржыцкі, які апошнія гады свайго жыцця правёў у Ракаве.

27 лістапада 1986 года на Іслачы быў адкрыты Дом творчасці Саюза пісьменнікаў Беларусі "Іслач".

А зусім нядаўна па прапанове старшыні сельскага савета С. Дударчыка афіцыйна зацверджаны герб Ракава.

Вольга ЛЯШЧЫНСКАЯ

Даўжнікам — няёмка

Праз усё прайшоў Аляксей Пысін: праз агонь, ваду, а вось праз медныя трубы... З-за свайго байцоўскага характару не заўсёды быў ён даспадобы мясцовай партыйна-гаспадарчай эліце.

Прыгавдаю сваю гутарку з адным з абласных партыйных кіраўнікоў падчас прызначэння мяне рэдактарам Краснапольскай раённай газеты "Чырвоны сцяг", які папярэджваў мяне, каб не быў такім "зубастым", як рэдактар Пысін.

Справа, высветлілася, вось у чым. Згаданы абласны партыйны лідэр працаваў раней першым сакратаром Чэрыкаўскага райкама КПБ, а рэдактарам раённай газеты тады быў там Аляксей Пысін. Ініцыятыўны рэдактар уёў у газеце сапярэчыны выпускі "Мятла" — "вымяталася" усё шкоднае і адмоўнае, што перашкаджала грамадству жыць нармальна. Дабралася нека "Мятла" і да мясцовага банкіра-мажляра. Напісаў А. Пысін пра яго фельетон "Чэрыкаўскі Юлій Цэзар". Фельетон узрушыў увесь раён, але рэагаваць на факты ніхто не хацеў. Тады А. Пысін піша перадавіцу пра "закжым крыткі", але сакратар райкама друкаваць яе забараняе. Аляксей Васільевіч аднак не спыняецца — адпраўляе адпаведную тэлеграму ў Крэмль. Вынік — ужо праз дзень на бюро ЦК КПБ была дадзена прынцыповая ацэнка падзей у Чэрыкаве, а газета прыйшла да чыгача ўсё ж з перадавым артыкулам А. Пысіна. На пытанне, чаму ён адразу звярнуўся ў Маскву, Пысін адказаў: "Я выкарыстаў права камуніста звярнуцца ў любую партыйную інстанцыю. Думаў пра газету, а не пра сябе".

Такі востры характар быў у нашага земляка-краснапольца. Такі быў на фронце, такі ж заставаўся і ў мірным жыцці.

Зрэшты, адносіны Аляксея Пысіна з тым сакратаром-партыйцам мелі працяг. Адмоўны вынік тых адносін можна было б ужо даўно выправіць. А выпраўляць — неабходна.

...Аляксей Пысін быў адным з самых шчырых прыхільнікаў дружбы з расіянамі. Зрэшты, ягоныя радыёвыя карані — з суседняга з Краснапольскім, Краснагорскага раёна Браншчыны. Сапраўды братэрскімі былі павязі краснапольцаў-беларусаў і краснагорцаў-расіянаў. Незабыўнымі былі (цяпер, на жаль, ужо толькі ва ўспамінах) саборніцтвы жывёлавадаў абодвух раёнаў. Вынікі падводзіліся штомесячна, з удзелам журналістаў, самадзейных калектываў. А падвядзенне гадавых вынікаў ператваралася ў сапраўднае свята працы і песні з удзелам кіраўнікоў раёна. А яшчэ — дзякуючы ўпартасці Аляксея Пысіна (з 1974 года ён быў ужо сакратаром Магілёўскага аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР) удалося арганізаваць паездку магілёўскіх літаратараў да мастакоў слова суседняй Браншчыны.

Шчыра радаваўся Аляксей Пысін сустрэчам з расійскімі літаратарамі. Там дамовіліся, што на наступны 1977 год, год 60-гадовага юбілею Вялікага Кастрычніка, бранскія творцы будуць запрошаны на Магілёўшчыну. Ды не згоду атрымаў Аляксей Васільевіч з боку абкама партыі, а наадварот — упарты заслон, бо там ужо другой асобай быў усё той жа Пысінскі дабрадзей з Чэрыкава...

Так і засталася магілёўскія літаратары ў даўту перад бранскімі калегамі на доўгія гады. Даўжнікі ж няёмка сябе пачуваюць. Няёмка, памятаю, было і мне, калі рэдактар Клінцаўскай раённай газеты пэат Уладзімір Селязнёў даў мне зразумець, што бранцы не забыліся на Пысінскае запрашэнне.

Няёмка і прыкра... Тым больш, што на Магілёўшчыне ёсць чым парадаваць і ўспешыць душу пэатам і пісьменнікам Браншчыны. Ды і сама сустрэча можа стаць значнай данінай светлай памяці Аляксея Васільевіча Пысіна.

Фёдар ГАНЧАРОЎ, заслужаны журналіст Беларускага саюза журналістаў г. п. Краснаполле

На «машыне часу» ў старажытнае Бярэсце

Як жылі нашы продкі ў мінулыя стагоддзі? Якія былі? Пра што марылі? Як святкавалі ўрачыстыя падзеі ў сваім жыцці? Якія ўборы апраналі? Адказы на гэтыя пытанні дапамагаюць атрымаць рэчы, якія захавала беларуская зямля. Шчодрай для археолагаў аказалася зямля Берасцейшчыны. Цэлых 75 знаходак пашчасціла адшукаць вучоным. Апошняю знайшлі, калі пачалі будаваць музей.

Ювелірная пластика Древнего Берестя XI-XIV веков
мастерство и символика

Аўтор: А.Ф. Росинская
Рецензент: А.Б. Дунич
Составитель: А.Б. Сташкевич

СД создан при поддержке Бюро ЮНЕСКО в Москве
Дизайн: Н.Б. Лазуко

Степень и материалы, содержащиеся на данном СД, не являются объектом охраны ЮНЕСКО. За предоставление информации несут ответственность авторы

2007

Хочаце даведацца, што было ў куфэрках модніц у далёкія часы? Запрашаем у падарожжа. Не простае, а віртуальнае. Дыск "Ювелірная пластика старажытнага Бярэсця XI—XIV стагоддзяў. Майстэрства і сімволіка" дапаможа нам убачыць экспазіцыю Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея: самае дарагое, што ўручалі каханым і хавалі ў надзеіных месцах, калі чакалі нападу ворагаў, — упрыгожванні, абярэгі. Шмат могуць распавесці знаходкі пра іх гаспадароў. Раскопкі вярнулі нам не толькі каштоўнасці — знайшліся непадалёку і прылады, пры дапамозе якіх стваралі старажытныя ювеліры свае вырабы. Прынамсі, даволі простыя: каменныя формы з дзвюх палавін, у адтуліну паміж імі залівалі расплаўлены метал і чакалі, пакуль застыне. Пасля з формы лішнія дэталі прыбіралі.

Не вельмі хутка рабілася тая ці іншая рэч. Не было ў нетрах Беларусі каштоўных металаў. Таму вымывалі і купалі іх у іншых краінах. Прывозілі залатыя і сярэбраныя, медныя і алавяныя манеты з Еўропы і Бліжняга Усходу, каб загазаць мясцовым майстрам перапла-

віць іх у каштоўныя вырабы. Везлі зліпкі медзі з Прыкарпацця і Альпаў, а свінец — з сілезскіх ды кракаўскіх руднікоў. Бо былі беларускія ювеліры майстрамі на ўсе рукі. Ведалі яны сакрэты сплаваў, зробленыя з якіх рэч знешне не адрознівалася ад залатой.

Дзяўчаты і жанчыны XI — XIV стагоддзяў з вялікім задавальненнем упрыгожвалі пальцы пярсцёнкамі з устаўкамі, рукі — бранзалетамі, а на шыі насілі ланцужкі.

Галаву жанчыны тых часоў убівалі стужкамі, на якія чаплялі вісочныя колыцы з бусінамі і падобныя на зорку колты. У святы багатыя красуні прыбіраліся ў ачэме — асабліва прыгожыя прывескі да стужак. Колты былі яшчэ і абярэгам. Між дзвюх палавінак гэтых "зорак" укладалі ладан, каб не чаплялася да гаспадынькі блэгое.

Не толькі жанчыны насілі ўпрыгожванні. На адзенні дзяцей і дарослых замест гузікаў тады мацавалі фібулы з ланцужкамі, бронзавыя булаўкі.

Мода на паясныя ўпрыгожванні прыйшла ў Беларусь з арабскага Усходу.

Бараніліся ад благага ды невядомага з дапамогай амулетаў — змеевікоў ды крыжоў. Змеевікі, падобныя на круглыя манеты, насілі на шыі. А называліся яны так, бо на адным баку мелі хрысціянскі сімвал, а на адваротным — язычніцкі. Уладар змеевіка ў залежнасці ад абставін мог звярнуцца да тых багоў, якіх лічыў больш моцнымі. Трэба было толькі перавярнуць амулет на той бок, дзе знаходзілася патрэбная выява. Пазней, калі на Беларусі хрысціянства прыйшло на змену язычніцтву, насілі крыжы. Заможныя берасцейцы замаўлялі сабе крыжы-энкаліпіоны (з дзвюх частак, паміж якімі ўкладалі святыню).

Прагледзеўшы фотаздымкі з дыска пад старажытную музыку, зусім няцяжка ўявіць Бярэсце і яго жыхароў — мужных вандроўнікаў, таленавітых майстроў і пяшчотных прыгажунь, што перабіралі свае скарбонкі, калі прыбіраліся на свята.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Сельскі настаўнік у пачатку ХХ ст. і ў пасляваенны час быў, як гаворыцца, "палацам культуры" для аднавяскоўцаў.

А настаўнік, які сустракаўся з Максімам Багдановічам і напісаў пра яго ўспаміны і аднаактовы драматычны абразок — гэта унікальная з'ява. Тым больш, калі настаўнік у 1920-х гадах піша адну за адной п'есы, якія з задавальненнем друкуе часопіс "Польмя" і ставіць БДТ...

Літаратуразнаўцы называюць яго пачынальнікам беларускай савецкай драматургіі. За вялікія заслугі ў галіне адукацыі яму было прысвоена ганаровае званне заслужанага настаўніка Беларусі.

Я сустраўся з дачкой Васіля Гарбацэвіча Святланай Васільеўнай, каб больш падрабязна распытаць, якім быў яе бацька.

Васіль Гарбацэвіч, настаўнік і драматург

— Ваш бацька атрымаў цудоўную адукацыю. З якой ён быў сям'я?

— Ён нарадзіўся 7 красавіка 1893 года ў вёсцы Дукарка (зараз злілася з вёскай Дукора Пухавіцкага раёна). Восьмы рот у сям'і беднага селяніна. Ён сам пісаў: "Не ведаю, ці рады былі майму з'яўленню, але нябожчыца-маці казала, што я адразу з аглушальным крыкам даў аб сабе знаць. Бабка, якая прыводзіла да парадку мой пуп, не вытрымала і абвясціла:

— Ну, з гэтага будзе добры пастух: крыкне "выганяй" у адным канцы вёскі — пачуюць у другім".

І сапраўды, ужо шасцігадовым хлапчуком пасвіў цялят. За лета так зжываўся з лесам, полем і ракою, што не ўяўляў сябе без гэтай прыгажосці.

— Не кожнаму беднаму вясковому хлапчуку ў пачатку ХХ стагоддзя выпадала вучыцца...

— Чытаць бацька пачаў вельмі рана. І навучыўся гэтаму яшчэ на каленях у маці. У школе быў адным з лепшых вучняў, таму настаўнік часта пасылаў яго да першакоў праверыць, ці вучаць тэа дома ўрокі. Як расказваў мой бацька, быць "настаўнікам" яму вельмі падбалася. Можна, гэта і адыграла значную ролю ў тым, што потым ён абраў сабе прафесію педагога.

— Усё жыццё Васіль Савіч працаваў настаўнікам?

— Так. Ён скончыў Рагачоўскую настаўніцкую семінарыю ў 1913 годзе, Мінскі настаўніцкі інстытут у 1918-м і Мінскі вышэйшы педагогічны інстытут у 1932-м. Выкладаў беларускую мову і літаратуру ў 1918—1924 гадах у Дукорскай школе, потым — у Магілёўскім педагогічным тэхнікуме. У 1933—1957 (з перапынкам на вайну) зноў настаўнічаў на радзіме. А ў 1947 годзе Васіля Савіча ўшанаваў званнем заслужанага настаўніка Беларусі.

У вёсцы бацьку ўсе паважалі, ён для ўсіх быў вялікі аўтарытэт, неаднаразова выбіраўся дэпутатам сельскага савета.

— Вы таксама настаўніца?

— Так, пайшла па бацькавым шляху. Скончыла педінстытут, гісторыка-філалагічны факультэт. І ўсё жыццё там працавала.

— А вас бацька вучыў?

— Вядома... Ён умеў так цікава і натхнёна падаць матэрыял, што мы слухалі яго, як зачараваныя. А калі Васіль Савіч вершы чытаў, дык у нас ажно кроў халадзела.

— На многіх здымках Васіль Савіч побач з Уладзімірам Лабанком. Гэта яго вучань?

— Вучань і сябра. Ён часта прыязджаў да бацькі пагутарыць, параіцца. Уладзімір Елісеевіч — адзін з арганізатараў і кіраўнікоў патрыятычнага падполля і партызанскага руху на Беларусі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Герой Савецкага Саюза. У пасляваенны год займаў высокія кіраўніцкія пасады ў нашай рэспубліцы.

— Якім ваш бацька ў маладосці быў?

— Не ведаю. Я позняе дзіця. Бацьку ўжо амаль 45 гадоў было. А калі мне споўнілася чатыры, яго на фронт забралі. Таму помню бацьку толькі ў пасляваенны час. Прышоў нейкі чужы чалавек да нас ў хату, узяў мяне на рукі, прытуліў да сябе... а я як пачала крычаць і адпыхваць яго. А ён тады кажа: "Светачка, дык гэта ж я, твой татак!"

У 1943 годзе пры фарсіраванні Дняпра пад Каневам бацька быў кантужаны. Друта ляжаў у пал'вым шпіталі. Пасля лячэння яго пакінулі там санітарам аператыўнай. У бацькі шмат медалёў, ор-

дэн Айчыннай вайны I ступені, а ўжо ў пасляваенны час узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Дарэчы, самы каштоўны і карысны падарунак бацьку пасля вайны — карова. Яго раён прэміраваў. Я яе добра помню: вялікая, плямістая...

— Як ваш бацька, звычайны вясковы настаўнік, прыйшоў да драматургіі?

— Калі ён пачаў настаўнічаць у 1918 годзе, адразу стварыў у Дукоры драматычны гурток. Ставілі самыя розныя п'есы, а паколькі бацька вельмі цікавіўся гісторыяй роднага краю, звычайна і традыцыямі, вырашыў пісаць п'есы на мясцовым матэрыяле, у іх з задавальненнем ігралі вяскоўцы. Яго першая п'еса "Вяселле" была пастаўлена ў БДТ (цяпер гэта Купалаўскі тэатр). У 1927 годзе ён напісаў п'есу "Дукорскія муры" (паводле дукорскай легенды). Яна была пастаўлена многімі тэатрамі.

— Найбольшую папулярнасць мела п'еса "Чырвоныя кветкі Беларусі"?

— П'еса напісана на дакументальнай аснове. Літаратуразнаўцы называюць яе першай гераічнай драмай у беларускай савецкай драматургіі. У аснове — барацьба дукорскіх партызан супраць польскіх акупантаў. Арганізаваў партызанскі атрад Андрэй Блажко. Але не давялося атраду поўнаасцю разгарнуць свае дзеянні. Знайшоўся здраднік, які выдаў партызан. Іх расстралілі ў Дукорскай пушчы ў маі 1920 года. Многіх з іх Васіль Савіч добра ведаў... Пра гэтыя падзеі і напісаў бацька сваю самую вядомую п'есу. Ставілася яна на сцэне БДТ. У 1959 годзе выйшла асобнай кнігай.

— Васіль Гарбацэвіч вядомы як арганізатар і кіраўнік Магілёўскай філіі "Маладняка"...

— Ён выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Магілёўскім педтэхнікуме, спрыяў развіццю творчасці студэнтаў. Бацька пісаў: "У 1925 годзе да родных у Магілёў прыехаў Міхась Зарэцкі. Ён пачаў пра нашы тэхнікумаўскія справы і прыйшоў да нас. Прапанаваў арганізаваць філію "Маладняка". Так і зрабілі. Кіраўніком быў абраны я. У склад філіі, акрамя мяне, увайшлі К. Губарэвіч, Н. Маркава, Г. Старавойтава, Ю. Лявонны, В. Кавалёў. Выдалі першы нумар "Дняпроўскіх услёскаў". Філія пражыла два гады, пакуль яе члены не раз'ехаліся хто куды. Сам я ў 1929 годзе паехаў вучыцца ў Мінск".

— Васіль Гарбацэвіч быў знаёмы з пісьменнікамі, якія сталі класікамі нацыянальнай літаратуры?

— Цікава, што яго старэйшы брат Лукаш вучыўся ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі, з Якубам Коласам яны былі шчырымі сябрамі. Часта перапіс-

валіся. У адным з лістоў Якуб Колас да-слаў цікавае паэтычнае запрашэнне:

*Мой ты родненькі Лукашу,
Прыязджай ка мне на кашу,
У нас завуць яе куцця,
Паў'ясі — ну і гасць жыцця.
Кажу табе я, мой ты брат:
Пацягне раптам да дзяўчат,
Адчуеш спевы салаўя,
Пішу табе ўсё гэта Я...
"Твой Кастусь Міцкевіч"*

Бацька пазней успамінаў: "Знайшоў воем лістоў Коласа. Іх я бярог да самай вайны. У 1943 годзе фашысты дазвання спалілі Дукорку. У часе пажару загінулі і лісты Я. Коласа. Я тады быў на фронце..."

— А Максіма Багдановіча Васіль Савіч, напэўна, і наогул добра ведаў? Не-выпадкава ж ён у 1927 годзе напісаў п'есу "Яраслаўскі вечар", пакінуў цікавыя ўспаміны пра паэта.

— З набліжэннем Першай сусветнай вайны інстытут, дзе вучыўся бацька, быў эвакуіраваны ў Яраслаўль. Дарэчы, размясцілі ў былым доме паэта Мікалая Някрасава. У горадзе знаходзіліся яшчэ два настаўніцкія інстытуты: мясцовы і Седлецкі. Наладжваліся агульныя вечарыны, на якіх гучала рускае, беларускае, польскае і ўкраінскае слова. На вечарынах выступаў Максім Багдановіч, студэнт юрыдычнага ліцэя.

— Аднойчы Максім Адамавіч запрасіў нас да сябе. Прыходзім, а ён страшэнна ўзрушаны. Бацька, Адам Ягоравіч, прасіць яго супакойцца.

— Не, вы толькі паслухайце, сябры. Сёння на лекцыі аб насельніцтве Расійскай імперыі выкладчык называе палякаў, латышоў, эстаў, літоўцаў. Я падаю голас: "А дзе беларусы?" — "Якія беларусы?" — пытаецца ён. "А тыя, што жывуць у Беларусі", — кажу я. "Дзе мова, дзе культура беларуская?!" — ускіпеў ён. Я выхапіў з папкі і прачытаў верш "Зімой". Усе сціхлі. Выкладчык быў сам не свой.

Мы прапанавалі запрасіць гэтага выкладчыка ў інстытут на вечар. Багдановіч згадзіўся.

— Гэта ідэя! Так і зраблю...

Страшэнны кашаль не даў яму дагаварыць. Ён то садзіўся, то ўставаў, то лажыўся на канапу. Аддыхаўшыся, Багдановіч прачытаў нам сваю элегію: "Даўно ўжо цела я хварэю". Гэта быў палымяны зварот паэта да роднага краю.

— Толькі родная Беларусь вылечыць мяне. Хутчэй туды...

Мы пачалі збірацца дадому. Багдановіч не пускаў.

— Вы думаеце, я лягу адпачываць? Прашу вас, родныя, прыходзьце часцей..."

З аўтабіяграфіі Васіля Гарбацэвіча.

Так атрымалася, што таленавіты настаўнік-драматург пісаў толькі ў 20-я гады. Чаму?

Яго дачка на гэтак пытанне дакладна адказаць не змогла. Але ў Дукоры і дагэтуль ходзяць пагалоскі, што Васілю Савічу цудам удалося пазбегнуць рэпрэсій, якія пачаліся акурат у канцы 1920-х гадоў. Нібыта яму катэгорычна забаранілі брацца за пяро.

Відаць, так яно і было на самай справе. Інакш, як можна патлумачыць, што Васіль Гарбацэвіч быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў толькі ў 1981 годзе.

Уладзімір ПАДАЛЯК,
студэнт журфака БДУ

Фота з сямейнага архіва Святланы Гарбацэвіч.

«Будзіла вёску берасцянка»

Трэба справядліва прызнаць: у нас няма-ла тых, хто цяпер плённа піша і даволі актыўна выдае кнігі на краязнаўчую тэматыку (М. Казлоўскі — галоўны рэдактар гісторыка-краязнаўчага і літаратурна-мастацкага часопіса "Куфэрак Віленшчыны", Ул. Кісялёў, М. Карпечанка, А. Марціновіч, В. Хурсік ды іншыя). На жаль, не заўсёды іхнія творы трапляюць у поле зроку крытыкі і грамадскасці, хоць маюць шмат згадак пра даўніну і сучаснасць, гісторыю і культуру, падзеі рознага значэння, пра шматлікіх слаўных ці, наадварот, забытых асоб. Часам спрацоўвае звычайная няўвага да даследаванняў, што маюць характар рэгіянальнага і агульнага Радзімнаўства, а часам — тое, што яны выдадзены па-за Мінскам альбо ў малавядомых чытачам мінскіх выдавецтвах.

Сярод краязнаўцаў годна паўстае паэт, літаратуразнаўца, гісторык, перакладчык Кастусь Цвірка, які летась, напрыканцы года, у мінскім "Кнігазборы" выдаў новую краязнаўчую кнігу "Будзіла вёску берасцянка". Яна мае падназву "Людзі і былі маеі Зялёнай Дубровы". Зялёная Дуброва — вёска ў Старадарожскім раёне, дзе пісьменнік пабачыў свет у 1934 годзе.

Гэтая кніга пачынаецца раздзелам "Дарога дадому". Апісаннем паездкаў у свой родны кут прысвечаны не адзін дзесятка апавяданняў, аповесцей беларускіх пісьменнікаў, большасць з якіх былі выхадцамі з вёскі, таму душой і сэрцам цягнуліся туды, каб пасля ўсё ж далучыцца да горада. Ды К. Цвірка з дапамогай каларытнай мовы і мастацкіх дэталей сплучыў праявіны і нарысавы стылі. У цяніку аўтар не проста нешта чытае ці пазірае на знаёмых краявіды, а распавядае пра сваіх землякоў. Вельмі чула згадвае і пра дзядзьку Рымашэўскага, і пра паэта, выдавецкага супрацоўніка Янку Непачаловіча (1917—1969), жыццё якога абарвалася "ад рук нікчэмнага забойцы". Кранаюць і ўспаміны пра тое, як аўтар пазнаваў свет, лічыў яго дзівосным, а пасля ўсвядоміў, што яго Зялёная Дуброва — і ёсць незвычайная частка свету і Палесся.

Наступныя раздзелы кнігі "Заняцечка, або Пошукі каранёў", "Зялёная Дуброва", "Далёкія воблакі", "Праходка па Зялёнай Дуброве" запрасяць прайсціся за аўтарам па ягоных родных мясцінах, паслухаць пра тых, хто тут жыў і жыве (аўтар апісаў побыт, лёс не толькі шматлікай радні, але і проста знаёмых яму людзей).

Сярод гэтых шчырых расповедаў вы пачуеце яшчэ адзін — пра радавод К. Цвіркі. Прышоўшы з іншых мясцін, Зялёную Дуброву заснавалі аўтары выродкі, якія здаўна арандавалі зямлю на памежжы Старадарожскага, Асіповіцкага і Слуцкага раёнаў. Пасля існавала легенда, што яны мелі медзяную скарбонку, дзе хаваў свае сямейныя рэліквіі, а потым закапалі іх, каб не патрапілі ў рукі бальшавікоў. Пра гэта можна чытаць і з лёгкай усмешкай (хто з нас у юнацтве не жадаў знайсці хоць невялікі скарб?), ды ў К. Цвіркі — іншая сітуацыя. Здаецца, раней, асабліва ў сваеці час, ён не распаўсюджваўся, хто ж былі тыя ягоныя продкі-арандатары. У гэтай кнізе, у раздзеле "Заняцечка, або Пошукі каранёў", ён напісаў, што легендавай родавай медзяной скарбонкі не знайшоў, але натрапіў на іншую. Праўда, сам ён меў не шмат звестак пра сваіх родзічаў "па мячы" і "па кудзелі", але з сацкіаўленымі сваякамі пачаў падбірацца да сямейных таямніц. Спачатку знайшлі надмагілле яго прадеда Габруся Цвіркі-Гадзькага, які, "як мяркую, пасля "мяцяжа" 1863—1864 гадоў перайшоў з каталіцтва ў праваслаўе і назваўся Гаўрылам". Далей — болей. Звярнуліся да архіўных крыніц, і ў выніку было выяўлена, што таму сямейству арандатараў у першай палове XIX ст. спачатку ў Паўночна-Заходнім краі, а пасля і ў сталіцы імперыі пацвердзілі іхняе "дворянское состояние" (у кнізе ёсць адпаведныя выпіскі з дакументаў).

Асабіста я не заўважаю, каб К. Цвірка заганарыўся, што паходзіць з дваранскага роду. Ён коратка і радасна ўсклікае: "Значыць, я ведаю ўжо аж шэсць каленаў свайго роду!". Гэта — прыклад для нас усіх, які ставіцца да народнай гістарычнай памяці, якая, як бачым, можа пачацца і з павагі да сваіх бацькі і маці, дзядоў, прадедаў і прапрадедаў... І гэта зрука таго, што і цябе не забудуць твае дзеці, унукі, праўнукі і прапраўнукі...

У кнізе аўтар змясціў яшчэ і шмат выдатных ілюстрацый сваякоў і землякоў, выяву родавага герба, "спробу паэмы" з фальклорнай назвай "Дзе дуб з бярозай зв'язся", баладу "Калі над горадам усходжваецца непагода", а таксама два апавядання. Пра гэтую частку — іншая размова, бо засталася моцнае і яркае ўражанне менавіта ад першых насьцягнутых назіраннямі і роздумам частак кнігі, якая значна падвысіла краязнаўчую і творчую рэпутацыю даследчыка.

Генрых ДАЛІДОВІЧ

Богу і людзям мілая

У знакамітым музычным салоне Энгельгарт 13 красавіка 1841 года было асабліва ажыўлена. Гэтым вечарам выступала зусім яшчэ юная, трынаццацігадовая скрыпачка Тэафіля Юзафовіч. Прыйшло нямаля і тых, хто ўжо змог па вартасцях ацаніць яе майстэрства, калі яна ўпершыню давала тут канцэрт. Тады, 23 лютага, у асноўным завіталі пастаянныя наведвальнікі салона. Ішлі яны, зразумела, не на Юзафовіч, а проста не хацелі прапусціць чарговы канцэрт. А яшчэ падштурхоўвала іх тое, што месці ў выступаць не скрыпач, а менавіта скрыпачка. Да жанчын жа, якія захапляліся іграй на гэтым музычным інструменце, у грамадстве па-ранейшаму ставіліся далёка неадназначна, хоць і трапляліся сярэд выканаўцаў тых, хто самай сваёй іграй даказваў сваю творчую здатнасць. Не назіралася аднадушства і сярэд крытыкаў. Нават такія аўтарытэты з іх, як Уладзімір Адоеўскі, Нестар Кукальнік, былі перакананыя, што скрыпка зусім не для жаночых рук.

Аднак хоць і ішлі слухачы зусім не на Юзафовіч, назад вярталіся з яе іменем на вуснах. Канцэрт уразіў нават самых што ні ёсць заўзятых скептыкаў. Цяжка было б паверыць, калі б усё не праходзіла ў сапраўднасці, што гэтая дзіўчынка з крыху паўнаватым тварам і тонкім асіным станам, здатная тварыць падобны пуд, уражваючы сваім майстэрствам аўдыторыю, асобныя прадстаўнікі якой, ідучы на гэтакое выступленне, скептычна ставіліся да яе творчых магчымасцяў, а цяпер не хавалі свайго захаплення, уражання бездакорнасцю выканання.

Скрыпка то пашчотна, замілавана, нібыта ў прадчуванні чагосьці няспраўджанага яшчэ, але такога, што абавязкова павінна адбыцца, спявала песню, падуладную толькі ёй адной; то нечакана, адчушы сваю творчых памкненняў той, якая, здавалася, усёй сваёй істотай злілася са смывком, здзіўляла той віртуознасцю бляску, калі і думкам, і пачуццям цесна, а мелодыя ўжо сама па сабе знаходзіцца ў імклым палёце і толькі дакладныя рукі тако ж смывка, чуйнасць пальцаў выканаўцы надаюць ёй ярка выяўленую скіраванасць, дасягаючы нябачнага майстэрства і нечуванай гармоніі.

Ужо тым вечарам прыхільнікі таленту Юзафовіч у думках спадзяваліся, што гэтым выступленнем сустрэча з таленавітай скрыпачкай не завершыцца і абавязкова адбудзецца яшчэ адзін канцэрт. І іхнія намаганні далі жадааны плён: на 13 красавіка таго ж 1841 года Тэафіля зноў была запрошана ў музычны салон Энгельгарт.

Была гэтка ж, як і ў час першага свайго канцэрта перад сталічнай публікай: выразам твару, усёй істотай падкрэсліваючы шчырасць і непасрэднасць, так характэрную для таго ўзросту, што знаходзіцца на мяжы дзяцінства і юнацтва. Але чымсьці ўжо і рознілася ад сябе ранейшай. У паводзінах прысутнічала некаатора раскваннасць, якая нізменна сведчыць пра ўпэўненасць у сабе. Дзяўчынка-падлетак за нейкія два месяцы, што прайшлі з часу яе першага трыумфальнага выступлення, пачала ў многім мысліць ужо зусім па-даросламу.

Вядучы тым часам аб'явіў: — 3-і канцэрт для скрыпкі Каліводы. Пры гэтых словах Тэафіля страпанулася, быццам нейкі нябачны штуршок прымусліў яе здрыгануцца, і адразу ж прыўзняла скрышку, звыкла і ўпэўнена размясціўшы яе на плячы так, што левая шчака краналася падбародніка, і правяла смывком па струнах.

Зала сіцішылася. Імгненне — і музыка парушыла гэтую цішыню. Тэафіля іграла так захопленна, што здавалася, быццам і не глядзіць на ноты, а ў некаторых выпадках і сапраўды адрывалася ад партытуры, бо яна і не заўсёды была патрэбна ёй — настолькі дакладна дзяўчынка паспела вывучыць партыю, прасякнучца яе інтанацый, а калі яна і глядзела на ноты, дык толькі для таго, каб ні ў чым не схібіць — ні ў вялікім, ні ў малым. І гэтаксама, як пры сваім першым выступленні, давала шырокаму прастору вобразна-выяўленчым сродкам, умела выкарыстоўваючы ўвесь дыяпазон скрыпкі.

На гэтым жа рамантична-эмацыянальным узлёце прайшлі і іншыя нумары праграмы: "Меланхолія" Ф. Прума, "Бліскучыя варыяцыі" Т. Гаўмана. Крытыка пасіяшлася сказаць сваё слова. "Літаратурная газета" 24 красавіка 1841 года, у прыватнасці, пісала: "Мы ўжо мелі выпадак гаварыць пра гэтую цудоўную артыстку. Цяпер толькі дадамо, што мы ўбачылі ў ёй больш упэўненасці; нясмеласць маладой дзяўчыны, якая міжволі праглядалася ў першым яе канцэрце, тут саступіла месца артыстычнаму захапленню: пані Юзафовіч паказала свой яркі талент у поўным аб'ёме".

Рэцэнзент не абмежаваў гэтым параўнаннем, а і правёў паралель з выканаўчым майстэрствам тых, хто даўно ўжо

карыстаўся ўсеагульным прызнаннем: "А што датычыць яе трэмала (як глумачыць энцыклапедыя, гэта — шматразовы хуткі паўтор аднаго гукі, інтэрвала ці акорда, а таксама чаргаванне двух гукаў), дык яно значна лепш за тое, за што Піса зрабілі членам акадэміі Лонданскай, Мюнхенскай і Мадрыдскай". А Франц Гіс быў на той час выдатным скрыпачом-віртуозам, карыстаўся заслужаным аўтарытэтам.

Нават Кукальнік — той самы Кукальнік, які дагэтуль прытрымліваўся меркавання, што скрыпка — зусім не жаночы музычны інструмент, у "Русском вестнике" (1841, т. 1, кн. 3) не проста высока ацаніў ігру Тэафілі, а засведчыў яе здатнасць пры гэтым дасягаць нават вышэйшага майстэрства, чым кампазітары, якія напісалі гэтыя творы: "Варыяцыі Гаўмана былі на гэты раз лепей выкананы, чым тады, калі іх выконваў у нас у Пецярбургу сам аўтар".

Нарадзілася Тэафіля Юзафовіч у 1828 годзе ў Гродне. З маленства праявіла цікавасць да музыкі, а з музычных інструментаў яе асабліва прывабіла скрыпка, таму бацькі і аддалі Тэафілю на вучобу да мясцовага скрыпача-аматара Звіровіча. Пад ягоным кіраўніцтвам яна праз нейкія два гады дасягнула такога поспеху, што чуткі пра талент пайшлі за межы Гродна. Даведаўся пра надзіва адораную дзяўчынку і вядомы скрыпач Ігнацій Рэўт, які і запрасіў яе для выступлення перад віленскай публікай.

На карысць росту майстэрства Тэафілі сведчыць і параўнанне, якое зрабіў у 24 нумары за 1841 год і "Tygodnik Petersburgski", зазначыўшы, што "паўторнае яе выступленне падалося нават больш цудоўным".

"Северная пчела", якая, як і заўсёды ў падобных выпадках, праяўляла апэратыўнасць, 15 красавіка 1841 года выказвала ўпэўненасць, што "з цягам часу юная дзяўчына Юзафовіч зойме вельмі адметнае і ганаровае месца не толькі паміж артысткамі, але і паміж артыстамі".

Не магла не пазнаёміцца з гэтымі водгукамі, прынамсі, з тымі, што былі апублікаваныя ў сталічным друку, і сама Тэафіля. Аднак, не сказаць, што такая высокая ацэнка выканальніцкага майстэрства была для Юзафовіч навіной. Так ужо сталася, што яна надзіва хутка знайшла сваё прызнанне і гэтаксама хутка спазнала смак артыстычнай славы, выступіўшы са сваім першым канцэртам 25 сакавіка 1835 года ў Вільні і сапраўды ў сямігадовым узросце.

Нарадзілася ж Тэафіля Юзафовіч у 1828 годзе ў Гродне. З маленства праявіла цікавасць да музыкі, а з музычных інструментаў яе асабліва прывабіла скрыпка, таму бацькі і аддалі Тэафілю на вучобу да мясцовага скрыпача-аматара Звіровіча. Пад ягоным кіраўніцтвам яна праз нейкія два гады дасягнула такога поспеху, што чуткі пра талент пайшлі за межы Гродна. Даведаўся пра надзіва адораную дзяўчынку і вядомы скрыпач Ігнацій Рэўт, які і запрасіў яе для выступлення перад віленскай публікай.

Як праходзіў гэты канцэрт, можна даведацца з ўспамінаў польскага літаратара Станіслава Лаховіча, апублікаваных пазней, у 1842 годзе: "Памятны быў той дзень для маладой артысты. Упершыню сямігадовая дзяўчынка ўбачыла гэтулькі звернутых на яе вачэй, упершыню пачула апладысменты залы, якія яе больш страхам, чым радасцю, напоўнілі".

Першы ж свой сур'ёзны экзамен перад гродзенскай публікай Юзафовіч трымала 26 студзеня 1837 года, калі праходзіў яе канцэрт. Безумоўна, былі выступленні і раней, але тады яна выступала поруч з іншымі выканаўцамі, цяпер жа заставалася сам-насам з публікай. На жаль, падрабязнасці гэтага канцэрта не захаваўся, але тых звесткі, гавораць пра поспех.

Аднак відавочным заставалася і тое, што Тэафілі ўсё ж не стае належнай професійнай падрыхтоўкі. Разумеў гэта і Звіровіч, які пасля паспяховага выступлення вучаніцы ў Вільні, а потым не менш адказнага канцэрта-справядачы ў Гродне, пераканаўся, што сам ён ужо больш нічога не зможа даць ёй. Юзафовіч, па сутнасці, перарасла яго, свайго настаўніка. Аднак высокапрофесійных педагогаў можна было спаткаць толькі ў буйных культурных цэнтрах. Заставалася спыніць выбар на якім-небудзь з трох гарадоў, куды гродзенцы часцей за ўсё ездзілі, каб далучыцца да культурнага жыцця: Вільні, Варшавы ці Пецярбурга. Пасля некааторага роздуму перавага ўсё ж была аддадзена сталіцы. У Пецярбург Тэафіля і паехала ў сярэдзіне 1838 года.

Пачала вучыцца ў адным са сталічных пансіёнаў, працягваючы набываць агульную адукацыю, а ў вольны час брала ўрокі ігры на скрыпцы ў Анры В'етана, Уле Буля, Франца Прума. Не без іх удзелу і адбылося яе паспяховае выступленне ў музычным салоне Энгельгарт. Прайшло не так і шмат часу, як талент Юзафовіч пачалі называць еўрапейскім. На падобную высокую ацэнку паўплываў і канцэрт, наладжаны ў 1843 годзе ў Варшаве.

Дакладаю невядома, — працягвала Тэафіля на той час вучыцца ў сталіцы ці ўжо развіталася ёю. Як і цяжка сказаць, калі яна вярнулася ў свой родны горад. Відаць, гэта адбылося неўдзельна ў сярэдзіне 1840-х гадоў, бо менавіта ў гэты час у Гродне пачаў працаваць настаўнікам музыкі скрыпач, дырыжор і кампазітар Іван Дабравольскі, які неўзабаве ўзначаліў аматарскі аркестр. А Юзафовіч жа часта выступала ў суправаджэнні гэтага аркестра, нярэдка, як і іншыя музыканты, даючы дабрачынныя канцэрты.

Вяртанне яе ў Гродна хутэй за ўсё звязана з тым, што Тэафіля выйшла замуж, стаўшы Юзафовіч-Бароўскай, а муж жыў у гэтым горадзе над Нёманам. Ён, як бачна, аказаўся чалавекам душэўным, чутлым, які разумеў, што для пчаслівага сумеснага жыцця аднаго каханна мала, важна яшчэ, каб кожны змог займацца любімым заняткам. Таму і не толькі не прычыў ігры жонкі на скрыпцы, а і спрыўў гэтаму. Выступала яна не толькі ў Гродне, а і выязджала ў іншыя гарады. Дзякуючы ж Дабравольскаму, значна пашырыла свой рэпертуар, і гродзенскія аматары музыкі змоглі пазнаёміцца ў яе выкананні з многімі творами сусветнай скрыпачнай музыкі. Але не забывала Юзафовіч і пра напісанне сваімі пецярбургскімі настаўнікамі, ахвотна ўключала іх у сабыніні ў свой рэпертуар. І не толькі ў Гродне, а і выязджаючы на гастролі.

Гэта відаць з рэцэнзіі, змешчанай у "Віленском вестнике" (1856, № 20): "Ігра пані Бароўскай на думку знаўцаў, якія заслугоўваюць павагі, не пакідае жадаць нічога лепшага, выбар жа п'ес даў нам зразумець наконт высокай яе артыстычнай адукацыі, без чаго не маглі б быць сыграны з такой выразнасцю найлепшыя творы такіх цяжкіх і такіх розных кампазітараў, як Ліпінскі, Прум, Берью і В'етан. Прызнаючы за пані Бароўскай лёгкасць і гнуткасць смывка, выразнасць і дакладнасць з дзівосным умнемнем пераадольваць усе цяжкасці і асаблівы дар да-сканалага разумення кожнай кампазіцыі, галоўнай характарыстыкай яе натуре лічым напеўнасць, чым яна больш за ўсё прыцягвае і захапляе".

Выязджала з канцэртамі не толькі ў Вільню, а і ў Мінск, Варшаву, пашыраючы свой рэпертуар (прынамсі, па-майстэрску выконваючы некаторыя творы Паганіні, нездарма некаторыя яе называлі "Паганіні ў жаночай апрацы"), але адначасова не забываючыся і на тых, якія палюбіла даўно і лічыла сваім абавязкам іх нязменнае выкананне.

Год смерці Юзафовіч неведомы, аднак, як відаць з водгукў на яе выступленні, канцэрты, творчы шлях Тэафілі Якаўлеўны працягваўся больш як трыццаць гадоў.

Другое яе імя было Багуміла. Юзафовіч заўсёды і заставалася Богу і людзям мілая.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Да 180-годдзя з дня нараджэння

Імя Генрыка Ібсена ў гісторыі не толькі скандынаўскай, але і сусветнай драматургіі займае адно з пачэсных месцаў. Народжаны ў краіне, якая ў той час амаль не цікавіла еўрапейскае грамадства, ён стварыў новы тэатральны напрамак — рэалістычную сацыяльна-псіхалагічную драму, якой і пакарыў еўрапейскага гледача.

Скандынаўскі барацьбіт

Светаадчуванне Ібсена было прасякнута трагізмам і ваяўнічым настроем. Жыццё ўяўлялася яму ў выглядзе суровай і безупыльнай барацьбы цёмных і злавесных сіл супраць усяго гераічнага і ўзвышанага, што ёсць у чалавеку. Адсюль і пэсімізм пісьменніка. Але менавіта ў барацьбе са злом і пошласцю бачыў драматург прыгажосць і сэнс жыцця. У нягодах і барацьбе выкрышталізоўваліся магутныя, няздольныя на кампраміс вобразы Ібсена, выяўлялася індывідуальнасць чалавека. "Я заўсёды люблю бурю", — гаворыў пісьменнік. Кожны з яго твораў пацвярджае гэтыя словы. Няхай барацьба цяжкая і нават бесперспектыўная, а мэта не адрэсленая і аддаленая, але шлях да ідзеалу — толькі ў барацьбе, і Ібсен настойліва ідукаў герояў, якія імкнуліся да светлай будучыні.

Пісьменнік нарадзіўся ў невялікім нарвежскім гарадку Шыене ў сям'і камерсанта. Пасля банкруцтва бацькі ён вымушаны быў пачаць самастойнае працоўнае жыццё. Рэвалюцыйныя падзеі 1848 — 1849 гг. у Заходняй Еўропе ўзрушылі юнака, і ён адгукнуўся на іх шэрагам рамантична-бунтарскіх вершаў ("Да венграў", "Абуджайцеся, скандынавы!" і інш.). У 1850 г. Ібсен напісаў вершаваную гістарычную драму "Катыліна", прасякнутую пафасам барацьбы супраць тыраніі. Пасля пераезду ў Хрысціянню (цяпер г. Осла) ён актыўна ўдзельнічаў у палітычным жыцці краіны: зблізіўся з рабочым рухам, выдаваў апазіцыйную газету "Таварыш", за што ледзь не быў арыштаваны. З 1851 г. Ібсен — мастацкі кіраўнік і рэжысёр першага ў гісторыі Нарвегіі нацыянальнага тэатра ў Бергене, а з 1857 г. — тэатра ў Хрысціянні. З гэтым перыядам яго жыцця звязана стварэнне цыкла гісторыка-рамантичных драм, сюжэты якіх запазычаны з нацыянальнай гісторыі старажытнаскандынаўскіх саг і легенд ("Фру Інгер з Эстрата", "Баль у Скульхаўту", "Барацьба за трон").

З 1864 па 1891 г. Ібсен жыў за мяжой — у Італіі і Германіі. Тут былі створаны яго лепшыя п'есы, сярод іх — славуць сацыяльна-філасофскіх саг і легенд ("Фру Інгер з Эстрата", "Баль у Скульхаўту", "Барацьба за трон"). З 1864 па 1891 г. Ібсен жыў за мяжой — у Італіі і Германіі. Тут былі створаны яго лепшыя п'есы, сярод іх — славуць сацыяльна-філасофскіх саг і легенд ("Фру Інгер з Эстрата", "Баль у Скульхаўту", "Барацьба за трон"). Герой першай — чалавек выключнай волі і характару. Яго ваяўнічы актыўны дух народжаны суровай прыродай Скандывавіі. "Усё альбо нічога" — гэты дэвіз Фауста, Манфрэда і Каіна зноў паўтараецца ў вуснах пастара Браўнда. Герой Ібсена ахоплены неадольным імкненнем дапамагчы людзям знайсці дарогу да светлай будучыні. Але ідэал Браўнда, як ідэалы ўсіх летуценнікаў Ібсена, ліюзорны, а шлях яго дасягнення неведомы герою, і п'еса заканчваецца трагічнай гібеллю пастара. Пер Гюнт — поўная процілегласць Браўнда. У ім увасоблены тыя найгоршыя рысы нарвежскага і ўвогуле еўрапейскага мешчаніна, супраць якіх так бязлітасна паўставаў сам Ібсен. Пер Гюнт не змог застацца "самім сабой", у блуканнях па свеце ён страціў усё добрае, што ў яго было, і толькі каханне Сольвейг — увасабленне вечна юнай бацькаўшчыны Нарвегіі — выратавала яго ад жудаснай кары, якую ён заслужыў за ганебныя ўчынкi.

У сваім класічным выглядзе рэалістычная сацыяльна-псіхалагічная драма Ібсена аформілася ў канцы 70-х — пачатку 80-х гадоў. Для лепшых п'ес гэтага перыяду характэрны палыміяны пратэст супраць з'яў, якія былі распаўсюджаны ў буржуазна-ліберальным асяроддзі таго часу. Большасць герояў Ібсена — гэта сумленныя ідэалісты, якія ўступаюць у канфлікт з драпежніцкім грамадствам, з яго мараллю, нормама і інтэрэсамі. Але яны так і застаюцца ў трагічнай адзіноце. Глыбіня пастаноўкі вострых сацыяльна-псіхалагічных праблем, перакананы дэмакратызм, палыміяны абарона правоў чалавека, тонкасць і трапнасць псіхалагічных характарыстык прынеслі такім п'есам Ібсена, як "Стаўпы грамадства", "Лялечны дом", "Здані", "Вораг народа", сусветную вядомасць. Познія псіхалагічныя драмы пісьменніка "Дзікая качка", "Росмерсхальм", "Жанчына з мора" вызначаюцца абстрактна-філасофскімі абагульненнямі, дзе рэалістычная фантастыка і сімволіка спалучаюцца з містычным дэкадэнцкімі матывамі. Драма "Калі мы, мёртвыя, абуджамся", якую Ібсен назваў драматычным эпілогам, стала вынікам вялікай духоўнай працы ўсяго яго жыцця.

Кацярына ВАРАНЬКО

3 павагай ад ЮНЕСКА

500-годдзе з дня нараджэння аўтара "Песні пра зубра" Міколы Гусоўскага ў 1980-м было ўключана ЮНЕСКА ў календар гадавін вялікіх людзей і паэзій. У тых жа часы вуліца Маладзёжная атрымала новае, літаратурнае імя...

"Беларускі паэт-гуманіст і асветнік эпохі Адраджэння, прадастаўнік новаляцінскай усходне-еўрапейскай літаратурнай школы і вядомы дзеяч славянскай культуры" — так акрэслена постаць Міколы Гусоўскага ў энцыклапедыях і падручніках. Дакладныя даты яго нараджэння і смерці невядомыя. З'явіўся на свет будучы паэт ў сям'і паляўнічага ў сярэдзіне 1470-х гадоў, найбольш верагодна — у вёсцы Усава, што на Міншчыне. Пачатковую адукацыю хлапчук атрымаў на тэрыторыі сучаснай Беларусі, але паглыбляў свае веды ў Вільні, Польшчы, Італіі.

У сталыя гады Мікола Гусоўскі жыў пераважна ў Польшчы і служыў пры двары свайго мецэната — плоцкага біскупа Эразма Вітэля. Цікавы дакумент быў знойдзены нядаўна ў варшаўскіх архівах — гэта тэстамент, складзены ў 1518 годзе ў Воўпе пад Ваўкавыскам і засведчаны Гусоўскім, які ў той час меў духоўны сан (назваў сябе клірыкам Перамышленскай епархіі) і часам выконваў абавязкі публічнага натарыуса.

У Рым Мікола Гусоўскі патрапіў у 1520 — 1522 гадах, у складзе пасольства ВКЛ і Каралеўства Польскага да Папы Льва X. Там ён напісаў паэму "Carmen de statura, feritate ac venatione bisonis" ("Песня пра выгляд, лютасць зубра і паляванне на яго"), а разам з ёй і шэраг вершаў. Па вяртанні ў Кракаў у 1523 годзе паэма і вершы былі выдадзены разам у адным зборніку "Песня пра зубра". Таксама ў літаратурнай спадчыне Міколы Гусоўскага захаваліся паэмы: "Новая і слаўная перамога над туркамі" (напісаная ў 1524 годзе за адзін дзень, пад уражаннем паражэння туркаў пад Церамбоўляй) і "Жыццё і дзеі св. Гіяцынта" (1525).

Апошнія гады паэта прайшлі ў нястачы, хваробах, пошуках мецэнатаў і сталага заробку. Неапублікаваныя творы тых часоў не захаваліся. А сёння прызнана, што школа яго паэзіі тым ці іншым чынам аказала ўплыў на фарміраванне гістарыяграфіі Вялікага княства Літоўскага, на росквіт лацінскай, прыватна-бе-

Мы працягваем літ-шпацыр па наваколлі мікрараёна Харкаўская, дзе сёння знаходзяцца дзве вуліцы, названыя ў гонар зорак беларускай літаратуры — Міколы Гусоўскага і Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Беларусы з Харкаўскай

Вуліца Міколы Гусоўскага

Вуліца Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча

ларускай, польскай і польска-беларускай літаратур. Яго літаратурная дзейнасць паўплывала і на развіццё жанраў усходне-еўрапейскай літаратуры: лірыка-эпічнай, гістарычнай і сатырычнай паэмы, элегіі.

Калі ў 1980 годзе афіцыйна адзначалася 500-годдзе беларускага паэта, у Мінску з'явілася вуліца імя Міколы Гусоўскага, замест вулачкі Маладзёжнай, што існавала з пасляваенных часоў. А калі паглядзець глыбей, то можна даведацца, што на гэтым месцы некалі існавала прадмесце Тушчынка, што стала вядомым у XIX стагоддзі дзякуючы вялікай колькасці маленькіх цагляных заводаў. У пасляваенны час на новай

вуліцы Маладзёжнай сфарміраваўся прыватны сектар: невялікія драўляныя дамы сядзібнага тыпу. Толькі ў 1970-я гады адзін бок вуліцы адваляў пад прамысловую зону, дзе сёння знаходзяцца завод "Белпласт" і Мінская тытунёвая фабрыка. Сёння большая па працягласці частка вуліцы Міколы Гусоўскага пралягае паміж прамысловай забудовай, прыватным сектарам і лічыцца ўсходняй мяжой мікрараёна Харкаўскай. Акрамя назвы вуліцы, постаць Міколы Гусоўскага была ўшанавана мемарыяльнай дошкай, што ўсталявана на сцяне адміністрацыйнага будынка па адрасе вуліца Гусоўскага, 65 альбо Кальварыйская, 37.

Тут адпачываў Дунін-Марцінкевіч

Побач з мікрараёнам Харкаўскай пралягае вуліца імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, якая з'явілася дзякуючы рашэнню Мінгарвыканкама ад 15 снежня 1977 года. Можна лічыць, што гэта паэзія была выпадковай, бо не прывязвалася да юбілея беларускага паэта. Цалкам магчыма, што ў гэтых мясцінах ён бавіў свой вольны час.

Нарадзіўся Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч 4 лютага 1808 года, у фальварку Панюшкавічы (сучасны Бабруйскі раён) у шляхецкай сям'і. Пасля павятовай школы ён вучыўся на медыцынскім факультэце Пецярбургскага ўніверсітэта і з 1828 года служыў каморнікам у Мінскім межавым судзе, быў служачым палаты крымінальнага суда і перакладчыкам пры каталіцкай духоўнай кансісторыі.

У 1840 годзе Дунін-Марцінкевіч набывае фальварак Люцінка ля Івянця і пакідае службу. Так пачынаецца яго культурна-асветніцкая, літаратурная і тэатральная дзейнасць.

Пісаў Вінцэнт на беларускай і польскай мовах. Першымі яго спрабамі былі оперныя лібрэта. У 1846 годзе ў Вільні надрукаваны драматычны твор Вінцэнта "Сялянка" (вядомая тэатралам як "Дылія"). У 1850-я гады творчасць

Дуніна-Марцінкевіча ўзбагацілася шэрагам паэтычных твораў, вершаваных апавесцей і апавяданняў — "Вечарніцы" і "Гапон" (1855), "Купала" (1856) і шмат іншых. У 1859 годзе пісьменнік пераклаў на беларускую мову паэму Адама Міцкевіча "Пан Тадэвуш". Арганізаваў тэатральную трупку — першы беларускі тэатр, які наладжваў спектаклі ў Люцінцы, Бабруйску, Мінску і іншых месцах.

У час паўстання 1863—1864 гадоў паліцыя прыпісала Дуніну-Марцінкевічу аўтарства антыўрадавых выданняў (напрыклад, "Гутаркі старога дзеда"). За гэта пісьменнік з кастрычніка 1864 года па снежань 1865 знаходзіўся пад следствам у мінскай турме. Пасля вызвалення заставаўся пад наглядам паліцыі. У 1860—70-я гады Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч напісаў камедыі "Пінская шляхта" і "Залёты". Яму ж належыць распрацоўка ў беларускай літаратуры новых жанраў: вершаванай апавесці і вершаванага апавядання. Але трэба дадаць: значная частка яго твораў, у тым ліку камедыі, не былі надрукаваныя пры жыцці аўтара. Памёр вядомы паэт і драматург у снежні 1884 года.

Можна лічыць, што вуліца імя Дуніна-Марцінкевіча з'явілася ў гэтай частцы сталіцы невпадкова. Яшчэ да пачатку 1970-х на яе месцы знаходзілася вёска з паэтычнай назвай Цівалі. Тут было ўрочышча Шырокае балота, у якім арандаваў зямлю багаты мінскі аптэкар нямецкага паходжання Тэафіл Гольцберг. Прасякнуты еўрапейскімі павевамі, Гольцберг вырашыў стварыць парк, які стаў бы цэнтрам свецкага жыцця Мінска — і яму тое ўдалося.

У фальварку Цівалі былі пабудаваныя рэстаран, летні тэатр — і нават ветраны млын. На фурманках і карэтах сюды з'язджаўся мінская багема: музыкі, паэты, вучоныя. Безумоўна, тут мог быць і Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. Тым болей, што дарога на яго маёнтак Люцінка пралягала ў гэтым накірунку.

На карце Мінска вуліца беларускага пісьменніка з'явілася ўжо ў 1978 годзе, але першыя дамы на ёй пачалі будавацца толькі ў пачатку 1980-х. На сённяшні дзень комплексная забудова вуліцы цалкам сфарміраваная, яе працягласць — 930 метраў. Тут размясціліся і шматпавярховыя жылыя дамы, і сацыяльна-культурныя аб'екты (суд, аптэка, крамы і частка кірмашу "Ракаўскі"). Дарчы, тут жа ўсталявана мемарыяльная дошка Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу.

Дар'я САЦУКЕВІЧ
Фота Віктара Кавалёва

Таямнічая назва сталіцы

Гіпотэза

Пра Мінск напісаная горы літаратуры. Вучоным, выдаўцам хочацца стварыць кнігу, якая б з'яўлялася візітнай карткай беларускай сталіцы для гасцей, што ўсё часцей прыязджаюць да нас, цікавяцца гісторыяй, культурай, духоўным абліччам нашага народа. Мы самі і нашы госці перш-наперш, на жаль, не можам адказаць на пытанне, што азначае назва беларускай сталіцы, дзе карані незразумелага слова. Між тым над раскрыццём таямнічай назвы Мінска даўно і пэўна працуюць вучоныя-гісторыкі, краязнаўцы, археолагі.

Бада наша ў тым, што выдаўцы новых кніг пра Мінск, ягоную гісторыю не абцяжарваюць сябе ўключэннем у іх вынікаў новых даследаванняў, ім прасцей перадукоўваць ужо звыклы, вывераны тэкст, атрымаць прыбытак. Да такой высновы прыходжу, чытаючы грувацкі фаліант "Гісторыя Мінска", выдадзены ў 2006г. Кніга атрымалася ўвогуле неблагая, аформленая па-сучаснаму, з багатымі ілюстрацыямі, але абмежаваная састарэлым навуковым матэрыялам. Яна магла быць цікавейшай, каб у яе ўключылі сённяшнія гіпотэзы аб годзе заснавання Мінска, паходжанні назвы.

Несумненна: новыя даследаванні такіх вучоных, як Э. Загарульскі, Г. Штыхаў, М. Ткачоў, В. Тарасенка, Л. Побаль і іншых былі б вельмі цікавымі чытачу-свайчынніку за мяжой, грамадзянам рэспублікі.

Дашытліва вывучаў радкі "Летописи временных лет" А. Ясінска, знаходзячы ў іх нямала загадка. Пасля таго, як полацкі князь Усяслаў

захпіў Ноўгарад, браты князі Ізяслаў, Святаслаў і Усевалад, каб адпомсціць за нанесеную тым самым крыўду, аб'яднанымі сіламі "придоша" да Меньска, горада Полацкага княства. "Меняне" спрабавалі ратавацца за красанымі сценамі, але браты "ўзялі Менеск", забілі ўсіх мужчын, а жанчын і дзяцей захпілі ў палон. З сакавіка 1067г. "на Нямізе" адбылася злая сеча з войскам полацкага князя Усяслава, які прышоў на выручку "мянян". Усяслаў быў разбіты і "бежа".

Аналізуючы гэтыя факты, А. Ясінскі прыйшоў да высновы, што згаданая бітва адбылася на берагах ракі Менка, што ў 12 кіламетрах ад сённяшняга Мінска. Ад гэтай ракі ўтварылася назва горада — Меньск, пра які гаворыцца ў летапісе. Але з часам разбураны Меньск быў перанесены, нанова пабудаваны на сённяшняй рацэ Свіслач, захававшы туго ж назву.

На працягу многіх гадоў імкненца наблізіцца да разгадкі тайны імя горада вучоны, доктар гістарычных навук, прафесар Э. Загарульскі. На выдадзенай у 1982г. кнізе "Возникновение Минска" знакамiты прафесар выпесціў не адно пакаленне беларускіх гісторыкаў. Працягваючы навуковы пошук сваіх шматлікіх папярэднікаў, у тым ліку беларускага тапаніміста В. Жучкевіча, Э. Загарульскі звязваў унікненне слова Меньск з ракой, у назве якой мог быць карань мень. Але рака гэта магла з часам знікнуць, растварыцца ў балотах. Э. Загарульскі пераканаўча даказаў, што горад на Менцы знік значна раней, чым згаданая бітва

на Свіслачы, калі Меньск быў разбураны. Вучоных увёў у зман стэрэатып, паводле якога старажытныя гарады, а іх у Беларусі было 11 з 88 на ўсёй Русі, будаваліся на рэках. Пераконвалі назвы: Случеск, Друцеск (Друцеск), Віцьбеск, Палацеск, Пінеск.

Як бачым, канчаткі слоў адпавядаюць нашым уяўленням. У гэтым жа кантэксце гучыць і слова Менеск. Але ўзнікае пытанне: адкуль у назве Меньск частка слова "мень"? Ракі ж з такім каранем летапісы не называюць. І таму адназначна: горад Меньск, Менеск быў збудаваны на берагах Свіслачы ў сутонні з другой ракой — Няміжай, сённяшняй Нямігай. Што да караня "мень", то даваўся звярнуцца да высвятлення семантычнай сутнасці слова Меньск, Менеск і іншых.

Даўно ўжо вядуцца гутаркі, што Мінск (Меньск, Менеск) старэйшы за Маскву. Вядомы ў Беларусі журналіст, натхнёны даследчык гісторыі Яўген Турайкевіч у сваёй публікацыі "Сколько же лет Минску?", пасылаючыся на кнігу "Родословная Рюриковичей 900—1250 гг.", выдадзена ў 1876 г. у Базелі Ф. Браемелам,значае, што Мінск заснаваны ў 1021 годзе. Пра гэта гаворыцца ў табліцы 42 кнігі. Вядома, версія не адзіная, але яна заслугоўвае ўвагі.

Што да караня "мень" у назве нашага горада — сталіцы, то ён азначае не легендарную раку з гэтым каранем, а рыбу:мень, менёк, меніх, мнох, менток, мйнух, меньш, ментус, мянтуз, ментай, мінгай, меңдруга, таймень... У славуэта Дзяля чытаем: "менек... гладкие и слизистые рыбы..."

Далей сцвярджаецца, што гэта рыбіна круціцца як вугор, у сучасным разуменні —мень, налім. Мянёк водзіцца ў Прыпяці, Сажы, Нё-

мане, Заходняй Дзвіне, іншых рэках. А чаму Свіслач горшая. Вывеўсямень, дык, можа, таму што вада для яго зрабілася не такой, як была даўней. А застаўся ён у нарачанскіх і Браслаўскіх азёрах.

Лічу, што з часам словымень, мянёк і паклалі пачатак назве Меньск, Менеск.

Слова Меньск узгадваецца не толькі ў "Повести временных лет", "Слове о полку Игореве", але і ў творы першай трэці XVI стагоддзя "Сказание о князьях Владимирских". Князь Маскоўскі Юрый Данілавіч паслаў Гегіменіка да "Меньска брата з них царскую дань".

Нельга пагадзіцца і з меркаваннем, што словы Меньск, Менеск утвораны ад слова мена, мяняць. Археологі адзначаюць, што выразных доказаў шырока разгорнутага гандлю ў той час яшчэ не было.

Мне здаецца, версія пра паходжанне назвы цудоўнай беларускай сталіцы праўдзівая, жыццёвая. У свой час Э. Загарульскі паставіўся да яе даволі слушна. Думаецца, яна прыцягне ўвагу экскурсаводаў, краязнаўцаў, гісторыкаў, археолагаў і горад Меньск, Менеск, Менск, Мінск, што прыгожа раскінуўся на пяці ўзгорках, будзе яшчэ больш любімы і шчаслівы. А ў напамінак нашчадкам пра падзеі сваёй даўніны было б вельмі добра недзе ў сутонні дзвюх рэк узвесці помнік на вадзе ў гонар закаханых: мужага воя Меня і прыгажуні-князеўны Свіслачы.

Зрабіць гэты скульптурны ансамбль мог бы І. Міско — наш цудоўны скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі ССРСР, захоплены айчынай спадчынай, яе таленавітымі людзьмі.

Мне ўжо бачыцца гэты помнік старажытнаму Меньску. Імквіла мяціцца на хвалях човен. У ім Мень і Свіслач, іх погляды скіраваны да сонца, што асвятляе шлях у будучыню насельнікам Меньска і ўсёй Беларусі.

Мікалай КУЗНЯЦОЎ,
доктар гістарычных навук, прафесар

ЛіМ

**Прадпрыемства
"РЫТМ" — комплекс
рамонтна-будаўнічых работ
па ўсёй Беларусі.**

**ТРАДЫЦЫІ
ДЫНАМІКА
НАВАЦЫІ
ЯКАСЦЬ**

**Напрамкі дзейнасці
прадпрыемства:**

- новае будаўніцтва
- рэканструкцыя
- капітальны і касметычны рамонт
- дахавыя і гідраізаляцыйныя работы
- электрамонтажныя работы
- сантэхнічныя работы
- праектныя работы
- дызайнерскія паслугі

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІК:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анато́ль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

Анато́ль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анато́ль Жук
Вольга Казлова
Анато́ль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анато́ль Крайдзіч
Віктар Кураш
Дзмітрый Лыбін
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Юрый Цвяткоў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Аб'екты:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведамляюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3427
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
9.07.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 3580

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

220021, г. Мінск, вул. Агарова, 1
Тэл.: +375 (17)242-99-62,
факс: +375 (17)243-30-60
E-mail: company@ritm.biz
www.ritm.biz